

ONDERZOEK PILOTPROJECTEN CAMPUSSEN

1. BESCHRIJVING PROJECTEN EN DOELGROEP

Augustus 2008

INTRAVAL

Groningen-Rotterdam

COLOFON

© St. INTRAVAL

Postadres:
Postbus 1781
9701 BT Groningen
E-mail info@intraval.nl

www.intraval.nl

Kantoor Groningen:
St. Jansstraat 2C
Telefoon 050 - 313 40 52
Fax 050 - 312 75 26

Kantoor Rotterdam:
Goudsesingel 184
Telefoon 010 - 425 92 12
Fax 010 - 476 83 76

Augustus 2008

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Tekst:	B. Bieleman, J. Snippe, M. Boendermaker, M. Hofman
Opmaak:	M. Boendermaker, M. Hofman
Omslag:	E. Cusiël
Druk:	Repro GMW
Opdrachtgever:	Ministerie van Jeugd en Gezin/Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

ISBN: 978 90 8874 038 1

VOORWOORD

Het rapport 'Beschrijving projecten en doelgroep' vormt de eerste rapportage in het kader van de evaluatie van negen pilotprojecten voor niet-participerende jongeren in Nederland. Deze evaluatie wordt in opdracht van het ministerie van Jeugd en Gezin uitgevoerd door onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL. In 2009 en 2010 zullen respectievelijk het tweede rapport en het eindrapport verschijnen.

De dataverzameling, analyse en rapportage voor dit eerste deel zijn uitgevoerd door Marjolein Boendermaker, Maartje Hofman, Feija Schaaap en Jacco Snippe, onder leiding van Bert Bieleman.

Graag willen wij de leden van de begeleidingscommissie, onder voorzitterschap van prof. dr. T.A. van Yperen, bedanken voor de enthousiaste en deskundige wijze waarop zij het eerste deel van het evaluatieonderzoek hebben begeleid. De commissie bestaat verder uit: prof. dr. J. Hermanns, mevrouw prof. dr. J. Junger-Tas en prof. dr. M. de Winter. Het secretariaat van de begeleidingscommissie is verzorgd door drs. A. Boer en zijn opvolgers mevrouw drs. M.G.A. Nijhof en mevrouw drs. W.E. Schuurmans-Oosterom van het ministerie van Jeugd en Gezin. Tot slot gaat onze dank uit naar de projectleiders en projectmedewerkers van de pilotprojecten en de geïnterviewde jongeren. Zonder hun inzet zou het onderzoek niet mogelijk zijn.

Namens INTRAVAL,

Bert Bieleman
Jacco Snippe

Groningen-Rotterdam
Augustus 2008

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
Samenvatting	i
Hoofdstuk 1 Inleiding	1
1.1 Achtergrond	1
1.2 Beknopte onderzoeksopzet	3
1.3 Leeswijzer	6
Hoofdstuk 2 Beleidsveronderstellingen	7
2.1 Probleemsituatie	7
2.2 Inspanningen	10
2.3 Gedragsverandering	14
2.4 Exogene factoren en randvoorwaarden	15
2.5 Schematische weergave	16
Hoofdstuk 3 Effectiviteitscriteria	19
3.1 Doel interventie	20
3.2 Doelgroep	21
3.3 Methodiek	25
3.4 Behoeftebeginsel	28
3.5 Theoretische onderbouwing	29
3.6 Aansluiting bij motivatie deelnemer	30
3.7 Programma-integriteit	31
3.8 Professionaliteitsbeginsel	32
3.9 Randvoorwaarden	33
3.10 Continuïteit en nazorg	35
Hoofdstuk 4 Implementatie	37
4.1 Doelstellingen	37
4.2 Doelgroep en instroom	40
4.3 Methodiek	44
4.4 Randvoorwaarden	47
4.5 Continuïteit en nazorg	51
Hoofdstuk 5 Kenmerken deelnemers	53
5.1 Persoonskenmerken	54
5.2 Gedragsindicatoren	56
5.3 School/werksituatie	62
5.4 Vrijtijdsbesteding	67
5.5 Gezinssituatie	69

Hoofdstuk 6	Bestaande projecten	75
6.1	Doelstellingen	76
6.2	Doelgroep	80
6.3	Invulling projecten	82
6.4	Kenmerken deelnemers	87
6.5	Vergelijking met pilotprojecten	89
Hoofdstuk 7	Conclusies	91
7.1	Pilotprojecten	91
7.2	Doelgroep	93
7.3	Vergelijking met bestaande projecten	94
	Geraadpleegde literatuur	97
Bijlage 1	Opzet totale evaluatie	103
Bijlage 2	Vragenlijst jongeren	113
Bijlage 3	Effectiviteitscriteria per project	117
Bijlage 4	Aantallen instroom per project	169

SUMMARY

With a view towards tackling non-participating youths, a number of ministries (Ministry for Social Affairs and Employment; Ministry for Education, Cultural Affairs and Science; Ministry of the Interior and Kingdom Relations; Ministry of Justice; Ministry of Health, Welfare and Sports) are jointly investing ten million euros in practical initiatives run by councils and other local/regional project implementers. These projects consist of sending youths at risk of drifting into crime to facilities where they will follow an intensive training and re-education programme. The Ministry for Youth and Families is responsible for the pilot projects, which are being evaluated by INTRAVAL, bureau for social-scientific research and consultancy. This report is the first of three evaluation reports, and starts by describing the policy assumptions, which also build the analysis framework for the evaluation. This report then goes on to describe the pilot projects and their target groups. Finally, the target groups, goals and the characteristics of the youths participating in these projects are compared with those of current projects for non-participating youths.

1. Pilot projects

The projects' goals and the projects' design are compared with the goals and design assumed in the policy assumptions. The following points are important.

- The content of the pilot projects is still in development and is continuously changing. Different projects have adapted their methodology based on the experiences they have gained. This makes evaluating the projects difficult.
- The projects are very different in terms of intensity, duration and design. These differences are explained by the fact that the ministries did not define clear selection criteria for the pilot projects.
- The projects' main goals, namely the completion of a (normal) training that will help youths get (normal) jobs, match the goals formulated in the policy assumptions. Most of the projects focus on both goals, while some of the projects focus on only one of them.
- One of the starting points the policy assumptions build on, is that the youths spend long days in the facility, whereby the aim is to keep them occupied for 12 hours a day and in some cases even

provide 24-hour support. Four pilot projects actually offer a 12 to 24-hour day, five to seven days a week. The intensity of the other projects is lower, both in terms of the number of days per week as well as the number of hours per day. A number of these projects have indicated that low intensity is not good for the target group.

- The policy assumptions are based on an integral approach in which several agencies bundle knowledge and competence. For a number of projects, this integral approach is indeed one of the methodology's key elements. This is, however, not the case for all of the projects.
- In light of the description of the target group ('recalcitrant youths') the ability to use pressure and force is an important element in the policy assumptions. The projects should be set up to take on youths that have been forced to participate and are not very cooperative. Most of the projects treat cooperativeness as a selection criterion for participation. Even for the projects where pressure and force can be used, the project staff indicate that the project will not help participants who do not show even the slightest cooperation. A number of projects are not at all equipped to help youths that are entirely uncooperative. The fact that most projects have (minimal) motivation as a selection criterion does not mean that they do not reach the target group of the policy assumptions. Participants can be not motivated for a job and going to school, but can at the same time be (minimal) motivated to participate in the project.
- A number of projects use selection criteria to judge the participants' cognitive skills. For some projects, (serious) psychiatric disorders are a contraindication. In addition, some of the projects have refined the selection criteria in the implementation phase because the target group that was initially reached was too uncooperative and/or too difficult to support. By refining these selection criteria, the target group reached by the projects increasingly differs from the group targeted by the policy assumptions.
- Although most of the projects have the financial and human resources needed to accept the intended number of participants, the majority of the projects have empty places. The projects attribute the disappointing influx to the reticence of the referrers and the elusiveness of the target group.

2. Target group

The policy assumptions are mainly based on youths between the age of 12 and 27 who skip school for longer periods of time, do not have a job, are not on benefits, are not looking for a job or training, do not have a basic qualification and are not reached by the current facilities. And,

they do not have to care for anyone. In policy documents of a later date in describing the target group, no reference is made to be or to be not on benefits or have or have not a basic qualification. In these policy documents it is said that youths from the target population sometimes cause serious social nuisance or threaten to slip further and further into unemployment or criminality. Comparing the above-mentioned target group with that of the pilot projects and the participants that actually enter the programme reveals the following points.

- The policy assumptions state that the pilot projects are intended for youths that have been skipping school for a longer period of time and do not have a job. Most of the projects not (only) target youths that do not go to school or do not have a job, but (also) youths that are at risk of dropping out of school or of losing their jobs. Of the participants that entered the programme, very few actually skip school or do not have a job. The target group that is reached is different than the group the policy assumptions are targeting.
- The problems that the participants who enter the projects have are usually worse than the project leaders expected. The severity and complexity of the problems are often underestimated. Although psychiatric problems are a contraindication for participation in most of the projects, the project staff have indicated that a number of participants have psychiatric problems. These problems often only surface during the project. The project staff also indicate that the limited cognitive skills of some participants create a bottleneck in the target group.
- Although almost all of the projects target boys and girls, 87 per cent of the participants are boys. There is only one project that has an equal number of male and female participants.
- The policy assumptions assume that the projects target youths between the age of 12 and 27. The age of the projects' intended target group varies by project, but falls within the 12 to 27 range in all projects. In actual fact, hardly any youths younger than 15 or older than 23 have entered the projects.
- Although the total group of participants shows an equal representation of youths of Dutch, Surinamese and Moroccan ethnicity, the distribution within the individual projects is very different. In some projects, all of the participants are of Dutch ethnicity, while in other projects, not one of the participants is of Dutch ethnicity.
- When the alcohol consumption of youths participating in the pilot projects is compared with national figures, the percentage of participants that have consumed alcohol is lower than the national average. The percentage of participants that have used soft drugs is, on the other hand, considerably higher than the national percentage. The number of participants that have used hard drugs is

lower than the number of soft-drug users, but here too, the usage is higher than the national average.

- The pilot project participants between the age of 12 and 17 have committed more criminal offences in their entire career than youths of the same age category have committed on average. An examination of the number of criminal offences committed in the last year reveals that younger participants (aged 12 to 15) have committed more criminal offences than average, while participants aged 16/17 have committed less criminal offences than average. Good comparison material is not available for participants aged 18 and older.

3. Comparison with current projects

The policy assumptions assume that the pilot projects target youths that have been disqualified for current projects run by education, child and youth welfare, and the judiciary. In order to determine whether the pilots really reach a target group that has been disqualified for current projects, a comparison has been made between the goals, the target group, i.e. the participants and the contents of the pilot projects on the one hand, and the target group, i.e. the participants and the contents of current projects on the other hand. The comparison revealed the following points.

- The majority of the current projects are aimed at steering participants towards (normal) education or (normal) work. This means that the main goals of the current projects match those of the pilot projects.
- The current projects' target group generally consists of youths whose behavioural problems disqualify them for normal education, youths that are not willing to follow a training programme or look for a job, criminal youths or youths that the judiciary has placed as part of a supervision or juvenile detention measure. These are all youths that do not have a basic qualification and do not want to go to school. By lowering the offer's threshold, the projects are trying to reach youths that have turned their backs on social services. This target group broadly corresponds to the group targeted by the pilot projects. In terms of age distribution, sex and ethnicity, the participants entering the current projects are comparable with those entering the pilot projects. Two of the pilot projects have indicated that they specifically target participants that do not qualify for current projects. With the exception of these two projects, the group targeted by the pilot projects is the same as that targeted by the current offer.

- The contents of some of the pilot projects is different than the contents of the current projects. None of the current projects, with the exception of the juvenile detention centres, are more intensive than 40 hours a week, whereby half of the pilot projects have an intensity that is higher than 40 hours a week. In a number of pilot projects, some of the participants are placed in a setting outside their own living environment, which distinguishes these programmes from current programmes. And finally, a number of pilot projects differ from current projects in terms of the partnerships between the different organizations. Both the current projects and the majority of the pilot projects indicated that they work very closely with the different social services. For some of the pilot projects, this collaboration is more of a key element of their methodology than for current projects.
- To the extent that can be currently estimated, the aftercare provided by the pilot projects is not much different than the aftercare provided by current projects. Both the duration and the intensity of the aftercare provided by the pilot projects, as is formulated in the project plans, are comparable with the aftercare provided by the current projects.

1. INLEIDING

Met het oog op de aanpak van niet-participerende jongeren is door een aantal ministeries (Sociale Zaken en Werkgelegenheid; Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen; Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties; Justitie; en Volksgezondheid, Welzijn en Sport) gezamenlijk een bedrag van tien miljoen euro vrijgemaakt om te investeren in praktijkinitiatieven van gemeenten en andere lokale/regionale projectuitvoerders (voor de periode eind 2007 tot eind 2008). In deze projecten worden jongeren, die dreigen af te glijden, gestuurd naar voorzieningen waar zij een intensief scholing- en heropvoedingstraject volgen. Op basis van de opgedane ervaringen wordt toegewerkt naar een structureel stelsel van voorzieningen voor deze intensieve vorm van heropvoeding en scholing. De pilots vallen onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Jeugd en Gezin. Onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL voert de evaluatie van deze pilotprojecten uit. Doel van het onderzoek is inzicht te krijgen om wat voor jongeren het precies gaat en welke aanpak het beste werkt voor welke categorie jongeren. In dit hoofdstuk worden de achtergrond en een beknopte onderzoeksopzet van de evaluatie van de pilotprojecten beschreven. Een uitgebreide onderzoeksopzet staat in bijlage 1. In de leeswijzer wordt vervolgens vermeld uit welke hoofdstukken het rapport is samengesteld.

1.1 Achtergrond

In de kabinetsreactie 'Aanpak onwillige jongeren' (2006) op het Berenschot-rapport 'Onderzoek naar de haalbaarheid van Prep Camps en alternatieven' (Bakker e.a. 2006) wordt opgemerkt dat er ongeveer 12.000-14.000 jongeren zijn die niet naar school gaan, geen baan of startkwalificatie hebben, geen uitkering ontvangen en die ook niet op zoek zijn naar werk of scholing. Deze categorie probleemjongeren blijkt zeer divers. Er zijn jongeren die niet gemotiveerd zijn, maar ook jongeren met een licht verstandelijke handicap, een depressie of een gedragsstoornis. Ook heeft ongeveer 20 procent van de jongeren zorgtaken, zoals tienermoeders.

Toetreding tot de arbeidsmarkt is lastig voor deze jongeren. Ook hun latere positie op de arbeidsmarkt blijft labiel. Een deel van hen glijdt af naar maatschappelijk onverantwoord en onaanvaardbaar gedrag. Veel van deze jongeren worden niet bereikt door bestaande voorzieningen:

ze blijven onzichtbaar en komen soms pas (weer) in beeld als ze met politie en justitie in aanraking komen.

Het rapport van Berenschot maakt volgens het kabinet duidelijk dat vervolgstappen nodig zijn. Tot die conclusie is ook de Taskforce Jeugdwerkloosheid gekomen. Gemeenten hebben de Taskforce gewezen op hun behoefte aan instrumenten om de aanpak van de bedoelde groep 'onzichtbare' jongeren, de zogenaamde 'niet-willers', sluitend te maken. In dat verband is er ook sprake van opvang- en activeringsvoorzieningen, waar jongeren om te voorkomen dat ze verder afglijden, begeleid worden naar een startkwalificatie of een leerbaan in het kader van het Tweede Kans Beroepsonderwijs. De hier bedoelde voorzieningen worden aangeduid als 'intensieve scholings-trajecten'.

In een aantal gemeenten is de problematiek van onwillige jongeren die dreigen af te glijden al voortvarend ter hand genomen. Onder andere Amsterdam, Deventer, Rotterdam en Tilburg hebben intensieve scholingstrajecten ingericht. Uitgangspunt van die trajecten is dat jongeren lange dagen binnen de voorzieningen doorbrengen, zodat ze wennen aan een werkritme en weinig tijd over houden om te vervallen in ongewenste gedragingen. De lange 'werkdagen' dienen er bovendien voor te zorgen dat ze minder vatbaar zijn voor mogelijk negatieve invloeden uit hun omgeving. In de meeste gevallen wordt gemikt op een aanbod gedurende 12 uur per dag, in een enkel geval is van 24-uurs opvang sprake. De inhoud van het programma is er mede op gericht de jongeren op eigen benen te leren staan, zodanig dat zij na het verlaten van de school kiezen voor een vervolgopleiding of werk, en niet (alsnog) vervallen in overlastgevend en/of crimineel gedrag. Het kabinet heeft van deze verschillende praktijkinitiatieven negen projecten aangewezen als pilotprojecten voor onwillige jongeren. Hoe deze keuze tot stand is gekomen wordt toegelicht in hoofdstuk 2. Het ministerie van Jeugd en Gezin coördineert de subsidiëring van de projecten. Om zicht te krijgen op welke aanpak effectief is, worden de pilotprojecten onderworpen aan wetenschappelijk onderzoek.

Hoewel de negen pilotprojecten een bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van de problematiek rondom onwillige jongeren, dient te worden opgemerkt dat deze projecten slechts een klein onderdeel vormen in de aanpak van deze problematiek. Maatschappelijke ontwikkelingen buiten het terrein van de projecten, onder andere op het gebied van werkgelegenheid en onderwijs, vormen belangrijke elementen in deze problematiek en de mogelijke oplossingen ervan.

1.2 Beknopte onderzoeksopzet

Het onderzoek richt zich op de pilotprojecten campussen onwillige jongeren¹, die zijn gestart in de gemeenten Amsterdam (drie projecten), Rotterdam (twee projecten), Tilburg (één project) en Deventer (één project). Daarnaast is in februari 2008 een pilotproject in Friesland gestart en is besloten het defensieproject De Uitdaging te continueren. Alle negen projecten zijn (indirect) gericht op het voorkomen van schooluitval en het behalen van een startkwalificatie voor de arbeidsmarkt. Deze beide beoogde uitkomsten worden in de evaluatie als de belangrijkste voorspellers van de outcome van de pilotprojecten beschouwd.

De probleemstelling van het onderzoek is in de aanbesteding geformuleerd als:

Wat kunnen we van de pilots leren over de meest effectieve aanpak van de problematiek van onwillige jongeren voor het uitvoeren van soortgelijke projecten door anderen in de toekomst en voor het reguliere beleid op dit terrein van de ministeries van SZW, BZK, OCW, Justitie en J&G?

Daarbij zijn de volgende onderzoeksvragen vermeld:

1. Hoe is de uitvoering van de pilotprojecten, afgezet tegen de voornemens en planning in het projectplan, feitelijk in de periode 2006-2008 verlopen? Wat liep goed en waarom? Welke problemen deden zich voor en waarom? Zijn die opgelost? Zo ja: hoe? Zo nee: waarom niet?
2. Is de doelstelling van het project - zoals geformuleerd in het projectplan - bereikt? Op welke punten wel/niet? Zo ja: wat heeft met name bijgedragen aan het bereiken van de doelstelling en waarom? Zo nee: waarom is het op dit bewuste punt niet gelukt en waarom niet? Welke beoogde en/of niet-beoogde neveneffecten hebben zich voorgedaan? Hoe verhouden die neveneffecten zich tot de doelstelling?
3. Welke impact (in termen van outcome) heeft het project gehad op het - structureel - versterken van de maatschappelijke positie en het toekomstperspectief van de deelnemers? Welke projectelementen zijn vooral van belang geweest voor die impact?

---

¹ Enkele pilotprojecten hebben bezwaren tegen de naar hun mening onjuiste term onwillige jongeren en spreken liever over niet-participerende jongeren. De jongeren zijn volgens betrokkenen niet altijd onwillig, deelname aan de pilotprojecten is meestal vrijwillig.

4. Is ten behoeve van het project een effectieve samenwerking tot stand gekomen tussen instanties uit de sectoren jeugdzorg, onderwijs, justitie en arbeidsmarkt?
5. Wat leert een onderlinge vergelijking van de pilotprojecten ten aanzien van de vraag welke aanpak effectief is voor een bepaalde groep deelnemers en hun specifieke kenmerken? Hoe verhouden de effecten zich tot de kosten (kosten-baten-effectiviteit)?
6. Welke leerpunten leveren de specifieke projecten ieder voor zich én alle projecten tezamen op voor het uitvoeren van soortgelijke projecten door anderen in de toekomst?
7. Welke leerpunten leveren de specifieke projecten ieder voor zich en alle projecten tezamen op voor het reguliere beleid van de ministeries van SZW, BZK, OCW, Justitie en J&G?

Dit rapport is de eerste voortgangsrapportage, waarin de opzet en de doelgroep van de pilotprojecten worden beschreven. Hiermee wordt een basis gelegd voor de behandeling van bovenstaande deelvragen, maar deze zullen in dit rapport nog niet kunnen worden beantwoord.

Opzet

Het onderzoek in zijn geheel omvat drie onderdelen, namelijk het achterhalen van de beleidsveronderstellingen, een effectevaluatie en een procesevaluatie.

Beleidsveronderstellingen

Om te achterhalen welke beleidsveronderstellingen ten grondslag liggen aan de negen pilotprojecten is een literatuurstudie uitgevoerd en zijn gesprekken gevoerd met meerdere beleidsmakers van de verschillende betrokken ministeries. Deze beleidsveronderstellingen vormen het theoretisch kader van het onderzoek en worden in dit rapport behandeld.

Effectevaluatie

Voor het meten van de effecten van de pilotprojecten is gekozen voor een quasi-experimentele onderzoeksopzet. Dit betekent dat onderscheid gemaakt wordt in een experimentele groep en een controlegroep. De experimentele groep bestaat uit jongeren die *wel* hebben deelgenomen aan één van de projecten, terwijl de controlegroep uit vergelijkbare jongeren bestaat die *niet* in het project hebben geparticipeerd. Op een drietal momenten wordt bij deze jongeren een identieke, grotendeels gestructureerde vragenlijst afgenomen. De eerste meting vindt plaats wanneer de jongeren instromen in het project, de tweede meting bij de uitstroom uit het project en de derde meting een half jaar na de uitstroom. Voor het beschrijven van de doelgroep in dit rapport is bij de

instromende deelnemers van elk project, in de periode november 2007 tot en met april 2008, een vragenlijst afgenomen.

Ten behoeve van de effectevaluatie houden de pilotprojecten bovendien registratiegegevens bij. De pilotprojecten registreren van de situatie vóór het project de volgende gegevens per jongere: personalia (geboortedatum, adres, woonplaats); school/werksituatie; thuissituatie; problematiek; en aanleiding deelname project. Gedurende het project worden gegevens bijgehouden over het verloop van het project, waaronder gegevens over: deelname aan programma's; ontvangen begeleiding; eventueel verzuim (wegblijven zonder geldige reden). Op moment van uitstroom worden de gegevens aangevuld met nieuwe gegevens, waaronder: de reden van voortijdig afhaken; uitstroomdatum; naam, adres en telefoonnummer werkgever en/of opleiding. Vervolgens kunnen ontwikkelingen tijdens nazorg genoteerd worden. Voor de doelgroepbeschrijving in dit rapport zijn de eerste registraties (met name over de situatie vóór het project) opgevraagd.

Procesevaluatie

Naast de effectevaluatie wordt tevens een procesevaluatie uitgevoerd. Hiervoor zijn en worden op verschillende momenten gesprekken gevoerd met de projectleiders, medewerkers en partnerinstellingen. Aan de hand van interviews en informatie uit de projectplannen is een omschrijving gegeven van de projecten volgens een aantal effectiviteitscriteria. De interviews met de projectleiders en medewerkers geven bovendien informatie over de feitelijke in- en uitvoering van de pilots, afgezet tegen de in de projectplannen vermelde voornemens en planning. Tijdens de interviews is en wordt ingegaan op onderdelen van de projecten die goed lopen, de aanpassingen, de knelpunten die zich voordoen en op welke wijze deze worden opgelost. De bevindingen uit de eerste ronde interviews worden in dit rapport beschreven.

Bestaande projecten

De verwachting is dat door de pilotprojecten jongeren bereikt worden die binnen bestaande voorzieningen buiten de boot vallen. Om vast te stellen in hoeverre dit het geval is, is tevens de doelgroep en de instroom van bestaande projecten voor niet-participerende jongeren in kaart gebracht. Door middel van telefonische interviews met vertegenwoordigers van de verschillende projecten is aanvullende informatie verzameld over de doelgroep en de doelstellingen van deze projecten. Hierbij is tevens geïnformeerd naar de kenmerken van de deelnemers (leeftijd, geslacht, etniciteit en problematiek). Daarbij is, indien mogelijk, gebruik gemaakt van registratiegegevens van de

deelnemers en/of jaarverslagen met overzichten van de kenmerken van de deelnemers.

Rapportage

De onderzoeksresultaten worden op drie momenten gerapporteerd. Dit eerste rapport geeft een beschrijving van de pilotprojecten en de doelgroep in deze projecten. Tevens wordt een overzicht gegeven van de beleidsveronderstellingen, die het analysekader vormen van de evaluatie. De tweede rapportage, medio 2009, beschrijft de resultaten van de instroom- en uitstrooiming en de voortgang van de pilotprojecten. In het eindrapport, welke medio 2010 verschijnt, worden de effecten van de pilotprojecten gerapporteerd, waarbij een vergelijking zal worden gemaakt tussen de experimentele en de controlegroep. In het eindrapport moet duidelijk worden wat de werkzame mechanismen van de verschillende projecten zijn en welke aanpak werkt voor welke categorie jongeren.

1.3 Leeswijzer

Zoals gezegd geeft dit eerste rapport een beschrijving van de inhoud en de doelgroep van de pilotprojecten. In hoofdstuk 2 wordt omschreven welke beleidsveronderstellingen ten grondslag liggen aan de pilotprojecten voor niet-participerende jongeren. De overeenkomsten en verschillen tussen de negen pilotprojecten worden in hoofdstuk 3 beschreven aan de hand van effectiviteitscriteria, namelijk: doelstelling; doelgroep; methodiek; behoeftebeginsel; theoretische onderbouwing; aansluiting bij motivatie van de deelnemers; programma-integriteit; professionaliteitbeginsel; gespecificeerde randvoorwaarden; continuïteit en nazorg. In hoofdstuk 4 wordt aandacht besteed aan de implementatie van de pilotprojecten. Hoofdstuk 5 behandelt (kenmerken van) de deelnemers van de pilotprojecten op basis van de eerste meting en de registratiegegevens van de projecten. In hoofdstuk 6 wordt een beeld geschetst van de doelgroep, de doelstellingen en de kenmerken van de deelnemers van bestaande projecten voor niet-participerende jongeren. Tot slot worden in het laatste hoofdstuk de conclusies gepresenteerd.

2. BELEIDSVERONDERSTELLINGEN

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de beleidsveronderstellingen die ten grondslag liggen aan de negen pilotprojecten voor onwillige jongeren. Met beleidsmedewerkers van alle betrokken ministeries (SZW, J&G, Justitie, VROM en VWS) zijn hierover gesprekken gevoerd. Verder is relevante literatuur verzameld en zijn beleidsstukken bestudeerd.

Door het reconstrueren van de beleidsveronderstellingen wordt zichtbaar gemaakt op welke wijze wordt verondersteld dat het beleid en de daaruit voortvloeiende maatregelen werken (Leeuw 2003; Snippe e.a. 2005; Neve e.a. 2007). Getracht wordt een toetsbare redenering te formuleren, waarin expliciet wordt gemaakt hoe het probleem en de interventie aan elkaar zijn gekoppeld.

Hoewel de projecten in vorm en aanpak sterk van elkaar verschillen, zijn de beleidsveronderstellingen voor de verschillende projecten in theorie hetzelfde. De projecten hebben een gemeenschappelijk kader, binnen deze kaders hebben de projecten de ruimte voor het formuleren van hun eigen aanpak. Door eerst de gemeenschappelijke beleidsveronderstellingen in kaart te brengen, kan vervolgens worden nagegaan in hoeverre de projecten binnen dit beleidskader zijn geformuleerd en op welke wijze deze projecten bijdragen aan het beleidsdoel van de aanpak van onwillige c.q. niet participerende jongeren.

Voor het in kaart brengen van de beleidsveronderstellingen wordt in dit hoofdstuk allereerst de probleemsituatie geschetst. Vervolgens worden de gedragsveranderingen, resultaten en neveneffecten besproken. Ook wordt ingegaan op de exogene factoren en randvoorwaarden van het beleid. Tot slot wordt een schematisch overzicht gegeven van de beleidsveronderstellingen.

2.1 Probleemsituatie

Schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten vormen in Nederland een groot probleem. Schooluitvallers vormen een kwetsbare groep met weinig kansen op de arbeidsmarkt (Scheepmaker 2006). Vooral schoolverlaters zonder startkwalificatie lopen risico langdurig werkloos te worden (Kamerstukken II 2002/2003, 23 972, nr. 60, p.2). In de

afgelopen jaren is door de overheid veel aandacht besteed aan het voorkomen van schoolverlaten en het terugdringen van jeugdwerkloosheid, onder meer door Aanval op de Uitval, Operatie JONG en het instellen van de Taskforce Jeugdwerkloosheid. In de jaren 2001 tot en met 2005 steeg de jeugdwerkloosheid sterk, als gevolg van een afnemende economie (Beckers e.a. 2008). In 2005 was 15 procent van de jongeren werkloos. Nadat de economie zich vanaf 2006 herstelde, daalde het aandeel werkloze jongeren tot 9 procent in 2007.

Omvang problematiek

Op het hoogtepunt van de jeugdwerkloosheid constateert de Taskforce in 2005 dat er een harde kern van jongeren is die niet of onvoldoende wordt bereikt door de bestaande initiatieven en maatregelen (Kamerstukken II 2005/2006, 23 972, nr. 85, p. 1). In opdracht van het ministerie van SZW heeft bureau Berenschot onderzoek gedaan naar de omvang en kenmerken van deze groep en de mogelijkheden voor aanpak van deze groep jongeren (Bakker e.a. 2006). Uit dit rapport blijkt dat er inderdaad sprake is van een groep jongeren die zich onttrekt aan scholing en arbeid, die onvoldoende wordt gestimuleerd door bestaande maatregelen en die onzichtbaar blijft totdat het te laat is. Naar schatting gaat het hierbij om 40.000 jongeren die niet willen of kunnen werken vanwege zorgtaken of om andere, onbekende redenen. Zij gaan niet naar school, hebben geen baan of startkwalificatie en ontvangen geen uitkering. Ook zijn ze niet op zoek naar werk of scholing. Een deel van hen glijdt af in maatschappelijk onverantwoord en onaanvaardbaar gedrag. Doordat een groot aantal van deze jongeren niet bereikt wordt door bestaande maatregelen blijven ze onzichtbaar. Ze komen vaak pas in beeld zodra ze met politie en justitie in aanraking zijn gekomen.

Er is sprake van een groep onwillige jongeren die in het huidige beleid buiten de boot valt. Een opvangvoorziening met een combinatie van onderwijskundige, jeugdzorggerichte en justitiële aspecten ontbreekt in het lokale stelsel van jeugdvoorzieningen. Eind 2005 is in een motie van de kamerleden Albayrak en Algra al gepleit voor een lokaal stelsel van opvangvoorzieningen en ZMOKplus dat een bijdrage kan leveren aan een oplossing van de problematiek rondom ontwrichte jongeren (Kamerstukken II 2005/2006, 30 300 VII, nr. 23, p.1). Een dergelijke voorziening ontbreekt volgens dezelfde motie omdat binnen de voor de afzonderlijk door deze ministeries gehanteerde beleidskaders de financiering hiervan niet doenlijk is gebleken. In het rapport van Bakker e.a. (2006) wordt het buiten de boot vallen van een categorie jongeren onder meer toegedicht aan het gebrekkige functioneren van het lokale jeugdbeleid. Hierbij wordt tevens verwezen naar de bevindingen van Operatie JONG, een interdepartementaal samenwerkingsverband dat is

ingesteld om de samenhang van het jeugdbeleid in beeld te brengen. In het rapport Jong geleerd, waarin de ervaringen van Operatie JONG zijn beschreven, is geconstateerd dat er sprake is van verregaande versnippering van beleid tussen de verschillende domeinen van het jeugdbeleid, namelijk onderwijs, welzijn, arbeid en justitie (Van Dam en De Rie 2006). Door de veelheid aan voorzieningen en de geringe afstemming en samenwerking kunnen jongeren tussen wal en schip raken.

Het beeld was voor Operatie JONG volgens een geïnterviewde beleidsmedewerker dat jongeren de school verlieten om aan het werk te gaan en geld te verdienen. Gebleken zou zijn dat er een categorie jongeren is die helemaal niet aan het werk wil. Een ander door geïnterviewden genoemd kenmerk is dat een deel van deze jongeren geen strafblad heeft en daardoor niet te maken krijgt met justitiële maatregelen. Deze jongeren vallen met andere woorden in een gat tussen onderwijs, arbeidsmarkt en justitiële voorzieningen. Welke omvang deze categorie jongeren heeft is niet bekend. Volgens Bakker e.a. (2006) zou het om 40.000 jongeren gaan die niet naar school gaan en geen werk hebben. Hieronder zijn vrouwen die voor hun twintigste trouwen en thuis traditionele zorgtaken verrichten, maar niet over een startkwalificatie beschikken. Daarnaast zijn er jongeren die legaal via uitzendbureaus werken en jongeren die zich serieus op hun toekomst beraden of die eerst iets anders willen gaan doen, zoals een wereldreis maken of als au pair werken. Ook heeft ongeveer 20 procent van de jongeren zorgtaken, zoals tienermoeders. Van de niet schoolgaande en niet werkende jongeren worden er 12.000 tot 14.000 als een probleemgroep gezien. Zij gaan niet naar school, hebben geen baan of startkwalificatie, ontvangen geen uitkering en zijn ook niet op zoek naar werk of scholing. Het toetreden van deze jongeren tot de arbeidsmarkt verloopt vaak problematisch (Kamerstukken II 2005/2006, 23 972, nr. 85, p.1). Zij worden niet bereikt door bestaande voorzieningen, blijven hierdoor vaak onzichtbaar en komen soms pas in beeld als ze met politie en justitie in aanraking komen.

Deze categorie probleemjongeren blijkt zeer divers. Er zijn jongeren die niet gemotiveerd zijn, maar ook jongeren met een licht verstandelijke handicap, een depressie of een gedragsstoornis. Het beeld dat van deze jongeren overheerst bij de geïnterviewde beleidsmedewerkers is dat zij onvoldoende vaardigheden hebben, ongedisciplineerd zijn en op school ernstige gedragsproblemen vertonen. Binnen het huidige aanbod aan onderwijsvormen kunnen of willen zij geen opleiding meer volgen. Ook met time-out en rebound voorzieningen zijn zij volgens de geïnterviewden niet meer terug te leiden naar school. Een deel van de uitval wordt veroorzaakt door het niet kunnen vinden van een geschikte

stageplaats. Er zijn stageplaatsen, maar deze jongeren komen daar vaak door hun eigen gedrag niet voor in aanmerking of zijn door de werkgever die stageplaatsen aanbiedt vanwege wangedrag weggestuurd, aldus de respondenten.

Het vinden van werk is eveneens problematisch voor deze jongeren. Door het ontbreken van een startkwalificatie is hun afstand tot de arbeidsmarkt groot en zijn zij onvoldoende op de toekomst voorbereid. Door enkele geïnterviewden worden zij als onbemiddelbaar omschreven. Zelf tonen ze geen of weinig initiatief bij het vinden van een baan. Bij beleidsmedewerkers is onduidelijk waaraan deze jongeren behoefte hebben. In de interviews is opgemerkt dat er een leemte is in het aanbod van onderwijs, jeugdzorg en justitiële voorzieningen zoals Glen Mills en Den Engh.

2.2 Inspanningen

Volgens het onderzoeksrapport van Bakker e.a. (2006) zijn er, voor het bereiken van de harde kern van onwillige jongeren, vervolgstappen nodig. Het kabinet investeert in dit kader tien miljoen euro in negen verschillende pilotprojecten voor deze probleemjongeren. Het gaat hierbij om voorzieningen tussen onderwijs en arbeidsmarkt, waar jongeren discipline en werkritme opdoen en de noodzakelijke vaardigheden leren om zich in het onderwijs of in een leerbaan verder te ontwikkelen. De Taskforce Jeugdwerkloosheid gebruikte voor dit type voorziening de term Prep Camp (Preparation Camp, voorbereidingskamp). In de oorspronkelijk invulling van deze Prep Camps worden jongeren uit de doelgroep niet-vrijblijvend in een voorziening geplaatst en volgen ze een intensief traject van zes tot negen maanden om vervolgens uit te stromen naar het beroepsonderwijs met een combinatie van leren en werken.

In 2006 zijn enkele gemeenten gestart met intensieve scholingstrajecten voor onwillige jongeren die dreigen af te glijden. Onder andere Amsterdam, Tilburg, Rotterdam en Deventer hebben intensieve scholingstrajecten gestart of zijn van plan dit te doen (Kamerstukken II 2005/2006, 23 972, nr. 85, p.1). In deze gemeenten wordt voor deze trajecten niet de term Prep camp gebruikt. Wel sluiten de doelstellingen van de trajecten aan op het voorstel van de Taskforce Jeugdwerkloosheid. Uitgangspunt van de trajecten is dat jongeren lange dagen binnen de voorziening doorbrengen, zodat ze wennen aan een werkritme en weinig tijd overhouden om te vervallen in ongewenste gedragingen. De lange 'werkdagen' zouden er daarbij voor zorgen dat ze minder vatbaar zijn voor mogelijk negatieve invloeden uit hun

omgeving. In de meeste gevallen wordt gemikt op een aanbod gedurende 12 uur per dag, in een enkel geval kan van een 24-uursopvang sprake zijn. Het kabinet benadrukt bovendien dat het moet gaan om initiatieven met een integrale aanpak, waarbij betrokken instanties kennis en bevoegdheid bundelen.

Er bestaat nog een beperkt inzicht in de meest effectieve aanpak van de jongeren waar het hier om gaat. De effecten van aanpakken die vergelijkbaar zijn met de opzet van de Prep Camps zijn ambivalent. In de Verenigde Staten is veel vergelijkend onderzoek gedaan naar de effecten van een aanpak waarin discipline en tucht uitgangspunten zijn. Uit een overzichtstudie met resultaten van ruim tien jaar onderzoek naar Boot camps blijkt dat houding en gedrag enigszins verbeterden tijdens het verblijf in de Boot camps, maar dat de verbetering niet aanhield en er derhalve geen afname van recidive kon worden vastgesteld (Hermanns e.a. 2006). Ook Nederlandse initiatieven met vergelijkbare uitgangspunten tonen geen eenduidig beeld (Hermanns e.a. 2006; Jacobs e.a. 2005). Na bestudering van verschillende initiatieven om voortijdig schoolverlaters op het rechte pad te houden, trekken Bakker e.a. (2006) wel de voorzichtige conclusie dat het leren van communicatieve en overige sociale vaardigheden een positief effect zal hebben op de jongeren. Zij ervaren dit vaak zelf ook als positief. Ook sporten en overige fysieke inspanningen worden goed beoordeeld. Bovendien zal het feit dat er aandacht aan hen wordt geschonken een positief effect op de jongeren hebben.

De Prep Camps zijn, in de niet-vrijblijvende vorm zoals de Taskforce Jeugdwerkloosheid deze voor ogen had, juridisch (nog) niet haalbaar. Op dit moment is er volgens diverse geïnterviewden onvoldoende wettelijke grondslag om jongeren die niet naar school gaan en niet willen werken te verplichten om deel te nemen aan deze voorzieningen. De verwachting is dat aan een dergelijke mogelijkheid wel behoefte is, aangezien mag worden aangenomen dat het hier gaat om een groep moeilijk te motiveren jongeren. Deze jongeren zullen niet staan te trappelen om aan een intensief scholingstraject deel te nemen.

Op dit moment is de wettelijke grondslag om jongeren die niet naar school gaan en niet willen werken te verplichten deel te nemen aan een pilotproject beperkt. Wel geldt per 1 augustus 2007 de kwalificatieplicht. Alle leerlingen blijven volledig leerplichtig tot het einde van het schooljaar waarin ze 16 jaar worden. Na de beëindiging van de volledige leerplicht gaat de kwalificatieplicht gelden voor die jongeren die nog geen 18 jaar zijn en geen startkwalificatie hebben behaald. De bedoeling is dat ze minstens een HAVO-, VWO- of MBO2-diploma halen. Deze uitbreiding van de huidige leerplicht is een

middel om schooluitval van jongeren te voorkomen en hen een goede uitgangspositie te geven op de arbeidsmarkt. Een kwalificatieplicht voor jongeren boven de 18 jaar is volgens diverse geïnterviewden juridisch niet mogelijk.

Doelgroep

De doelgroep voor de pilotprojecten is breed omschreven. Volgens geïnterviewden is dit een direct gevolg van het ontbreken van goed inzicht in de aard en omvang van jongeren die niet willen of kunnen werken, niet naar school gaan en ook geen werk zoeken. De doelgroep bestaat in eerste instantie uit jongeren van 12 tot 27 jaar die gedurende langere tijd niet naar school gaan, geen werk hebben, geen uitkering ontvangen, niet op zoek zijn naar werk of scholing, niet over een startkwalificatie beschikken en door bestaande voorzieningen niet worden bereikt. Verder dienen zij geen zorgtaken te hebben (Kamerstukken II 2005/2006, 23 972, nr. 85, p.1-2). Volgens enkele geïnterviewden dienen de pilotprojecten deze jongeren een laatste kans te bieden, zij komen niet in aanmerking voor andere voorzieningen maar kunnen ook op andere manieren niet meer worden bereikt en gemotiveerd.

In het programma voor Jeugd en Gezin 'Alle kansen voor alle kinderen', dat in juni 2007 aan de kamer is aangeboden, wordt bij de omschrijving van de doelgroep van de campussen overigens niet gerefereerd aan het wel of niet hebben van een uitkering of startkwalificatie. In dit programma wordt de doelgroep omschreven als jongeren die niet in een leertraject zitten, niet werken en dreigen af te glijden. Ook hier wordt opgemerkt dat het gaat om jongeren die met gebruikelijke instrumenten niet worden bereikt (Jeugd en Gezin, 2007). In een brief aan de kamer van september 2007 wordt aangegeven dat de campussen zich gaan richten op jongeren 'die (om andere redenen dan ziekte of verzorging) niet naar school gaan, geen baan hebben, en ook niet op zoek zijn naar werk of opleiding (of een combinatie), die soms voor ernstige overlast zorgen of af dreigen te glijden naar blijvende werkloosheid en/of criminaliteit en die met de gebruikelijke instrumenten niet worden bereikt' (Kamerstukken II 2007/2008, 31 001, nr. 22, p.1).

Ter vergroting van de instroom kunnen dwang- en drangmaatregelen worden toegepast. Jongeren kunnen via een civielrechtelijke of strafrechtelijke maatregel worden verplicht deel te nemen aan een pilotproject. Daarnaast is het mogelijk drang toe te passen in het kader van de kwalificatieplicht voor jongeren die zonder startkwalificatie de opleiding hebben verlaten. De omvang van de doelgroep is niet exact bekend. Alle geïnterviewden verwijzen hierbij naar de Taskforce

jeugdwerkloosheid en met name naar het rapport van Bakker e.a. (2006).

Opgemerkt wordt dat de onderbouwing van de doelgroep bij gebrek aan feitelijke gegevens marginaal is en er voortdurend discussie is over de aantallen. Een onderverdeling naar bijvoorbeeld jongeren met een allochtone achtergrond kan niet worden gemaakt, terwijl daaraan bij enkele beleidsmedewerkers wel behoefte is. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) voert in opdracht van het ministerie voor Jeugd en Gezin een analyse uit om de omvang van de doelgroep in kaart te brengen.

Keuze pilotprojecten

Er zijn voorafgaand aan de keuze van de pilotprojecten geen selectiecriteria opgesteld. Een gebruikelijke procedure, waarbij een projectplan wordt opgesteld met een probleemanalyse en doelstellingen van het beleid voor onwillige jongeren gevolgd door een uitnodiging aan partijen om projectvoorstellen in te dienen, is evenmin gevolgd. De keuze voor de pilotprojecten diende waarschijnlijk onder politieke druk snel te worden gemaakt en is vooral op pragmatische gronden tot stand gekomen. Enkele bestaande voorzieningen en gemeentelijke initiatieven waren reeds bij ministeries bekend. Door gemeenten was bijvoorbeeld reeds een verzoek voor financiering van voorzieningen voor onwillige jongeren ingediend. Volgens beleidsmedewerkers was de procedure meer bottom-up. Bij aanvang ging het om een overzichtelijk aantal projecten met verschillende programma's die bovendien aangaven op korte termijn te kunnen starten. Verder werd de spreiding over het land van belang gevonden en eveneens dat het aanbod niet beperk bleef tot de grote steden.

Het toenmalige kabinet (2006) onderkende dat er een beperkt inzicht bestond in de meest effectieve aanpak van onwillige jongeren (Kamerstukken II 2005/2006, 23 972, nr. 85, p.4). Het achtte de problematiek van de doelgroep echter dusdanig urgent dat met de aanpak daarvan niet kon worden gewacht. Bovendien was het kabinet van mening dat juist het aanpakken van de problematiek de beste mogelijkheid zou bieden om snel het nodige inzicht te krijgen in de mogelijkheden en methoden van de aanpak, evenals in de vraag welke aanvullende bevoegdheden nodig zouden zijn. Op basis van opgedane ervaring in de pilotprojecten zou kunnen worden toegewerkt naar een structureel stelsel van voorzieningen (Kamerstukken II 2005/2006, 23 972, nr. 85, p.4). De pilotprojecten zouden daarmee de opmaat vormen voor campussen (Kamerstukken II 2007/2008, 31 001, nr. 35, p.1). Het kabinet stelde 10 miljoen euro beschikbaar om te investeren in praktijkinitiatieven tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt, waar

jongeren discipline en werkritme zouden kunnen opdoen en de noodzakelijke vaardigheden zouden kunnen leren om zich in het onderwijs of in een leerbaan verder te ontwikkelen.

Door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is nog wel een format ontwikkeld, waarin initiatiefnemers onder meer diende aan te geven met welke instellingen er bij de aanpak van jongeren wordt samengewerkt. De samenwerking tussen instanties wordt door enkele geïnterviewden als een kernelement van de aanpak beschouwd. Het defensieproject De Uitdaging is overigens later op last van de Tweede Kamer aan de pilotprojecten toegevoegd.

2.3 Gedragsverandering

De pilotprojecten moeten ertoe bijdragen dat de jongeren uiteindelijk een startkwalificatie behalen of begeleid worden naar een baan. Scholing en deelname aan regelmatige arbeid wordt door het kabinet gezien als noodzakelijke voorwaarde voor een duurzame bestaanszekerheid en bevredigende arbeidsparticipatie (Kamerstukken II 2005/2006, 23 972, nr. 85, p. 4). Om dit te bereiken wordt ingezet op gedragsveranderingen bij de jongeren.

Het onderliggende mechanisme in de aanpak van de pilotprojecten voor onwillige jongeren kan als volgt worden verwoord: de aangeboden taken en werkzaamheden in het pilotproject sluiten aan op de behoeften van de jongeren. Het programma is erop gericht de deelnemers te laten participeren in de maatschappij. De jongeren worden gemotiveerd en gedisciplineerd voor werk en scholing, waardoor hun kansen op de arbeidsmarkt uiteindelijk zullen toenemen. Door de lange, volle werkdagen komen zij in een werkritme, waardoor zij minder tijd op straat doorbrengen en minder snel zullen terugvallen in onwillig en ongewenst gedrag.

Neveneffecten

Vroegtijdig schoolverlaten beperkt de toekomstmogelijkheden en het maatschappelijk functioneren van jongeren. Daarnaast is meermalen aangetoond dat er een verband bestaat tussen voortijdig schoolverlaten enerzijds en delinquent gedrag anderzijds (Weerman e.a. 2006). Het terugdringen van de schooluitval zal tevens leiden tot afname van delinquent gedrag.

2.4 Exogene factoren en randvoorwaarden

Er is een aantal aspecten die van belang zijn bij de uitvoering van de pilotprojecten. Deze aspecten kunnen worden onderverdeeld in exogene factoren en randvoorwaarden.

Exogene factoren: dwang- en drangmogelijkheden

Zoals eerder genoemd zijn de mogelijkheden om jongeren die niet naar school willen gaan of niet willen werken te verplichten deel te nemen aan de pilotprojecten momenteel beperkt. Het kabinet is voornemens verschillende maatregelen te nemen die het verplichtende karakter van de voorzieningen voor onwillige jongeren ondersteunen. Ten eerste is er bij de Raad van State een wetsvoorstel aanhangig gemaakt, waarin de uitvoering van kwalificatieplicht voor 16- en 17- jarigen in de Leerplichtwet wordt opgenomen. Deze kwalificatieplicht houdt in dat jongeren tot hun 18e verjaardag onderwijs moeten volgen, tenzij eerder een startkwalificatie is behaald. Daarnaast is er een voorstel gedaan tot uitbreiding van de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie. Hiermee krijgen de gemeenten een instrument in handen om jongeren tussen 18 en 23 jaar zonder startkwalificatie en zonder bereidheid om te gaan werken, met drang terug te leiden naar regulier onderwijs, werk, schuldsanering en zorg.

Momenteel zijn er al civielrechtelijke en strafrechtelijke mogelijkheden om deelname aan een pilotproject te verplichten. In het kader van een ondertoezichtstelling (OTS) kunnen minderjarigen uit huis worden geplaatst en eventueel in een activerende voorziening worden geplaatst. Ook in geval van schorsing van voorlopige hechtenis kan deelname aan een project door de rechter als voorwaarde worden opgelegd.

Door het toepassen van deze juridische mogelijkheden kunnen ook jongeren instromen die onvoldoende wilskracht en inzicht vertonen om zelf de nodige discipline op te brengen. Het toepassen van dwang heeft wel implicaties voor de instroom en de uitvoering van de projecten. Officieren van justitie moeten vragen om een voorwaardelijke schorsing. Rechters zullen hiermee vervolgens akkoord moeten gaan. Bij de uitvoering van de projecten zal rekening moeten worden gehouden met de instroom van jongeren die hiertoe zijn gedwongen en mogelijk weinig gemotiveerd zijn mee te werken.

Randvoorwaarden

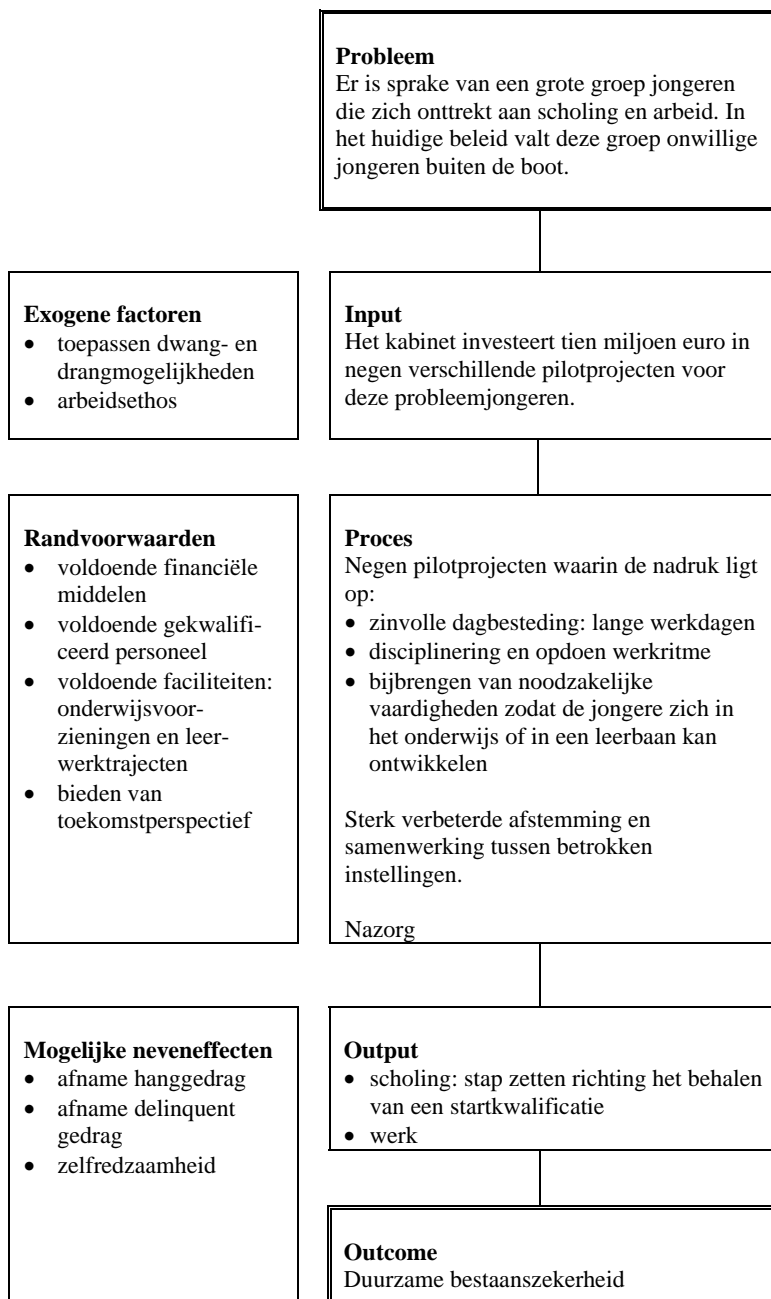
Voor een goede uitvoering van de pilotprojecten moet aan een aantal randvoorwaarden worden voldaan. Ten eerste moeten er voldoende financiële middelen zijn om de projecten te financieren gedurende de gehele looptijd van de pilot. Daarnaast moet men beschikking hebben

over voldoende gekwalificeerd personeel en geschikte faciliteiten. Tevens is door diverse geïnterviewden opgemerkt dat voor de motivatie van jongeren het bieden van een toekomstperspectief een voorwaarde is. Dit kan bijvoorbeeld door jongeren die positief uitstromen een baan te garanderen.

2.5 Schematische weergave

In figuur 2.1 worden de beleidsveronderstellingen schematisch weergegeven. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt in het beleidsmatige probleem, de financiële investering (input), de samenwerking tussen betrokken instellingen (proces), de resultaten die door de projecten worden bereikt (output) en de maatschappelijke opbrengsten (outcome). Daarnaast zijn de exogene factoren, de randvoorwaarden voor een goede projectuitvoering en de neveneffecten benoemd.

Figuur 2.1 Schematische weergave van beleidsveronderstellingen

3. EFFECTIVITEITSCRITERIA

In het kader van de procesevaluatie zijn de negen pilotprojecten beschreven aan de hand van tien criteria, de zogenoemde effectiviteitscriteria (gebaseerd op de zogenoemde What Works-principles). Deze criteria zijn als volgt: een heldere omschrijving van het doel van de interventie; een duidelijk gespecificeerde doelgroep; een helder omschreven en goed gestructureerde methodiek; behoeftebeginsel (dat wil zeggen gericht op beïnvloedbare factoren); theoretische onderbouwing; goede aansluiting bij de motivatie van de cliënten; programma-integriteit (modeltrouw); professionaliteitsbeginsel; gespecificeerde randvoorwaarden; en continuïteit.

De tien criteria zijn voor een groot deel gebaseerd op de criteria voor effectieve interventies, geformuleerd door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) (www.jeugdinterventies.nl). De Erkenningscommissie Jeugdinterventies gebruikt deze criteria om een 'keurmerk' toe te kennen aan de aan haar voorgelegde interventies, waarbij wordt gewerkt met de kwalificaties 'in theorie effectief', 'bewezen effectief' of 'doelmatig' (Van Yperen e.a. 2007). Om de effectiviteitscriteria toe te spitsen op de specifieke doelstelling en doelgroep van de pilotprojecten zijn de criteria van het NJI gecombineerd met een zestal algemene voorwaarden waaraan strafrechtelijke interventies moeten voldoen om resultaat op te leveren, welke gebaseerd zijn op grootschalige (meta-) evaluaties (Van der Laan 2004). Bovendien zijn enkele elementen meegenomen die succesfactoren vormen bij preventieve interventies (Nation e.a. 2003). Tot slot is gebruik gemaakt van de kwaliteitscriteria voor de beoordeling van gedragsinterventies van de Erkenningscommissie Effectieve Interventies van het Ministerie van Justitie (www.justitie.nl). De combinatie van deze verschillende elementen, voorwaarden en criteria hebben uiteindelijk geresulteerd in de tien effectiviteitscriteria.

Door de pilotprojecten te beschrijven volgens de criteria wordt per project in kaart gebracht wat de beoogde uitkomst is van het project en op welke manier deelname aan het project zal moeten leiden tot deze uitkomst. Voor de beschrijvingen van de startsituatie van de projecten is gebruik gemaakt van de informatie die is verzameld bij de (kennismakings)gesprekken die in het najaar van 2007 zijn gevoerd met de projectleiders van de verschillende projecten. Deze informatie is aangevuld met de beschikbare documentatie van de projecten (waaronder de subsidieaanvraag, beleidsplannen en promotiemateriaal).

In februari 2008 hebben alle beleidsmedewerkers/projectleiders een conceptversie ontvangen van de beschrijving van hun project volgens de effectiviteitscriteria en hebben ze de gelegenheid gekregen aanvullingen te maken en antwoord te geven op enkele specifieke vragen of onduidelijkheden. Dit heeft geresulteerd in een zo volledig mogelijke beschrijving van de verschillende projecten.

De beschrijvingen van de startsituatie van de negen afzonderlijke projecten is bijgevoegd in bijlage 3. Aan de hand van de tien criteria worden in dit hoofdstuk de verschillen en overeenkomsten tussen de negen pilotprojecten besproken. Het is van belang om op te merken dat met deze beschrijving alleen de projecten zelf in beeld kunnen worden gebracht. Zoals ook in hoofdstuk 1 is vermeld vormen de pilotprojecten slechts een onderdeel van de aanpak van onwillige jongeren. Ook wanneer de projecten volledig zouden voldoen aan de gestelde criteria, zou daarmee het maatschappelijke probleem van onwillige jongeren nog niet zijn opgelost.

3.1 Doel interventie

In deze paragraaf wordt ingegaan op de doelstellingen van de negen pilotprojecten, zoals deze door de projecten zijn geformuleerd. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt tussen hoofddoelstellingen en subdoelstellingen.

Hoofddoelstellingen

Wanneer de doelstellingen van de verschillende pilotprojecten naast elkaar worden gelegd, kunnen twee centrale hoofddoelen worden onderscheiden, namelijk het afronden van een (reguliere) opleiding en het toeleiden naar (regulier) werk. De meeste projecten (WerkHotel, De Nieuwe Kans, Crossroads, de BOP Academie, Wyldemerk en De Uitdaging) richten zich op deze beide doelen, terwijl Schoolfort en ISH zich met name richten op één van deze twee doelstellingen, namelijk het afronden van de opleiding. Voor Educatief Centrum behoort daarentegen het afronden van een reguliere opleiding of het behalen van de startkwalificatie niet tot de voornaamste doelstelling, omdat dit voor de meeste deelnemers van Educatief Centrum niet (meer) tot de mogelijkheden behoort. Educatief Centrum richt zich daarom op het aanleren van algemene werknemersvaardigheden, waarmee de deelnemers minimaal op assistent-niveau kunnen functioneren.

Bij ISH en het WerkHotel wordt bij de doelstelling ‘afronden van de opleiding’ specifiek gerefereerd aan het behalen van een

arbeids/startkwalificatie. Bij de overige projecten wordt deze term niet specifiek genoemd, maar wordt bijvoorbeeld gesproken over het zo hoog mogelijk kwalificeren van de deelnemers (BOP Academie) of over het behalen van een regulier diploma (Wyldemerk). Bij De Nieuwe Kans wordt in de omschrijving van de doelstelling 'toeleiding naar werk' onderscheid gemaakt tussen uitstroom naar regulier werk en uitstroom naar gesubsidieerd werk, een sociale werkvoorziening of zorg. Daarbij geldt dat gestreefd wordt naar uitstroom naar regulier werk, maar voor sommige deelnemers behoort dit niet tot de mogelijkheden. Bij de overige projecten wordt geen onderscheid gemaakt tussen regulier of gesubsidieerd werk.

Naast het afronden van de opleiding en/of het toeleiden naar werk worden door Educatief Centrum en de BOP Academie nog twee hoofddoelen benoemd, namelijk het leren zelfstandig te wonen en het vinden van zinvolle vrijetijdsbesteding.

Subdoelen

Naast de hierboven beschreven hoofddoelen, worden door de projecten ook verschillende subdoelen onderscheiden. Deze subdoelen of mediators moeten ertoe bijdragen dat de hoofddoelstellingen worden behaald. Hoewel de hoofddoelstellingen van de negen projecten in grote lijnen overeenkomen, zijn deze subdoelen zeer divers.

Van de vele verschillende subdoelen die door de projecten worden onderscheiden, wordt een aantal subdoelen door de meeste projecten genoemd, namelijk het aanleren van sociale vaardigheden, het bijbrengen van (zelf)discipline, het vergroten van de motivatie, het vergroten van zelfwaardering, het verminderen van criminaliteit en probleemgedrag en het aanleren van basale werknemersvaardigheden (zoals samenwerken, leiding accepteren, afspraken nakomen, verantwoordelijkheid dragen en op tijd komen). Ook is er een aantal subdoelen die bij twee tot drie projecten worden genoemd, waaronder het versterken van zelfvertrouwen, het vergroten van zelfkennis/zelfinzicht, leren solliciteren, beroepsoriëntatie en het vergroten van fysieke vaardigheden en conditie.

3.2 Doelgroep

In deze paragraaf wordt ten eerste ingegaan op de vraag waarom de projecten zijn opgezet. Vervolgens wordt aangegeven op welke doelgroep de projecten zich richten, langs welke wegen de deelnemers voor de projecten worden aangemeld en welke procedure daarbij wordt

gehanteerd. Tot slot komt de capaciteit van de verschillende projecten aan de orde.

Aanleiding

Voor de meeste projecten geldt dat ze zijn opgericht als reactie op het groeiende aantal jongeren dat uitvalt uit het reguliere onderwijs zonder startkwalificatie en de geringe kansen van deze groep schooluitvallers op de arbeidsmarkt. Een aantal projecten verwijst hierbij naar de maatschappelijke implicaties van schooluitval, waaronder hoge maatschappelijke kosten van werkloosheid (Schoolfort), potentiële criminaliteit (Schoolfort, Crossroads) en een groeiend tekort aan gekwalificeerd personeel (BOP Academie).

Voor het project Crossroads en Educatief Centrum is de primaire aanleiding voor het project niet schooluitval, maar overlast en criminaliteit, veroorzaakt door jongeren tussen 12 en 18 jaar. Het project Crossroads is ontstaan naar aanleiding van het advies van de commissie Fijnaut en de gemeentelijk notitie 'Grenzen stellen, toekomst bieden' (2003), waarin wordt aanbevolen in Tilburg in een andersoortige leeromgevingen onderwijs op maat te bieden aan jongeren die het risico lopen het criminele pad te bewandelen.

Twee projecten, namelijk Wyldemerk en De Nieuwe Kans, geven aan met hun project in te willen spelen op het gegeven dat er een groep niet-participerende jongeren bestaat die door de bestaande projecten/reboundvoorzieningen voor jongeren niet bereikt wordt. Zij willen juist deze groep jongeren een kans bieden. De BOP Academie geeft aan de doelgroep op een andere manier te willen benaderen dan de bestaande projecten: volgens de Stichting BOP ligt de oplossing voor het probleem van voortijdig schoolverlaten niet in het verlagen van het opleidingsniveau en het bieden van extra zorg, maar juist in het uitdagen van de jongeren om hun talent maximaal te benutten.

Doelgroep

Hoewel alle projecten zich richten op (dreigend) schoolverlaters en/of (dreigend) werklozen, is de doelgroep niet voor alle projecten hetzelfde. Hieronder wordt ingegaan op de overeenkomsten en verschillen tussen de doelgroepen van de verschillende projecten aan de hand van de thema's problematiek, leeftijd, geslacht en woonplaats van de deelnemers. Daarnaast wordt kort ingegaan op specifieke voorwaarden voor deelname.

Problematiek

Vier van de negen projecten richten zich primair op (dreigend) schoolverlaters (Schoolfort, ISH, BOP Academie, Wyldemerk).

Schoolfort richt zich daarbij specifiek op jongeren uit het VMBO en MBO niveau 1 en 2, die niet in staat zijn een reguliere stageplaats te bemachtigen. De doelgroep van ISH wordt gevormd door jongeren van de ROC's in Amsterdam, die tijdelijk geen opleiding kunnen volgen, omdat zij van de opleiding zijn geschorst of omdat zij willen wisselen van opleidingsrichting. De BOP Academie richt zich op jongeren die in principe ontwikkelpotentie hebben, maar die zich vanwege gedragsproblemen niet of nauwelijks kunnen handhaven in het reguliere onderwijs. De doelgroep van Wyldemerk bestaat uit jongeren die kampen met persoonlijke problemen en in omstandigheden verkeren die een belemmering vormen voor hun ontwikkeling, waardoor zij zijn uitgevallen of dreigen uit te vallen uit het reguliere onderwijs.

Bij de projecten Crossroads, Educatief Centrum en De Uitdaging ligt de nadruk op jongeren die herhaaldelijk in aanraking zijn geweest met justitie en/of dreigen af te glijden in de criminaliteit. Het kan hierbij onder andere gaan om jongeren die uit detentie komen of die het project krijgen opgelegd als schorsende voorwaarde. Ook voor het project Schoolfort geldt overigens dat het project als schorsende voorwaarde kan worden opgelegd.

Het WerkHotel en De Nieuwe Kans richten zich niet alleen op (dreigende) schoolverlaters, maar ook op (dreigend) werkloze jongeren. Het WerkHotel biedt plaats aan jongeren die wel werken of naar school gaan, maar dreigen uit te vallen vanwege een instabiele woonsituatie, terwijl De Nieuwe Kans zich richt op harde kern jeugdwerklozen en voortijdig schoolverlaters die tenminste één jaar niet daadwerkelijk een erkende opleiding hebben gevolgd of aan het werk zijn geweest.

Bij alle projecten wordt impliciet of expliciet opgemerkt dat de jongeren uit de doelgroep veelal kampen met problemen op verschillende terreinen, waaronder een problematische gezinssituatie, vrienden met verkeerde invloed, verslaving, armoede en slechte sociale omstandigheden in de wijk.

Leeftijd

De leeftijd van de doelgroep varieert per project, maar valt bij alle projecten binnen het bereik van 12 tot 27 jaar. Bij het project Crossroads is de doelgroep het jongste, namelijk 12 tot 18 jaar. Ook Schoolfort (14 tot 23 jaar) en de BOP Academie (14 tot 18 jaar) richten zich op een relatief jonge groep. Het WerkHotel richt zich op jongeren van 17 tot 27 jaar en is daarmee het enige project dat ruimte biedt voor jongeren ouder dan 23 jaar.

Geslacht

Met uitzondering van De Uitdaging worden bij alle projecten zowel jongens als meisjes toegelaten. Bij de Uitdaging worden geen meisjes toegelaten, onder meer omdat er te weinig vrouwelijke instructeurs zijn om ze te begeleiden en omdat er momenteel te weinig facilitaire mogelijkheden zijn (bijvoorbeeld een aparte wasgelegenheid voor vrouwen). Daarnaast is de opzet van de opleiding niet geschikt voor gemengde groepen. Indien er een opleiding voor meisjes wordt opgezet, zullen zij een aparte groep vormen, parallel aan de bestaande opleiding. Ook bij Schoolfort is dit het geval: hoewel bij Schoolfort zowel jongens als meisjes worden toegelaten, volgen de meisjes een ander traject dan de jongens. Bij de overige projecten zijn jongens en meisjes gemengd.

Woonplaats

De meeste projecten richten zich op jongeren die woonachtig zijn in de gemeente of regio waar het project gevestigd is. Voor de Uitdaging (gevestigd op de militaire kazerne in Soesterberg) geldt dat zij plaats biedt aan jongeren uit de gemeente Amsterdam en Den Haag. Hierbij moet worden opgemerkt dat momenteel gewerkt wordt aan uitbreiding naar andere gemeenten. Het project Wyldemerk richt zich op jongeren uit het hele land.

Voorwaarden voor deelname

In aanvulling op de beschrijving van de doelgroep hanteren sommige projecten ook een aantal voorwaarden voor deelname aan het project. Deze eisen kunnen onder andere betrekking hebben op de cognitieve capaciteiten (Schoolfort, BOP Academie, De Uitdaging) en/of op de fysieke gezondheid van de deelnemers (De Uitdaging, Schoolfort). Ook wordt bij sommige projecten bij het selecteren van deelnemers gelet op de groepssamenstelling, waaronder de verhouding jongens/meisjes, opleidingsniveau, scholingsgraad, leeftijd, fase van persoonlijke ontwikkeling en etniciteit. Voor een aantal projecten geldt bovendien dat er eisen worden gesteld aan de motivatie van de deelnemer (waaronder Schoolfort, WerkHotel, Crossroads en Wyldemerk). Tot slot worden bij een aantal projecten contra-indicaties voor deelname genoemd, waaronder (zware) psychiatrische stoornissen, ernstige verslavingsproblematiek en/of onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal. De Nieuwe Kans geeft bovendien aan dat jongeren die terecht kunnen in een lichtere voorziening uitgesloten zijn van deelname.

Aanmeldingsprocedure

Deelnemers van de pilotprojecten kunnen worden aangemeld door verschillende instellingen, waaronder onderwijsinstellingen, hulpverleningsinstellingen, leerplichtambtenaren, Regionale Meld- en

Coördinatiepunten (RMC's), het Jongerenloket, Jeugdreclassering en Justitiele Jeugdinstellingen. Voor sommige projecten geldt dat de jongere zichzelf aan kan melden of door zijn/haar ouders kan worden aangemeld. De deelnemers van Crossroads worden geplaatst na toewijzing van de rechter of gezinsvoogd.

Bij de meeste projecten wordt voorafgaand aan definitieve plaatsing een intakegesprek gehouden met de deelnemer, waarin wordt gekeken of de jongere daadwerkelijk geschikt is voor deelname aan het traject. Bij Wyldemerk heeft deze intakeprocedure de vorm van een sollicitatie, waarbij de deelnemer door een brief en een gesprek Wyldemerk dient te overtuigen van de wenselijkheid van zijn of haar toelating. Voor sommige projecten geldt dat de deelnemers voor aanvang van het traject een contract ondertekenen, waarin regels en afspraken zijn vastgelegd (waaronder WerkHotel en De Uitdaging).

Bij zeven van de negen projecten kunnen deelnemers gedurende het hele jaar individueel instromen in het project. Uitzondering hierop worden gevormd door De Uitdaging en Wyldemerk, waar deelnemers groepsgewijs instromen.

Capaciteit

Het aantal deelnemers dat tegelijkertijd deel kan nemen aan een project varieert van 16 deelnemers bij Crossroads tot 85 deelnemers bij Educatief Centrum. Bij het merendeel van de projecten ligt de capaciteit tussen 24 en 32 deelnemers. De beoogde capaciteit van het WerkHotel is 40 deelnemers, wat momenteel gezien de huisvestingsproblemen nog niet kan worden gerealiseerd. De verwachting is dat het WerkHotel binnen enkele maanden wel over voldoende appartementen kan beschikken om 40 jongeren te huisvesten.

3.3 Methodiek

In deze paragraaf wordt ingegaan op de werkvorm en methodiek van de verschillende projecten. Daarbij wordt allereerst aandacht besteed aan de verschillen en overeenkomsten in trajectduur en intensiteit. Vervolgens komen de werkvorm en de setting en de methodiek van de verschillende projecten aan de orde.

Trajectduur

De trajectduur van de projecten verschilt van drie maanden tot maximaal vier jaar. De projecten ISH (gemiddeld drie maanden), De Uitdaging (drie maanden) Schoolfort (drie tot zes maanden) zijn het kortst, terwijl de BOP Academie, met een trajectduur variërend van één

tot vier jaar het langste project is. De duur van de overige projecten varieert van zes maanden tot twee jaar. Voor de meeste projecten geldt dat de in het projectplan beschreven trajectduur gezien moeten worden als richtlijn, waar flexibel mee wordt omgegaan. Wyldemerk noemt in het projectplan zelfs geen richtlijn voor de duur van het traject. Het project geeft aan dat de duur sterk afhankelijk is van het niveau van de deelnemer op moment van instroom.

Intensiteit

Ook de intensiteit van de projecten varieert sterk, zowel wat betreft het aantal uren per dag en het aantal dagen per week als wat betreft de invulling van deze uren. Bij het project ISH zijn de deelnemers gedurende twee dagen per week overdag aanwezig, terwijl de deelnemers van Wyldemerk 24 uur per dag, zeven dagen per week op de campus wonen. Schoolfort, De Nieuwe Kans en Educatief Centrum hanteren tijden die vergelijkbaar zijn met werkdagen (zeven tot acht uur per dag), waarbij de deelnemers van Schoolfort drie dagen per week aanwezig zijn bij het project, bij De Nieuwe Kans vier dagen per week en bij Educatief Centrum vijf dagen per week. De Nieuwe Kans biedt, naast het groepsprogramma van vier dagen per week, een individueel programma op maat, dat deels ambuland wordt aangeboden. De BOP Academie en Crossroads bieden beide op werkdagen een programma van 12 uur per dag (van 08.00 uur tot 20.00 uur). Op zaterdag loopt het programma van Crossroads van 09.00 tot 17.00 uur. De BOP Academie biedt in het weekend geen programma, maar contact met de opleiding is 24 uur per dag mogelijk.

Bij sommige projecten, zoals De Uitdaging en Educatief Centrum, zijn deze uren volledig gevuld met een (gezamenlijk) gestructureerd programma. Bij andere projecten, waaronder De Nieuwe Kans en Crossroads wordt gewerkt met een meer flexibel programma met een individuele invulling.

De deelnemers van De Uitdaging verblijven gedurende het project door de week op de kazerne in Soesterberg. In de weekenden gaan de jongeren naar huis. Evenals bij Wyldemerk verblijven de deelnemers van De Uitdaging dus ook 's nacht op de projectlocatie. Ook bij het WerkHotel, dat de deelnemers huisvesting en woonbegeleiding biedt, zijn de deelnemers 24 uur per dag aanwezig. Toch is dit programma minder intensief dan bij de beide andere interne projecten, aangezien de deelnemers van het WerkHotel overdag een reguliere opleiding volgen of werken.

Werkvorm en setting

Niet alleen de intensiteit en trajectduur wisselen sterk per project, maar ook de werkvorm die de projecten hebben gekozen voor de uitvoering van het project varieert. Bij De BOP Academie en Crossroads wordt een programma aangeboden dat bestaat uit scholing en activiteiten gericht op het aanleren van vaardigheden op het gebied van wonen, werken en vrijetijdsbesteding. Voor Crossroads geldt dat de deelnemers hierbij een individueel programma volgen, terwijl bij de BOP Academie de nadruk ligt op groepsgerichte activiteiten. Bij De Nieuwe Kans wordt een combinatie geboden van individuele (ambulante) hulpverlening enerzijds en activiteiten en trainingen in groepsverband anderzijds.

Voor ISH en Schoolfort geldt dat zij een programma bieden van respectievelijk twee en drie dagen, waarbij de deelnemers de overige dagen lessen volgen op hun eigen school. In de dagen dat de jongeren het project volgen verrichten de deelnemers van Schoolfort onderhoudswerkzaamheden op forten rondom Amsterdam, terwijl de deelnemers van ISH werken aan een filmvoorstelling met dans en muziek.

Het WerkHotel biedt de deelnemers een stabiele woon- en leefsituatie in de nabijheid van het WerkHotel, een pand waar de deelnemers trainingen kunnen volgen, leerwerkplekken worden aangeboden en een aanbod wordt gecreëerd voor vrijetijdsbesteding. Wyldemerk vormt een leer- en werkomgeving waar deelnemers gedurende zeven dagen per week verblijven en waarbij op de campus een gezinssituatie wordt nagebootst. Het project De Uitdaging bestaat uit een militaire component (waaronder sport, oefeningen te velde, bivak, exercities) en een scholingscomponent (waaronder een cursus Bedrijfshulpverlening en een sollicitatietraining). Educatief Centrum, tot slot, biedt zeven leerwerkplekken in de vorm van mini-ondernemingen waar jongeren de mogelijkheid wordt geboden werk- woon- en gedragsgerelateerde vaardigheden aan te leren.

Methodiek

Alle projecten geven in hun projectplan een omschrijving van de methodiek die ze hanteren. Bij een aantal projecten (Schoolfort, De Uitdaging en Wyldemerk) vormen duidelijkheid, structuur en discipline belangrijke elementen van deze methodiek. Voor andere projecten, zoals ISH en het WerkHotel geldt juist dat zij de nadruk leggen op vrijheid en ruimte, waarbij wel wordt benadrukt dat dit niet betekent dat de projecten vrijblijvend zijn. Daarnaast geldt voor veel projecten dat een integrale benadering een belangrijk onderdeel vormt van de methode (waaronder WerkHotel, De Nieuwe Kans, Educatief Centrum,

Crossroads en de BOP Academie). Het gaat daarbij om een aanpak die gericht is op alle leefgebieden, zoals wonen, onderwijs, werken, sociale contacten en vrije tijd.

Bij sommige projecten wordt de methodiek ten dele bepaald door de setting van het project. De Uitdaging geeft aan dat de kracht van het programma onder andere schuilt in het feit dat de deelnemers uit de eigen leefomgeving worden gehaald en in een militaire setting worden geplaatst, waardoor zij de kans krijgen aan de knellende situatie in het eigen milieu te ontsnappen. Ook bij het project Wyldemerk vormt het veranderen van leefomgevingen een belangrijk element. Tot slot benadrukt ook Schoolfort dat de niet-schoolse setting beter aansluit op risicojongeren dan bestaande, meer schools ingerichte voorzieningen. De Nieuwe Kans is daarentegen juist gebaseerd op de ACT principes, waarin onder andere het belang van het bieden van hulp in de eigen leefomgeving van de jongeren wordt benadrukt. Bij de Nieuwe Kans wordt outreachend gewerkt en wordt de jongere zoveel mogelijk in de eigen leefomgeving ondersteund.

Tot slot kan onderscheid worden gemaakt tussen projecten waar met name wordt gewerkt op basis van groepsprocessen en peereducatie (waaronder ISH en de BOP Academie) en projecten waarbij juist de individuele benadering van de deelnemer uitgangspunt vormt (bijvoorbeeld Crossroads en De Nieuwe Kans). In het laatste geval wordt voor elke deelnemer een op maat gemaakt, individueel programma uitgestippeld.

3.4 Behoeftebeginsel

Onder het begrip behoeftebeginsel wordt verstaan in welke mate de projecten zich richten op beïnvloedbare factoren, dat wil zeggen factoren die rechtstreeks samenhangen met het probleemgedrag van de deelnemers en die te veranderen zijn. Het gaat daarbij met name om het aanleren van praktische, sociale en probleemoplossende vaardigheden.

Alle projecten geven aan dat zij zich richten op het aanleren van competenties die van belang zijn bij het succesvol afronden van de schoolloopbaan of op het aanleren van algemene arbeidsvaardigheden, die de kans op het bemachtigen van een (reguliere) arbeidsplaats kunnen vergroten. Het gaat hierbij onder meer om de volgende vaardigheden: samenwerken, afspraken nakomen, verantwoordelijkheid dragen, inzicht in eigen mogelijkheden en beperkingen, veilig werken, persoonlijke verzorging, sociale vaardigheden, verantwoordelijkheidsgevoel, jezelf presenteren en praten over emoties. Daarnaast besteedt

een aantal projecten (WerkHotel, De Nieuwe Kans, Educatief Centrum, Crossroads, BOP Academie en Wyldemerk) aandacht aan het leren zelfstandig te wonen en het zinvol invullen van vrije tijd.

De meeste projecten geven aan bij het aanleren van vaardigheden nadrukkelijk rekening te houden met de individuele mogelijkheden en beperkingen en de individuele behoefte en verwachtingen van de deelnemers. In veel gevallen wordt een individueel leerplan opgesteld en worden in samenspraak met de deelnemer individuele doelen geformuleerd.

3.5 Theoretische onderbouwing

Zoals in paragraaf 3.3 reeds aan de orde is gekomen, geven alle projecten in hun projectomschrijving een (uitgebreide) toelichting op de gehanteerde methodiek. De mate waarin deze methodiek wordt ondersteund door empirisch onderzoek verschilt echter sterk per project.

Een aantal projecten (ISH, Schoolfort en De Uitdaging) is voortgebouwd op bestaande trajecten voor werkloze jongeren of probleemjongeren. Van deze drie projecten geven ISH en De Uitdaging aan dat hun methodiek niet gebaseerd is op (internationaal) empirisch onderzoek, maar dat zij gebruik maken van de ervaringen die in de praktijk zijn opgedaan in deze bestaande trajecten. Voor Schoolfort geldt dat zij voortbouwt op de methodiek van de Herstelling, een project voor jongeren met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Deze methodiek is in 2003 geëvalueerd door het Instituut Jeugd en Welzijn van de Vrije Universiteit (Provincie Noord-Holland 2003). Daarnaast heeft Schoolfort in 2005 en 2006 een pilot uitgevoerd, waarbij de methodiek van de Herstelling voor het eerst werd toegepast op voortijdige schoolverlaters. Deze pilot toonde aan dat de methodiek van Herstelling een geschikt instrument kan zijn voor het terugdringen van vroegtijdige schooluitval (Stichting Herstelling 2007).

Educatief Centrum geeft aan de methodiek in de praktijk te ontwikkelen, maar daarbij wel gebruik te maken van bestaande modellen, waaronder het restorative practice model en leertheoretische principes gericht op gedragsverandering. Hierbij wordt door Educatief Centrum niet verwezen naar literatuur die de effectiviteit van deze modellen onderbouwt. Ook de BOP Academie maakt gebruik van bestaande methoden (waaronder elementen uit de groepsdynamica en de behoeften hiërarchie van Maslow) zonder daarbij te verwijzen naar literatuur waarin deze methoden empirisch worden onderbouwd.

Het WerkHotel, Wyldemerck en De Nieuwe Kans verwijzen bij hun methodiekomschrijving wel naar (internationaal) onderzoek. Het WerkHotel geeft aan dat vergelijkbare trajecten in het Verenigd Koninkrijk, waarbij jongeren een stabiele woonsituatie werd geboden, succesvol zijn gebleken (www.kamersmetkansen.nl). Voor de Nieuwe Kans geldt dat de principes van de Assertive Community Treatment (ACT), één van de belangrijkste elementen van de methodiek van De Nieuwe Kans, onder meer is onderworpen aan een drie jaar durend onderzoek in New Hampshire (Teague e.a. 1995). Wyldemerck verwijst naar de ervaringen van de Eagle Rock School in Colorado, waar sinds 1993 met succes een leer-werkplaats wordt geboden aan jongeren (www.eaglerockschool.org). Daarnaast zijn er volgens Wyldemerck positieve ervaringen opgedaan met het concept 'natuurlijk leren', dat een belangrijk element vormt in de methodiek van Wyldemerck (Profiel, maart 2005). Het project Crossroads heeft bij het opzetten van de methodiek gebruik gemaakt van bruikbare ervaringen ('good practice') van bestaande projecten met een vergelijkbare doelgroep, waarvan uiteindelijk vijf beginselen voor effectieve interventies voor de behandeling van delinquente jongeren de belangrijkste leidraad vormen voor Crossroads (Loeber e.a. 2001; Bijl e.a. 2005).

3.6 Aansluiting bij motivatie deelnemer

De doelgroep van de verschillende pilotprojecten bestaat voor een groot deel uit jongeren die niet gemotiveerd (lijken te) zijn om hun opleiding af te ronden of te gaan werken. Alle projecten geven dan ook aan dat het motiveren van de deelnemers een belangrijk element vormt van het traject. Om dit te bereiken wordt onder andere geïnvesteerd in het versterken van de eigenwaarde en doorzettingsvermogen van de deelnemers (onder andere Schoolfort, De Uitdaging, Educatief Centrum, BOP Academie), worden de deelnemers zo veel mogelijk betrokken bij het ontwikkelen van het project (onder andere de BOP Academie, WerkHotel) en wordt een programma aangeboden dat aansluit bij de belevingswereld van de deelnemers (onder andere De Nieuwe Kans, ISH). Een aantal projecten, waaronder De Uitdaging, maakt gebruik van het toepassen van beloning en sancties om de deelnemers te motiveren. Bij de BOP Academie wordt sanctionering zo veel mogelijk vermeden, maar wordt gewerkt op basis van groepsdruk en gezag. Een aantal projecten vermeldt dat ze deelnemers die niet komen opdagen opbellen. Bij Schoolfort, Educatief Centrum en de BOP Academie worden deelnemers bij veelvuldig verzuim thuis opgehaald.

Gezien de doelgroepomschrijving vormt de mogelijkheid van het toepassen van dwang en drang bij deze doelgroep een belangrijk element in de uitvoering van de projecten. In de praktijk blijken de mogelijkheden van dwang en drang in een groot deel van de projecten beperkt. Uitzondering hierop vormt Crossroads, gezien het juridisch karakter van dit traject: bij een niet succesvol traject wordt de oorspronkelijk opgelegde straf alsnog uitgevoerd, bijvoorbeeld een gesloten uithuisplaatsing of plaatsing in een Justitiële Jeugdinstelling. Naast Crossroads geeft ook Educatief Centrum aan te beschikken over mogelijkheden voor het toepassen van dwang en drang. Voor deelnemers tot en met 17 jaar is de leerplichtwet van toepassing, terwijl voor deelnemers die vanuit detentie bij Educatief Centrum worden geplaatst deelname aan het project kan worden gezien als schorsende voorwaarde. Deze deelnemers kunnen, in geval van (structureel) verzuim, worden teruggeplaatst in detentie.

Hoewel bij het grootste deel van de deelnemers bij De Nieuwe Kans het juridisch karakter ontbreekt, waardoor de mogelijkheden tot dwang en drang beperkt zijn, richt De Nieuwe Kans zich nadrukkelijk op de (schijnbare) niet-willers. De Nieuwe Kans probeert deze jongeren te motiveren door gebruik te maken van een outreachende benadering. Er wordt veel tijd geïnvesteerd in het in contact komen met de jongeren en het opbouwen van een vertrouwensband.

3.7 Programma-integriteit

Programma-intergriteit wil zeggen dat de projecten zo worden uitgevoerd als bedoeld is. Aangezien in dit hoofdstuk wordt ingegaan op de projectopzet en projectomschrijving bij aanvang van het project, lijkt een beoordeling van de programma-integriteit hier nog niet op zijn plaats. Toch kunnen al wel enkele opmerkingen worden gemaakt over de projectuitvoering.

Ten eerste geldt voor een aantal projecten dat ze geruime tijd later zijn gestart dan oorspronkelijk was beoogd. Voorbeelden hiervan zijn Wyldemerk en het WerkHotel. Voor deze beide projecten geldt bovendien dat zij nog niet beschikken over de beoogde accommodatie. Het WerkHotel zou gehuisvest worden in het voormalig schoolcomplex van de Hendrik de Keijzerschool, dat eveneens plaats biedt aan onder meer bedrijven, kunstenaars en horeca. Voor dit complex is echter niet de benodigde vergunning verkregen. Voorlopig worden de deelnemers in groepen van twee tot drie jongeren ondergebracht in appartementen, maar er wordt nog steeds gezocht naar een gebouw waarin alle jongeren bij elkaar kunnen wonen. Ook het project Wyldemerk beschikt nog niet

over de beoogde huisvesting in Harich. De komst van de campus naar Harich is in de omgeving omstreken, waardoor de bouw van de accommodatie vertraging heeft opgelopen. Om de tijd te overbruggen worden de deelnemers tijdelijk elders ondergebracht, namelijk eerst in een vakantiepark en vervolgens in een vorming- en trainingscentrum.

Daarnaast geven verschillende projecten aan dat de gehanteerde methodiek gedurende de uitvoering van het project wordt doorontwikkeld. De werkwijze zoals beschreven in het projectplan wordt gedurende de pilot bijgesteld op basis van de ervaringen die worden opgedaan tijdens de uitvoering.

3.8 Professionaliteitsbeginsel

In deze paragraaf wordt aandacht besteed aan de opbouw van het personeelsbestand bij de verschillende projecten en de mate waarin de medewerkers zijn toegerust voor het begeleiden van de doelgroep van het project.

Het blijkt dat de beschikbaarheid van (gekwaliceerd) personeel sterk samenhangt met de startsituatie van het project. Zoals ook in paragraaf 3.5 aan de orde is gekomen, is een aantal projecten opgezet binnen een bestaande organisatie of als uitbreiding op bestaande trajecten (Schoolfort, ISH, WerkHotel, Educatief Centrum, De Uitdaging). Deze pilotprojecten konden bij de start van de pilot (ten dele) beschikken over de personele capaciteiten en de expertise van deze bestaande trajecten. Zo zijn voor het project Schoolfort werkmeesters overgenomen van het project de Herstelling. Ook ISH maakt bij de uitvoering van de pilot gebruik van de expertise die door de begeleiders is opgedaan binnen andere, vergelijkbare trajecten van ISH. De Uitdaging is onder de hoede van het Ministerie van Defensie al in 2001 gestart met het aanbieden van een traject aan probleemjongeren, waardoor het project bij aanvang van de pilot in 2008 kon beschikken over de nodige ervaring en personele capaciteit. Bij het WerkHotel geldt dat er binnen HVO Querido een nieuw team is samengesteld voor de uitvoering van de pilot, waarbij ten dele gebruik is gemaakt van de expertise en personele capaciteit van HVO Querido. Dit team houdt zich exclusief bezig met de uitvoering van het WerkHotel.

Voor De Nieuwe Kans, Wyldemerk en de BOP Academie geldt dat bij de start van de pilot een geheel nieuwe voorziening in het leven is geroepen, waarvoor bij aanvang van de pilot een volledig nieuw team moest worden aangenomen. In de projectbeschrijvingen van deze pilots is aangegeven welke functies binnen deze teams moeten worden

vervuld. De Nieuwe Kans en de BOP Academie geven daarbij aan dat zij streven naar een multidisciplinair team, waarbinnen de medewerkers elkaars expertise aanvullen. Ook formuleren De Nieuwe Kans, Wyldemerk en de BOP Academie in hun projectbeschrijving verschillende eisen waaraan deze nieuwe medewerkers moeten voldoen, waaronder ervaring en affiniteit met de doelgroep, resultaatgericht kunnen werken, inlevend vermogen en bevologenheid.

Ook Crossroads is een geheel nieuwe voorziening is, maar bij de uitvoering van Crossroads wordt gebruik gemaakt van verschillende bestaande organisaties, waaronder de school voor Arbeidsmarkt Gekwalificeerd Assistent (AKA) van het ROC Midden-Brabant, de Burcht (school voor Voortgezet Speciaal Onderwijs), Kompaan en Jeugdreclassering van Bureau Jeugdzorg.

Bij geen van de pilotprojecten wordt melding gemaakt van mogelijkheden voor interne, aanvullende scholing van medewerkers. Wel wordt door het project Crossroads opgemerkt dat uit een interne tussenevaluatie van Crossroads over de periode augustus 2006 tot oktober 2007 is gebleken dat aanvullende scholing van de betrokken medewerkers bij het project noodzakelijk is. Dit heeft zowel betrekking op specifieke deskundigheid in het omgaan met bepaalde problemen (agressie, alcohol- en drugsgebruik) en de wijze waarop met elkaar wordt samengewerkt als op het gebruik van goede interventietechnieken bij deze speciale groep jongeren.

Een aantal projecten, waaronder het WerkHotel, Wyldemerk, de BOP Academie en De Uitdaging, geeft aan voor specifieke onderdelen van het programma gebruik te maken van externe deskundigen. Zo worden sollicitatietrainingen bij De Uitdaging verzorgd door een extern trainingsbureau en worden de naschoolse activiteiten bij het WerkHotel georganiseerd door Impuls.

3.9 Randvoorwaarden

Accommodatie, personele capaciteiten, financiering en samenwerking met andere organisaties worden door meerdere projecten genoemd als belangrijke randvoorwaarden voor de uitvoering van het project. Voor de projecten Schoolfort en ISH geldt dat zij, door inbedding in een bestaande organisatie, kunnen beschikken over accommodatie, materieel en ervaren personeel. Hoewel ook voor het WerkHotel geldt dat het project gebruik kan maken van de expertise en personele capaciteit van de organisatie waarin het is ingebed (HVO Querido) is er nog geen geschikte accommodatie gevonden voor dit project (zie ook

paragraaf 4.8). Ook Wyldemerk is nog niet gehuisvest in de beoogde accommodatie in Harich, aangezien de bouw van dit complex vertraging heeft opgelopen door protesten van omwonenden. Het project de Uitdaging is gevestigd in één van de barakken op de militaire kazerne in Soesterberg. Voor de overige projecten (De Nieuwe Kans, Educatief Centrum, Crossroads en de BOP Academie) geldt dat zij zijn gehuisvest in in onbruik geraakte gebouwen, bijvoorbeeld voormalige schoolgebouwen.

De verschillende projecten worden direct of indirect gefinancierd met middelen van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. In sommige gevallen wordt dit budget aangevuld door de lokale overheden. De BOP Academie wordt daarnaast ten dele bekostigd vanuit private middelen, dat wil zeggen sponsoring vanuit het bedrijfsleven.

Vershillende projecten, waaronder De Nieuwe Kans, Crossroads en De Uitdaging geven aan dat samenwerking met verschillende maatschappelijke organisaties en gemeenten een belangrijke randvoorwaarde vormt voor de uitvoering van de projecten. Zo geldt bij De Uitdaging dat de gemeenten die de deelnemers aanmelden bij het project zorg dragen voor alle zaken buiten de poorten van de kazerne, waaronder wekelijks het vervoer van en naar de kazerne, de verzekeringen en ziektekosten van de deelnemers en de contacten met de ouders/verzorgers gedurende het traject. Ook verzorgen deze gemeenten een intensief vervolgtraject voor de deelnemers. De Nieuwe Kans en Crossroads hebben bij het opzetten van het project afspraken gemaakt met diverse organisaties over de uitvoering van het project, om op die manier overdrachtproblemen en wachttijden te voorkomen en om draagvlak bij verschillende partijen te vergroten. Ook bij de uitvoering van het WerkHotel is er sprake van een samenwerkingsverband tussen verschillende organisaties, waaronder woningcorporatie Het Oosten, Impuls en Altra (Jeugdzorg).

Voor Crossroads geldt tot slot dat een belangrijke randvoorwaarde voor het project wordt gevormd door de juridische kaders. Strafrechtelijk en civielrechtelijke kaders bieden de mogelijkheid om een jongere te verplichten langere tijd (6 tot 12 maanden) een intensief traject te laten doorlopen.

3.10 Continuïteit en nazorg

De meeste projecten besteden in hun projectplan aandacht aan de manier waarop de continuïteit van het traject gewaarborgd dient te worden. Voor Schoolfort en ISH geldt dat de deelnemers gedurende het traject ook enkele dagen in de week naar hun eigen school blijven gaan. Beide projecten onderhouden daarom tijdens het traject contact met de mentor of zorgcoördinator van school om de voortgang van de leerling te bespreken. Schoolfort levert bovendien van iedere leerling maandelijks een voortgangsverslag aan de school.

Voor het WerkHotel, De Nieuwe Kans, Crossroads en De Uitdaging geldt dat nauwe samenwerking tussen instanties de continuïteit van het traject moet verhogen. De Nieuwe Kans benadrukt daarbij dat een deelnemer niet onnodig overgedragen dient te worden aan andere trajecten of instanties. Bij de Uitdaging is met name samenwerking met de betrokken gemeenten van belang. De contactpersonen van deze gemeenten zijn wekelijks aanwezig bij de overdracht waarin alle deelnemers worden besproken. Daarnaast komen ze gedurende het traject twee keer langs om met iedere deelnemers één op één te praten over zijn toekomstmogelijkheden. Voor het WerkHotel geldt dat verschillende instanties betrokken kunnen zijn bij het traject, maar dat de verantwoordelijkheid voor de feitelijke woonbegeleiding en de coördinatie van de hulpverlening bij de begeleiders van HVO Querido ligt. Bij Crossroads is de regie van het individuele traject per deelnemer in handen van Bureau Jeugdzorg of de Jeugdreclassering. Bij verschillende projecten, waaronder De Nieuwe Kans, het WerkHotel en Educatief Centrum, heeft de deelnemer een vaste begeleider, die gedurende het project fungeert als casemanager en centraal aanspreekpunt van de deelnemer.

Vrijwel alle projecten bieden de deelnemers na afloop van het traject enige vorm van nazorg. Deze begeleiding is met name gericht op de bewaking van de overgang naar een zelfstandig bestaan. Zo garandeert het WerkHotel na afloop van het project een werkplek en vervolghuisvesting. Ook door verschillende andere projecten wordt bemiddeld bij het zoeken van werk of een vervolgopleiding. Een aantal projecten, waaronder het Educatief Centrum en de BOP Academie, stuurt daarbij aan op 'warme overdracht', dat wil zeggen dat de begeleider vanuit het project persoonlijk contact legt met de instantie of werkgever waarnaar de deelnemer wordt doorverwezen.

Voor het project ISH geldt dat de verantwoordelijkheid van de nazorg ligt bij de school. ISH voert twee maanden na uitstroom een gesprek met de schoolmentor om te bespreken hoe de overdracht is verlopen.

De nazorg bij Crossroads wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de Jeugdreclassering, terwijl bij De Uitdaging de gemeenten verantwoordelijk zijn voor het nazorgtraject. Bij dit project wordt vlak voor de uitstroom door de gemeenten, in samenwerking met verschillende instanties, gekeken wat de deelnemer na uitstroom precies gaat doen. Voor alle deelnemers wordt een (werk)plek gezocht.

4. IMPLEMENTATIE

In hoofdstuk 3 is een beschrijving gegeven van de startsituatie van de pilotprojecten. Inmiddels geldt voor alle projecten dat ze al enige tijd van start zijn, variërend van anderhalf jaar tot een aantal maanden. Om in beeld te brengen hoe de in- en uitvoering van de projecten tot nu toe verloopt, zijn in april 2008 interviews gehouden met projectleiders en projectmedewerkers van alle negen projecten. In totaal hebben 18 interviews plaatsgevonden met 30 personen, waarvan 13 projectleiders en 17 projectmedewerkers. Voor alle geïnterviewde projectleiders geldt dat zij actief betrokken zijn bij het uitzetten van de beleidslijnen van het project en het ontwikkelen van de methodiek, maar minder of geheel niet betrokken zijn bij de begeleiding van de deelnemers. Voor de geïnterviewde projectmedewerkers geldt dat het grootste deel (14 personen) werkzaam is in de directe begeleiding van de deelnemers, terwijl drie projectmedewerkers zich niet bezighouden met het begeleiden van de jongeren, maar als teamleider of operationeel manager wel van dichtbij betrokken zijn bij de uitvoering van het project.

In dit hoofdstuk wordt op basis van de informatie uit de interviews een beschrijving gegeven van de meningen en ervaringen van de projectleiders en de projectmedewerkers met betrekking tot de haalbaarheid van de doelstellingen, het werken met de doelgroep en het werken met de methodiek. Ook wordt aandacht besteed aan de randvoorwaarden bij de uitvoering, waaronder de samenwerking met andere partijen, de accommodatie en de personele bezetting. Tot slot wordt ingegaan op de continuïteit en de nazorg.

4.1 Doelstellingen

In deze paragraaf wordt aandacht besteed aan de door de projecten beoogde doelstellingen en de mogelijke aanpassingen daarvan. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen hoofddoelen, subdoelen en niet-beoogde neveneffecten.

Hoofddoelen

De meeste projecten geven aan in de uitvoering van het project vast te houden aan de doelen, zoals deze in het projectplan zijn geformuleerd. Voor de meeste projecten geldt dat ze nog te kort lopen om al duidelijke

uitspraken te kunnen doen over het wel of niet bereiken van deze hoofddoelen.

Voor een aantal kortdurende projecten geldt dat de projectleiders en projectmedewerkers al wel, zij het voorzichtig, uitspraken kunnen doen over het al dan niet behalen van de hoofddoelstelling. De doelstelling van twee van deze kortdurende projecten is om dreigend vroegtijdig schoolverlaters te behouden voor het onderwijs. Voor de deelnemers die zijn uitgestroomd bij deze projecten geldt dat een deel inderdaad teruggaat naar de school van herkomst. Of de projecten er daarmee in geslaagd zijn om de deelnemers ook op lange termijn gemotiveerd te houden voor het volgen van onderwijs en het afronden van de opleiding, is nog niet duidelijk. In sommige gevallen keert een deelnemer niet terug naar de oude school, maar kiest hij voor een Beroepsbegeleidende Leerweg (BBL), omdat gedurende het project blijkt dat deze route beter aansluit bij de mogelijkheden en interesses van de deelnemer. Bij één van de kortdurende projecten stromen in principe alle deelnemers na afronding van het project door naar onderwijs of werk, maar ook daar is (nog) niet duidelijk hoe lang deze deelnemers gemotiveerd blijven voor dit werk of deze scholing.

Eén van de langer durende projecten geeft aan dat het gestelde einddoel (scholing of werk) voor een aantal van de deelnemers momenteel te hoog gegrepen blijkt te zijn. Bij deze deelnemers wordt daarom eerst de nadruk gelegd op het in beweging krijgen van de deelnemers. Wanneer er een ontwikkeling in gang is gezet bij de deelnemers kan worden gekeken in hoeverre scholing en werk binnen het bereik van de deelnemer ligt.

Een aantal projecten merkt op dat de beoogde einddoelen in sommige gevallen niet behaald worden, terwijl het gerealiseerde resultaat wel als positief kan worden gezien. Zo geldt voor één van de projecten dat enkele deelnemers uitstromen naar werk of naar een ander traject, terwijl de doelstelling van dit project is om de deelnemers terug te leiden naar onderwijs. Hoewel de doelstelling bij deze deelnemers dus niet is bereikt, kan de uitstroom in zekere zin wel als positief worden bestempeld. Een ander project geeft aan dat de hoofddoelstelling gericht is op het behalen van een arbeidskwalificatie binnen het traject, terwijl een aantal deelnemers zijn uitgestroomd richting regulier onderwijs. Ook hier geldt dat, ondanks het feit dat de hoofddoelstelling niet gehaald is, de uitstroom als positief kan worden opgevat. De projecten geven aan dat ze de deelnemers een plaats willen geven in de maatschappij, waarbij van onderschikt belang is of dit vorm krijgt door middel van scholing of door werk.

Subdoelen

Bij vrijwel alle projecten wordt door de respondenten opgemerkt dat gedurende het traject sprake is van positieve veranderingen in het gedrag van de jongeren, waaruit volgens hen blijkt dat verschillende subdoelen (ten dele) behaald worden. Het gaat daarbij onder meer om het verbeteren van sociale vaardigheden en een groeiende motivatie. Ook geven verschillende projecten aan dat de deelnemers gedurende het project beter gaan samenwerken. Door twee projecten wordt bovendien opgemerkt dat de jongeren binnen hun project na leren denken over wat ze zelf willen. Ze leren een doel voor ogen te hebben en daar zelf verantwoordelijkheid in te nemen. Een aantal projecten geeft aan dat de deelnemers gedurende het project meer (zelf)discipline en structuur ontwikkelen, wat bijvoorbeeld blijkt uit het feit dat ze gedurende het project vaker op tijd komen.

Verskillende projecten merken overigens wel op dat het behalen van deze subdoelen een geleidelijk proces is met vallen en opstaan. Twee projecten geven aan dat de vooruitgang van de deelnemers voornamelijk valt af te lezen aan de reacties uit de omgeving, bijvoorbeeld van ouders of stagebegeleiders. Voor de begeleiders zelf zijn de verbeteringen soms minder goed zichtbaar, gezien het geleidelijke verloop, maar ook doordat de instructeurs en begeleiders de lat gedurende het project steeds hoger leggen voor de deelnemers.

Niet-beoogde (sub)doelen

Zoals aangegeven treden bij sommige projecten resultaten op die niet beoogd zijn, maar wel als positief bestempeld kunnen worden. Zo blijkt dat een klein deel van de deelnemers bij projecten die gericht zijn op terugkeer naar het onderwijs niet teruggaat naar school, maar doorstroomt naar werk. Bij twee projecten die zich richten op toeleiding naar werk, blijkt een deel van de deelnemers uit te stromen naar regulier onderwijs. Ook daar is sprake van positieve uitstroom die aanvankelijk niet was beoogd. Bij drie projecten wordt opgemerkt dat sommige deelnemers vanuit het project doorstromen naar een ander traject. Voor deze deelnemers fungeert het project als tussenstation van waaruit kan worden vastgesteld welk traject geschikt is voor deze deelnemer.

Voor twee projecten geldt dat de deelnemers een vriendschapsband opbouwen die ook tot uiting komt buiten de setting van het project. Hoewel dit kan worden gezien als positief neveneffect, kan dit ook negatieve gevolgen hebben. Bij één van deze projecten is gebleken dat de deelnemers elkaar buiten de muren van de project negatief beïnvloedden en elkaar onder andere aanzetten tot het gebruik van softdrugs. Ook een ander project geeft aan dat de groepsmatige aanpak van het project negatieve neveneffecten bleek te hebben. De deelnemers

werden agressief en sommigen vertoonden pestgedrag. Mede hierdoor is de aanpak van dit project veranderd van een groepsmatige aanpak naar een meer individuele aanpak. In paragraaf 4.3 komt dit uitgebreider aan de orde.

4.2 Doelgroep en instroom

In deze paragraaf wordt ingegaan op de doelgroep van en de deelnemers aan de projecten. Daarbij komt allereerst aan bod in hoeverre de instroom en capaciteit van de projecten qua aantallen overeenkomen met de beoogde instroom en capaciteit, waarbij ook aandacht wordt besteed aan de werving van de deelnemers. Vervolgens wordt gekeken in hoeverre de ingestroomde deelnemers overeenkomen met de beoogde doelgroep. Wordt de beoogde doelgroep daadwerkelijk bereikt? Is de doelgroepbeschrijving gelijk gebleven? Ook wordt ingegaan op de knelpunten bij de doelgroep. Tot slot wordt gekeken naar de uitval van deelnemers en de oorzaken daarvan.

Instream en capaciteit

Hoewel de meeste projecten beschikken over de middelen en de menskracht om de voorgenomen aantallen deelnemers op te nemen, geldt voor het merendeel van de projecten dat niet alle plaatsen gevuld zijn. Deze beperkte bezetting is met name te wijten aan het feit dat de instroom lager is dan verwacht. De projecten noemen hiervoor verschillende oorzaken. Ten eerste geldt voor een aantal projecten dat er sprake lijkt te zijn van terughoudendheid bij de verwijzers ten aanzien van de projecten. Twee projecten merken op dat het tijd kost om het vertrouwen te krijgen van hulpverleners die de jongeren kunnen doorverwijzen. Verder lijken bepaalde, specifieke elementen van een project bij sommige hulpverleners voor terughoudendheid te zorgen. Door één project wordt opgemerkt dat het vinden van en contact leggen met de juiste verwijzers en hulpverleners een tijdrovend proces is. Een ander project geeft aan dat er sprake is van onderlinge concurrentie tussen verschillende jongerenprojecten, met name voor jongeren die uit detentie komen.

Twee projecten benadrukken dat zij zich richten op een doelgroep die zich niet gemakkelijk laat vinden. Eén van hen geeft aan dat het veel tijd en energie kost om het vertrouwen te winnen van deze deelnemers, waardoor de instroom van deelnemer een tijdrovend proces is. Het andere project wijst erop dat het belangrijk is om, ondanks tegenvallende instroom, de selectiecriteria van het project niet te versoepelen. Wanneer een verschuiving wordt gemaakt naar een doelgroep die makkelijker te vinden is, blijft de daadwerkelijk beoogde

doelgroep alsnog buiten schot. Beide project geven aan dat de instroom van de projecten vergroot zou kunnen worden wanneer meer aandacht wordt besteed aan *marketing* en PR van de projecten. Een ander project merkt in het verlengde daarvan op dat de instroom inderdaad toeneemt nu de naamsbekendheid van het traject in de regio groeit.

Hoewel de oorzaken van de tegenvallende instroom divers zijn, is er volgens de respondenten over het algemeen sprake van problemen die samenhangen met de opstartfase van de projecten. Veel projecten zien in de loop van de tijd een verbetering optreden in de instroom.

Voor één project geldt overigens dat het aantal deelnemers wel overeenkomt met de verwachte aantallen. Bij dit project is op dit moment zelfs sprake is van een 'overboeking' op de in het projectplan vermelde capaciteit. Deze overboeking is bedoeld ter compensatie van de zomervakantie, waarin het project minder intensief draait. Omdat dit project onderdeel is van een grote organisatie met voldoende capaciteit, levert deze overbezetting geen problemen op.

Doelgroep en deelnemers

Aan de projectleiders en projectmedewerkers is ook gevraagd in hoeverre de deelnemers van de projecten overeen komen met de beoogde doelgroep. Zijn de selectiecriteria veranderd? En in hoeverre wordt de beoogde doelgroep daadwerkelijk bereikt?

Om te beginnen geldt voor een aantal projecten dat er wijzigingen hebben plaatsgevonden in de selectiecriteria. Hierbij dient te worden opgemerkt dat veranderingen in de doelgroep de uitvoering van de effectevaluatie bemoeilijken. Bij één van de projecten is de minimumleeftijd verschoven van 16 naar 17 jaar. De jongens van 16 jaar blijken te jong te zijn om goed mee te kunnen draaien in het traject. Bij een ander project is de minimumleeftijd juist verschoven van 14 naar 13 jaar. Voor twee projecten geldt dat de selectiecriteria zijn veranderd of zijn aangescherpt, omdat de doelgroep die aanvankelijk werd bereikt te zwaar en moeilijk begeleidbaar bleek te zijn.

Bij de overige projecten zijn de selectiecriteria onveranderd gebleven. Wel blijken verschillen te bestaan tussen de verwachting ten aanzien van de beoogde doelgroep en de doelgroep die daadwerkelijk door de projecten wordt aangesproken. Voor een aantal projecten geldt dat de daadwerkelijk bereikte doelgroep zwaarder is dan van te voren was ingeschat. Zo was voor één van de projecten de verwachting dat zij voornamelijk uitval uit het onderwijs zouden krijgen, waarbij preventief kon worden opgetreden ten aanzien van criminaliteit, terwijl in de praktijk blijkt dat de meeste deelnemers al langere tijd thuiszitten en

soms ook delicten hebben gepleegd. Ook blijkt bij verschillende projecten dat de problematiek van de doelgroep complexer is dan was verwacht.

Bij één van de projecten was de verwachting dat de meeste deelnemers zouden worden aangemeld vanuit detentie, waarbij deelname aan het project als voorwaardelijk straf wordt opgelegd. In de praktijk blijkt dit voor slechts een deel van de deelnemers te gelden, er worden minstens zo veel deelnemers langs andere wegen aangemeld. De consequentie hiervan is dat dwang en drang binnen dit project een minder bruikbaar middel is dan van te voren was ingeschat. Om de doorstroom vanuit detentie te bespoedigen is nu één van de trajectbegeleiders één dag per week aanwezig in een Justitiële Jeugdinstelling om voorlichting te geven en voorselecties te maken.

Ook op het gebied van leeftijd en geslacht blijken de deelnemers van de projecten niet geheel overeen te komen met de beoogde doelgroep. Hoewel de meeste projecten zich richten op jongens en meiden, is het aandeel mannelijke deelnemers bij veel projecten vele malen groter dan het aandeel vrouwen.

Knelpunten in de begeleiding van de doelgroep

Er worden door de projecten verschillende knelpunten ervaren in de begeleiding van de doelgroep. Ten eerste wordt door verschillende projecten opgemerkt dat het gebrek aan motivatie een probleem vormt in de begeleiding van de deelnemers. Een enkel project benadrukt daarbij dat het motivatieprobleem hardnekkig is en een grote invloed heeft op de uitvoering van het project. In samenhang met het motivatieprobleem wordt ook aangegeven dat te laat komen en veelvuldig verzuim een probleem vormt bij een deel van de doelgroep. Sommige projecten blijken niet voldoende te zijn toegerust om deze motivatieproblemen het hoofd te kunnen bieden.

Daarnaast wordt door verschillende projecten aangegeven dat een klein aantal deelnemers blijkt te kampen met psychiatrische problematiek. Voor de meeste van deze projecten geldt dat (ernstige) psychiatrische problemen een contra-indicatie zijn voor deelname aan het project, maar in de praktijk blijken deze problemen zich pas te uiten op het moment dat de deelnemer al gestart is met het traject. Het blijkt vaak niet mogelijk om deze psychische problemen binnen de setting van het project adequaat te behandelen.

Ook wordt door enkele projecten aangegeven dat grote leeftijdsverschillen tussen de deelnemers problemen opleveren. Om dit probleem het hoofd te bieden heeft één van de projecten de

minimumleeftijd verschoven van 16 naar 17 jaar. Ook wordt door één van de projecten opgemerkt dat de thuissituatie van de deelnemers een knelpunt kan vormen in de begeleiding. De invloed van ouders is groter dan van te voren was ingeschat. Sommige projecten geven aan er (nog) niet altijd in te slagen de ouders op een goede manier bij het project te betrekken.

Twee projecten merken op dat de contacten van de deelnemers buiten het project een factor is die binnen het project knelpunten op kan leveren. Zoals ook in paragraaf 4.1 is beschreven, blijkt dat de deelnemers bij sommige projecten elkaar buiten de muren van het project negatief beïnvloeden. Ook blijkt dat onderlinge verhoudingen tussen de deelnemers buiten het project (bijvoorbeeld het aangesloten zijn bij *gangs*) gevolgen heeft voor de groepsprocessen binnen het project.

Bij verschillende projecten wordt aangegeven dat het lage cognitieve vermogen van de deelnemers een knelpunt vormt bij de begeleiding van de doelgroep. Eén van deze projecten noemt bovendien dat de deelnemers gezien hun leeftijd vaak nog erg speels zijn. Ze hebben moeite met het accepteren van autoriteit, waardoor de begeleiders soms erg op de proef worden gesteld en worden uitgetest door de deelnemers. Ook blijkt bij dit project dat de deelnemers vaak geen reëel beroepsbeeld hebben en zichzelf overschatten, wat de begeleiding van deze deelnemers bemoeilijkt.

Uitval

Voor alle projecten geldt dat er inmiddels één of meerdere deelnemers zijn uitgevallen. In sommige gevallen besluit een deelnemer zelf om het traject niet af te maken, maar ook de projectleiders of projectmedewerkers kunnen besluiten dat een deelnemer niet langer kan blijven. Er worden door de projecten verschillende redenen genoemd voor uitval. De meest genoemde reden voor uitval is ernstige (aanhoudende) gedragsproblematiek en/of agressief gedrag, waardoor een deelnemer niet handhaafbaar is binnen het traject. Ook is er een aantal deelnemers weggestuurd die een negatieve invloed hadden op de motivatie van de groep. Voor enkele deelnemers geldt dat zij hun project moesten verlaten vanwege psychiatrische problematiek, die binnen de setting van het project niet adequaat behandeld kon worden. Wanneer een deelnemers zelf kiest om weg te gaan, is dat over het algemeen te wijten aan een gebrek aan motivatie. Verschillende projecten geven aan dat het besluit om een deelnemer weg te sturen alleen in het uiterste geval wordt genomen, omdat ze beseffen dat deelnemers die het in deze projecten niet redden eigenlijk nergens anders meer terecht kunnen.

Volgens twee projecten zou de uitval beperkt kunnen worden wanneer er een betere voorselectie van de deelnemers plaatsvindt. Sommige deelnemers hebben bij de start van het project geen goed beeld van het project. Deze deelnemers stoppen soms al voordat ze effectief met het project gestart zijn. Bij twee projecten wordt overigens expliciet vermeld dat deelnemers die uitvallen altijd de mogelijkheid krijgen op een later moment terug te keren om het project alsnog af te ronden.

Een aantal projecten merkt op dat het in sommige gevallen moeilijk is om onderscheid te maken tussen uitval en uitstroom. Sommige deelnemers gaan eerder weg dan gepland, maar stromen wel door naar een opleiding of werk, waardoor er toch sprake is van positieve uitstroom.

4.3 Methodiek

Voor de meeste projecten geldt dat het project in ieder geval in hoofdlijnen wordt uitgevoerd volgens de opzet en methodiek zoals omschreven in het projectplan. De respondenten geven aan dat zij de indruk hebben dat sommige onderdelen van de methodiek goed lijken te werken, terwijl andere onderdelen niet het beoogde resultaat lijken te sorteren of zelfs negatief lijken te werken. Ook is in sommige gevallen gebleken dat de methodiek in de gekozen setting of intensiteit niet goed tot zijn recht komt. Deze projecten hebben de setting of intensiteit moeten wijzigen ten behoeve van de methodiek. In deze paragraaf wordt allereerst ingegaan op de elementen uit de methodiek die wel goed lijken te werken. Volgens wordt gekeken naar de veranderingen die hebben plaatsgevonden in de methodiek, de setting en de intensiteit. Tot slot komt aan de orde hoe de jongeren volgens de medewerkers deelname aan de projecten ervaren.

Werkzame factoren

Hoewel voor sommige projecten geldt dat zij nog te kort actief zijn om uitspraken te kunnen doen over de werking van de gehanteerde methodiek, kan bij een aantal projecten al wel voorzichtig worden aangegeven welke elementen uit de methodiek bij de doelgroep volgens de respondenten resultaat lijken te hebben. Verschillende projecten geven bijvoorbeeld aan dat het opbouwen van een vertrouwensband vruchten afwerpt in de begeleiding van de deelnemers. In het verlengde daarvan benadrukken twee projecten het belang van een persoonlijke benadering. Ook geven verschillende projecten aan dat de deelnemers goed gedijen bij structuur en duidelijkheid. De deelnemers willen graag weten waar ze aan toe zijn. Verschillende medewerkers geven bovendien aan dat het positief benaderen van de deelnemers door

middel van het geven van complimenten en persoonlijke aandacht bij veel deelnemers bijdraagt aan de motivatie en het gevoel van eigenwaarde van de deelnemer.

Veranderingen

De meeste projecten geven aan dat de methodiek die ze hanteren continu in ontwikkeling is. Bij een aantal projecten heeft dit geleid tot concrete wijzigingen in de methodiek. Hierbij dient te worden opgemerkt dat veranderingen in de methodiek de uitvoering van de effectevaluatie bemoeilijken. Zo geldt voor twee projecten dat de groepsaanpak niet leidde tot de beoogde resultaten en in sommige gevallen zelf negatieve effecten met zich meebracht. Bij één van deze projecten is daarom besloten om de groepsaanpak los te laten en in te zetten op individuele begeleiding. Bij het andere project worden groepsprocessen nog steeds toegepast, maar is de nadruk meer komen te liggen op de authenticiteit van het individu binnen deze groep. Ook is bij één van de projecten gebleken dat de aanvankelijk toegepaste methodiek, die met name was gericht op weinig regels en veel inspraak van de deelnemers, niet aansloot bij de behoefte van de deelnemers. De methodiek van het project is daarom aangepast om tegemoet te komen aan de behoeften van de deelnemers aan duidelijkheid en structuur.

Bij één van de projecten is gebleken dat de deelnemers met name gevoelig zijn voor de bedrijfsmatige elementen van het project. Binnen dit project is daarom, nog sterker dan aanvankelijk was beoogd, de nadruk gelegd op het nabootsen van een reguliere werkomgeving. Daarbij wordt bovendien nadrukkelijker een beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid van de deelnemers en is de eigen keuze van de deelnemer centraler komen te staan.

Verschillende projecten hebben een proeftijd of introductieperiode ingevoerd. Bij één van deze projecten kan deze proefperiode worden gebruikt om de motivatie van de deelnemer in te schatten en om in beeld te krijgen of een deelnemer psychische of psychiatrische problemen heeft die een contra-indicatie kunnen vormen voor deelname aan het project. Voor de andere twee projecten geldt dat de introductieperiode bedoeld is om een goed beeld te krijgen van de kennis, kunde en behoefte van de deelnemer. Op basis van de observaties en vorderingen van de deelnemer tijdens deze introductieperiode kan worden vastgesteld bij welke werklocatie of welk leer-werkbedrijf de deelnemer het beste geplaatst kan worden.

De Nieuwe Kans heeft gedurende de looptijd van het project een methodiek ontwikkeld, waarin gewerkt wordt met vier pijlers, namelijk sociaal, fysiek, psyche en zingeving. Deze pijlers vormen de leidraad

voor de begeleiding van de deelnemers. Bovendien is een fasensysteem ontwikkeld, waarbij wordt gewerkt met een instroomfase, een doorstroomfase en een uitstroomfase.

Zoals aangegeven zijn er enkele projecten waar de setting of intensiteit van het project is veranderd om op die manier de methodiek beter tot zijn recht te laten komen. Zo heeft bij Schoolfort een wijziging plaatsgevonden met betrekking tot de verdeling van de deelnemers over de werklocaties. Aanvankelijk werden de deelnemers in groepen van zes tot zeven jongens op een werklocatie geplaatst, onder begeleiding van één werkmeester. In de praktijk bleek dat het voor de werkmeesters niet goed mogelijk was om met deze groeps grootte voldoende individuele aandacht te besteden aan de deelnemers. Er is nu gekozen voor een opzet waarin de deelnemers starten met een introductieperiode die specifiek is bedoeld voor Schoolfortjongens, maar vervolgens doorstromen naar een werklocatie van Herstelling regulier. De deelnemers van Schoolfort worden op die manier verspreid over de verschillende werklocaties van Herstelling, waar ze samenwerken met de deelnemers van Herstelling regulier en begeleid worden door de werkmeesters van Herstelling. Het voordeel van deze opzet is ten eerste dat de werkdruk die het begeleiden van de Schoolfortjongens met zich meebrengt over meerdere werkmeesters wordt verdeeld. Bovendien kunnen de deelnemers van Schoolfort zich zo optrekken aan de meer volwassen deelnemers van Herstelling.

Bij ISH is gebleken dat de methodiek in de oorspronkelijk beoogde intensiteit van twee dagen per week niet goed tot zijn recht komt. Het project wordt door de deelnemers als te vrijblijvend ervaren, waardoor de deelnemers vaak te laat komen en het verzuim hoog is. Om de betrokkenheid van de deelnemers te vergroten en het vrijblijvende imago te beperken, zijn er plannen de intensiteit van het project te verhogen van twee naar vier dagen per week. Een ander knelpunt in de uitvoering van ISH wordt gevormd door de constante doorstroom van deelnemers. In de oorspronkelijke opzet van het project stromen er continu deelnemers in en uit het project. In deze opzet blijkt de groepsdynamica niet goed tot zijn recht te komen. Om dit probleem het hoofd te bieden wordt gekeken of met een vaste groep deelnemers gewerkt kan gaan worden, die grotendeels tegelijk gestart zijn en die gezamenlijk het traject van tien weken doorlopen.

Ervaringen van de deelnemers

Aan de projectleiders en projectmedewerkers is tevens gevraagd hoe de deelnemers volgens hen de deelname aan het project ervaren. Voor de meeste projecten geldt dat de deelnemers met name in het begin sterk ageren tegen de begeleiding, de verplichtingen en de regels. Gedurende

het project valt hierin over het algemeen verbetering waar te nemen. Deelnemers voelen zich volgens de geïnterviewde medewerkers gaandeweg meer betrokken bij het project en gaan ook beseffen wat het project voor hen kan betekenen. Deze betrokkenheid blijkt onder andere uit het feit dat ze steeds terug blijven komen. Sommige medewerkers geven expliciet aan dat zij de indruk hebben dat de deelnemers gedurende het project gehecht raken aan de duidelijkheid en de structuur binnen het project.

4.4 Randvoorwaarden

In deze paragraaf wordt ingegaan op de randvoorwaarden bij de uitvoering van de projecten. Hierbij wordt aandacht besteed aan de samenwerking met betrokken partijen, accommodatie, beschikbare middelen en de personele bezetting.

Samenwerking met betrokken partijen

De bij de pilotprojecten betrokken partijen kunnen grofweg worden onderscheiden in verwijzende instanties enerzijds en externe deskundigen anderzijds. Voor veel projecten geldt dat met name in de beginfase veel tijd en energie is gestoken in het leggen van contacten met verwijzende organisaties (waaronder scholen, Jeugdzorg en Justitiële Jeugdinstellingen) en dat samenwerking met deze partijen volgens hen inmiddels over het algemeen ook (redelijk) goed verloopt. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat voor de meeste projecten geldt dat het grootste deel van de aanmeldingen wordt ingediend door een beperkt aantal vaste verwijzers, waarmee de projectleiders of projectmedewerkers goed contact onderhouden. De projecten geven aan nog steeds veel aandacht te besteden aan het uitbreiden van dit netwerk.

Hoewel de samenwerking met de verwijzende instanties redelijk goed van de grond lijkt te komen, worden door de projecten wel enkele knelpunten genoemd die zij hierbij ervaren. Ten eerste wordt door drie projecten aangegeven dat de informatie die de projecten ontvangen van de verwijzers over de deelnemers vaak niet compleet is. Zo is bijvoorbeeld niet altijd duidelijk of een deelnemer kampt met psychiatrische problematiek, terwijl dit bij de verwijzende instantie wel bekend zou moeten zijn. Door twee projecten wordt bovendien opgemerkt dat de betrokkenheid van sommige scholen gedurende het project gering is. Zij hebben de indruk dat de scholen in sommige gevallen blij zijn dat ze de leerling die het project volgt tijdelijk niet in de klas hebben.

Voor vier projecten geldt dat voor bepaalde taken binnen het project (bijvoorbeeld onderwijs en zorg) externe deskundigen worden ingeschakeld. De samenwerking met deze externe partners verloopt volgens de respondenten over het algemeen nog niet zoals beoogd. Bij één van deze projecten zijn al wel globale afspraken gemaakt met samenwerkende organisaties die de hulpverlening leveren aan de jongeren op het terrein van welzijn, vrijetijdsbesteding en zorg, maar er bestaat nog veel onduidelijkheid over de concrete invulling van deze taken. Ook bij drie andere projecten zijn deze externe contacten voor scholing en/of zorg nog niet volledig op orde.

Tot slot wordt door één van de projecten opgemerkt dat de verschillende invalshoeken van de betrokken uitvoerende organisaties een knelpunt opleveren bij de uitvoering. Hoewel een brede benadering, vanuit verschillende organisaties, één van de sterke punten is van het project, bleken de uitgangspunten van deze verschillende organisaties niet voldoende op één lijn te liggen, wat samenwerking en het uitdragen van een heldere lijn richting de deelnemers bemoeilijkte. Deze afstemming is door middel van een wekelijks overleg inmiddels verbeterd.

Accommodatie en beschikbare middelen

Voor de meeste projecten geldt dat zij tevreden zijn over de accommodatie van het project. Drie projecten maken gebruik van de accommodatie en faciliteiten van een grotere organisatie waarvan deze projecten onderdeel uitmaken. Twee projecten zijn ondergebracht in in onbruik geraakte schoolgebouwen. Hier hebben ze beschikking over voldoende faciliteiten, waaronder klaslokalen, gespreksruimten en sportzalen. Door één van deze projecten wordt daarbij echter wel opgemerkt dat de kookfaciliteit nog niet optimaal is, omdat de kookruimte niet geschikt is om met een grote groep gezamenlijk te koken.

Een aantal projecten geeft aan dat het van belang is dat de locatie van het project goed bereikbaar is, omdat dit drempelverlagend werkt voor de deelnemers. De (werk)locaties van twee projecten zijn minder goed bereikbaar, maar bij deze projecten wordt vervoer van en naar de werklocaties door de projecten gefaciliteerd.

Voor Wyldemerk en het WerkHotel geldt dat de huidige accommodatie een knelpunt vormt in de uitvoering van het project, aangezien beide projecten nog niet beschikken over de beoogde huisvesting. De campus waar de deelnemers van Wyldemerk gehuisvest gaan worden komt in juni 2008 beschikbaar. Tot die tijd worden de deelnemers ondergebracht in een vakantiepark en een vormings- en

trainingscentrum. Door de beperkingen van deze tijdelijke accommodatie kan de methodiek van Wyldemerk nog niet goed worden toegepast. Zo wordt in de opzet van Wyldemerk gewerkt met huisouders en coaches. Het is echter nu voor de huisouders nog niet mogelijk om op het terrein van het project te wonen, waardoor de rol van huisouder nog niet goed kan worden ingevuld. Ook geven de medewerkers aan nog niet te beschikken over alle benodigde lesmaterialen en computers.

Evenals Wyldemerk kampt ook het WerkHotel met huisvestingsproblemen die consequenties hebben voor de uitvoering van het project. Aanvankelijk zouden de deelnemers worden gehuisvest in een oud schoolpand, waarin ook bedrijven, kunstenaars en horeca zijn ondergebracht. Omdat voor dit pand niet de benodigde vergunning kon worden verkregen, worden de deelnemers voorlopig gehuisvest in appartementen in de buurt van deze school, waar zij twee aan twee wonen. Voor de deelnemers betekent dit dat zij de keuken, badkamer en woonkamer moeten delen, waardoor een extra beroep wordt gedaan op hun sociale en communicatieve vaardigheden. Daarnaast vindt de begeleiding van de deelnemers nu nog plaats vanuit een kantoor op geruime afstand van de woningen van de deelnemers, waardoor de woonbegeleiders logistieke problemen ervaren bij de begeleiding van de deelnemers. Binnenkort zal het kantoor van HVO Querido worden gevestigd in het oude schoolpand waar de deelnemers aanvankelijk zouden gaan wonen. Ook wordt in dit pand een ruimte ingericht als ontmoetingsplaats voor de deelnemers. De deelnemers zijn actief betrokken bij de inrichting van deze ruimte. Verwacht wordt dat op die manier, ondanks het feit dat de deelnemers niet in één pand wonen, toch invulling kan worden gegeven aan de groeps-elementen in de methodiek van het WerkHotel.

Personele bezetting

Bij de meeste projecten is bij de start van het project een team samengesteld voor de uitvoering van het project. Deze teams bestaan over het algemeen uit medewerkers die zich direct bezighouden met de begeleiding van de jongeren (trajectbegeleiders, woonbegeleiders, coaches) en medewerkers die zich richten op beleidsmatige, coördinerende en/of administratieve werkzaamheden. Voor vijf van deze projecten geldt dat het personeel van deze teams in dienst is van het project zelf of de uitvoerende instantie. Bij twee projecten zijn de verschillende teamleden van het project gedetacheerd vanuit andere, samenwerkende organisaties. De meeste projecten huren externe deskundigen in voor specifieke onderdelen van het programma (bijvoorbeeld scholing of trainingen).

Voor twee andere projecten geldt dat de deelnemers begeleid worden door medewerkers van de organisaties waarvan deze projecten onderdeel uitmaken. Deze medewerkers zijn niet uitsluitend werkzaam voor het pilotproject, maar verrichten binnen deze organisatie ook andere werkzaamheden en begeleiden ook deelnemers van andere projecten binnen deze organisatie.

De meeste projecten geven aan te beschikken over voldoende personele capaciteit om het beoogde aantal deelnemers te kunnen begeleiden. Voor een aantal relatief laat gestarte projecten geldt echter dat hun huidige personele bezetting is afgestemd op de (lage) instroom. Deze projecten zijn met hun huidige bezetting dan ook niet toegerust om de capaciteit te leveren die in het projectplan was beoogd. Wanneer de aanmeldingen toenemen, zal extra personeel worden aangetrokken. Een aantal projecten is in de huidige, ambulante setting minder arbeidsintensief, waardoor de begeleiding momenteel door een kleiner team kan worden geleverd dan was beoogd.

Professionaliteit

Voor het merendeel van de projecten geldt dat de medewerkers voldoende gekwalificeerd zijn voor en ervaring hebben met het begeleiden van de doelgroep. Wel wordt door een aantal van deze projecten aangegeven dat het team nog volop in ontwikkeling is. Door middel van trainingen en intervisie wordt het team gezamenlijk beter toegerust voor de doelgroep.

Een aantal projecten geeft aan dat het in de praktijk lastig blijkt te zijn om personeel te vinden dat voldoende is toegerust voor het werken met de doelgroep. Het begeleiden van de deelnemers vraagt veel van de flexibiliteit en het incassingsvermogen van de medewerkers. Bij twee projecten wordt aangegeven dat er behoefte is aan een opleiding voor de medewerkers, waarin zij meer kunnen leren over de problematiek van de doelgroep en omgang met de doelgroep.

Personeelwisselingen

Een aantal projecten heeft gedurende de looptijd van het project te kampen gehad met personeelwisselingen. Bij twee projecten heeft een wisseling plaatsgevonden in de projectleiding, waardoor één van deze projecten enige tijd geen projectleider heeft gehad. Bij één project is de teamleider vervangen in verband met zwangerschapsverlof. Bij drie projecten wordt aangegeven dat in de opstartfase verschillende medewerkers zijn weggegaan wegens gebrek aan duidelijkheid en structuur of vanwege de zwaarte van de doelgroep.

4.5 Continuïteit en nazorg

In deze paragraaf wordt ingegaan op de manier waarop de continuïteit vorm krijgt binnen de projecten. Daarbij komt ook de afstemming met betrokken partners, contacten met ouders en de intensiteit van de projecten aan de orde. Tot slot zal aandacht worden besteed aan de nazorg die de verschillende projecten zeggen te bieden.

Continuïteit

Er zijn verschillende manieren waarop de projecten invulling kunnen geven aan de continuïteit in de begeleiding van de deelnemers. Een aantal projecten geeft aan te werken met begeleidingsplannen of persoonlijke ontwikkelingsplannen waarin de persoonlijke doelstellingen en de voortgang van de deelnemers wordt bewaakt. Daarnaast wordt bij verschillende projecten gewerkt met een mentorsysteem, waarbij voor iedere deelnemer één begeleider fungeert als centraal aanspreekpunt en voortgangsgesprekken voert met deze deelnemer. Bij één van de projecten is dit mentorsysteem gedurende de looptijd van het project ingevoerd wat volgens de medewerkers inderdaad heeft geleid tot een verbetering van de continuïteit in de begeleiding. Bij één van de projecten waar niet wordt gewerkt met mentorbegeleiding, wordt door de medewerkers wel aangegeven dat de behoefte bestaat dit systeem te gaan gebruiken.

Afstemming met samenwerkende organisaties

Een ander aspect van de continuïteit wordt gevormd door de afstemming met samenwerkende organisaties. Verschillende projecten voeren wekelijks overleg met de organisaties die betrokken zijn bij de begeleiding van de deelnemers. Bij één van de projecten wordt expliciet aangegeven dat er sprake is van goede samenwerking met de begeleiders van de betrokken gemeenten. Er vindt bij dit project drie maal per week een overdracht plaats, waarbij de begeleiders uit de betrokken gemeenten aanwezig zijn en waar alle deelnemers worden besproken. Bij een ander project is een jobcoach aangesteld die verantwoordelijk is voor de afstemming tussen de begeleiding bij het project en de begeleiding door andere betrokken partijen, bijvoorbeeld stageplaatsen. Tot slot wordt door een project, waar de deelnemers gedurende het project nog een aantal dagen in de week les volgen op hun eigen school, aangegeven dat er nog veel winst te behalen is in de afstemming tussen het project en de scholen. Op de schooldagen wordt weinig teruggekoppeld van hetgeen de deelnemers op de projectlocatie hebben gedaan en geleerd.

Betrokkenheid van ouders

Een aantal projecten geeft aan veel energie te steken in het betrekken van de ouders/verzorgers bij het project. Zo worden de ouders van de deelnemers van één van de projecten verplicht om deel te nemen aan een oudertraining bestaande uit vier workshops, terwijl een ander project de ouders iedere maand uitnodigt voor een intervisiebijeenkomst. Ook een ander project geeft aan veel energie te steken in het contact met de ouders, waarbij wel wordt aangegeven dat dit contact in sommige gevallen erg moeizaam verloopt. Voor twee kortdurende projecten geldt dat de ouders soms wel komen kijken bij het project, maar dat er vanuit het project geen activiteiten worden ondernomen die gericht zijn op het betrekken van de ouders. Voor twee projecten geldt dat de deelnemers over het algemeen meerderjarig zijn, waardoor de contacten met ouders een minder grote rol spelen. Wel wordt bij deze projecten met de deelnemers gesproken over de thuissituatie en de relatie met hun ouders of verzorgers.

Intensiteit

Tot slot speelt ook de intensiteit van het project en rol in de continuïteit. Twee projecten geven aan dat zij, door de jongere uit hun eigen omgeving te halen, rust kunnen creëren voor de deelnemer. Er is weinig afleiding en er zijn weinig mogelijkheden om te vervallen in oude gewoonten. Bij drie andere projecten wordt juist benadrukt dat zij de deelnemer begeleiden in zijn of haar eigen leefomgeving of stad, waardoor de jongeren meteen kunnen toepassen wat ze binnen het traject geleerd hebben. Bij één project wordt een deel van de hulpverlening in een ambulante setting verleend. Sommige projecten geven aan dat de relatief lage intensiteit van het project belemmeringen met zich meebrengt. Bij deze projecten zijn de deelnemers 's avonds en in het weekend thuis, in de oude setting, waardoor zij terugvallen in hun oude gedrag. Eén van de pilotprojecten is voornemens de intensiteit te verhogen, omdat de oorspronkelijk intensiteit niet toereikend blijkt voor de doelgroep.

Nazorg

De meeste projecten hebben nog geen ervaringen opgedaan met het bieden van nazorg aan de deelnemers, aangezien er nog vrijwel geen deelnemers zijn uitgestroomd uit deze projecten. Bij de kortdurende projecten hebben al wel meerdere deelnemers het traject afgerond. Voor één van deze projecten geldt dat het nazorgtraject in handen is van de betrokken gemeenten. Bij twee kortdurende projecten wordt in principe geen nazorg geboden, aangezien de deelnemers na afronding van het traject weer teruggaan naar school. Eén van deze projecten geeft aan dat, wanneer een deelnemer niet teruggaat naar school, een vervolgttraject voor deze deelnemer wordt gezocht.

5. KENMERKEN DEELNEMERS

Vanaf 1 november tot en met april is bij alle ingestroomde jongeren een interview afgenomen met vragen over onder andere omgang met familie en vrienden en over vrijetijdsbesteding. Het tweede deel van het interview bestaat uit door de jongeren zelf in te vullen schalen voor het meten van verschillende gedragsindicatoren. Daarnaast zijn de registratiegegevens van de jongeren verzameld, waaronder persoonskenmerken, informatie over school/werksituatie en problematiek van de jongeren voordat ze aan het project deelnamen.

Om de kenmerken van deelnemers te beschrijven worden in dit hoofdstuk de resultaten beschreven van de jongeren bij wie de vragenlijst is afgenomen, aangevuld met enkele registratiegegevens. Waar mogelijk worden de resultaten vergeleken met gegevens uit bestaand onderzoek. In hoofdstuk zes wordt bovendien een vergelijking gemaakt tussen de deelnemers van de pilotprojecten en de deelnemers van bestaande projecten. De vergelijking is bedoeld om een beeld te geven van de doelgroep: in hoeverre wijken zij af van een vergelijkingsgroep? En als ze afwijken, bij welke vormen van (riskant) gedrag doet zich dat met name voor?

Alleen van de jongeren waarbij een vragenlijst is afgenomen zijn ook de registratiegegevens meegenomen. Van een aantal projecten zijn de registratiegegevens namelijk niet ontvangen zoals bedoeld. De projecten hebben voor aanvang van het onderzoek een formulier ontvangen, waarin ze de registratiegegevens van deelnemers konden invullen, waarbij onderscheid is gemaakt naar situatie bij aanvang, situatie tijdens project en situatie bij uitstroom. De gegevens van de situatie bij aanvang van het project dienen tijdens de intakeprocedure met de jongere te worden ingevuld. Een aantal projecten lijkt de gegevens niet tijdens de intake te hebben ingevuld, maar vlak voor het aanleveren ervan aan de onderzoekers. Dit heeft er vermoedelijk toe geleid dat in sommige gevallen de situatie op het moment van invullen is weergegeven en niet de situatie bij aanvang van het project. Bovendien zijn van een aantal projecten de gegevens ingevuld door de school, van waaruit de jongere in het project is ingestroomd. Daarnaast zijn niet alle formulieren volledig ingevuld. Hierdoor kan in mindere mate gebruik worden gemaakt van de registratiegegevens dan de bedoeling was.

Van alle pilotprojecten tezamen zijn in de aangegeven onderzoeksperiode 136 vragenlijsten afgenomen bij de ingestroomde

jongeren (tabel 5.1). Van deze 136 jongeren zijn 135 registratieformulieren ontvangen.

Tabel 5.1 Aantal deelnemers per project, waarvan de gegevens van november 2007 tot en met april 2008 in dit hoofdstuk zijn verwerkt

	Schoolfort	WerkHotel	ISH	De Nieuwe Kans	Educatief Centrum	Crossroads	BOP Academie	Wyldemerk	De Uitdaging	Totaal
aantal deelnemers	33	8	23	9*	5	4	11	6	37	136

*van één deelnemer is geen registratieformulier ontvangen, waarmee het totale aantal registratieformulieren uitkomt op 135.

De aantallen deelnemers in de onderzoeksperiode liggen per project ver uiteen: van vier bij Crossroads tot 37 bij De Uitdaging. Deze verschillen hangen uiteraard samen met de capaciteit van de afzonderlijke projecten, maar ook met de tegenvallende instroom, hetgeen verschilt per project. De tegenvallende instroom wordt nader behandeld in het hoofdstuk over de implementatie.

5.1 Persoonskenmerken

In zowel de vragenlijst als de registratiegegevens is aandacht besteed aan persoonskenmerken. Het gaat daarbij om: leeftijd; geslacht; etniciteit; en of ze al kinderen hebben.

Leeftijd

De gemiddelde leeftijd van de ingestroomde jongeren is 18 jaar (tabel 5.2). De grootste groep (40%) zit in de leeftijdscategorie 16-17 jaar. Ongeveer een derde (30%) is tussen 18 en 20 jaar, terwijl 15% 21 jaar of ouder is.

De projecten met de laagst gemiddelde leeftijd zijn Schoolfort, Crossroads en Wyldemerk (16 jaar). De projecten met de oudste jongeren zijn WerkHotel en De Nieuwe Kans met beide een gemiddelde leeftijd van 21 jaar. De overige projecten zitten hiertussen in. Het WerkHotel, ISH en De Uitdaging hebben als enige projecten jongeren van 21 jaar of ouder.

Tabel 5.2 Leefstijfsverdeling, totaal en per project, in %

	Schoolfort (n = 33)	WerkHotel (n = 8)	ISH (n = 23)	De Nieuwe Kans (n = 9)	Educatief Centrum (n = 5)	Crossroads (n = 4)	BOP Academie (n = 11)	Wyldemerk (n = 6)	De Uitdaging (n = 37)	Totaal	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N	%
12-15	39	0	0	0	0	25	18	67	0	20	15
16-17	52	0	35	0	60	75	64	33	38	54	40
18-20	9	50	48	56	40	0	18	0	38	41	30
21-27	0	50	17	44	0	0	0	0	24	21	15
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	136	100
gemiddelde leeftijd	16	21	19	21	18	16	17	16	19	18	

Geslacht

Van alle 136 ingestroomde jongeren is 87% jongen (tabel 5.3). Crossroads, Educatief Centrum en De Uitdaging bestaan uitsluitend uit jongens, hetgeen overigens niet persé aan de selectiecriteria hoeft te liggen. Alleen De Uitdaging richt zich uitsluitend op jongens, de andere projecten zijn tevens bedoeld voor meisjes. ISH heeft als enige project ongeveer evenveel jongens als meisjes (respectievelijk 52% en 48%).

Tabel 5.3 Verdeling jongens en meisjes, totaal en per project, in %

	Schoolfort (n = 33)	WerkHotel (n = 8)	ISH (n = 23)	De Nieuwe Kans (n = 9)	Educatief Centrum (n = 5)	Crossroads (n = 4)	BOP Academie (n = 11)	Wyldemerk (n = 6)	De Uitdaging (n = 37)	Totaal	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N	%
jongen	97	75	52	89	100	100	82	83	100	118	87
meisje	3	25	48	11	0	0	18	17	0	18	13
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	136	100

Etniciteit

Qua etniciteit (tabel 5.4) zijn de jongeren van Nederlandse, Surinaamse en Marokkaanse afkomst vrij evenredig verdeeld (respectievelijk 22%, 20% en 19%). Daarna volgt een groep van 19 jongeren (14%) die een gemengde etniciteit hebben. De overige jongeren hebben een Turkse (6%), Antilliaanse (6%) of een andere (13%) afkomst.

Tussen de projecten ligt de verdeling anders. In Wyldemerk en de BOP Academie zitten uitsluitend of grotendeels jongeren van Nederlandse afkomst, terwijl aan ISH en het Educatief Centrum niemand uit deze groep deelneemt. Bij ISH heeft 44% een Marokkaanse achtergrond, terwijl bij Educatief Centrum 40% een Antilliaanse en 40 % een Surinaamse achtergrond heeft.

Tabel 5.4 Etniciteit, totaal en per project , in %

	Schoolfort (n = 33)	WerkHotel (n = 8)	ISH (n = 23)	De Nieuwe Kans (n = 9)	Educatief Centrum (n = 5)	Crossroads (n = 4)	BOP Academie (n = 11)	Wyldemerk (n = 6)	De Uitdaging (n = 37)	Totaal	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N	%
Nederlands	15	13	0	22	0	50	73	100	16	30	22
Surinaams	30	25	17	33	40	0	9	0	14	27	20
Marokkaans	18	38	44	11	0	25	0	0	14	26	19
Turks	6	0	22	0	0	0	0	0	3	8	6
Antilliaans	3	13	4	0	40	0	0	0	8	8	6
Overig											
Europees	3	0	0	0	0	25	0	0	11	6	4
Gemengd	9	13	9	22	0	0	0	0	30	19	14
Anders	15	0	4	11	20	0	18	0	5	12	9
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	136	100

Kinderen

Uit de registratiegegevens komt naar voren dat vijf van de 135 jongeren een kind hebben (4%). Deze vijf jongeren, deelnemers van ISH, het WerkHotel, Educatief Centrum en De Nieuwe Kans, zijn allen ouder dan 18 jaar.

5.2 Gedragsindicatoren

In deze paragraaf worden de gedragsindicatoren behandeld die in de vragenlijst aan bod komen. Met behulp van verschillende schalen zijn scores berekend voor motivatie, gevoel van eigenwaarde, sociale acceptatie, zelfcontrole en sociale steun zoeken. Daarnaast is de deelnemers gevraagd naar alcohol- en drugsgebruik en criminele activiteiten. Waar mogelijk zijn cijfers uit vergelijkbare onderzoeken toegevoegd als referentiekader. Deze zijn echter niet van iedere gedragsindicator beschikbaar. De scores van de gedragsindicatoren krijgen uiteraard pas echt betekenis wanneer ze met de scores van de

tweede, uitstroom, meting (T2) kunnen worden vergeleken. Dit zal in de tweede rapportage het geval zijn.

Schalen

In de vragenlijst zijn schalen of onderdelen van bestaande vragenlijsten gebruikt voor het meten van verschillende gedragsindicatoren. Tabel 5.5 toont de gemiddelde scores van het totale aantal deelnemers op deze indicatoren.

Tabel 5.5 Gemiddelde scores op gedragsindicatoren

	Totaal (N =136)	
	m*	s**
Motivatie	10,1	1,0
Gevoel van eigenwaarde	16,3	3,1
Sociale Acceptatie	15,9	2,9
Zelfcontrole	33,9	6,8
Sociale Steun zoeken	11,8	3,7

*m= gemiddelde score

**s= standaard deviatie

Motivatie

De score op motivatie is gemeten aan de hand van 18 stellingen. De minimale score op deze schaal is 6 en de maximale score is 12, waarbij geldt dat de motivatie om te veranderen groter is bij een hogere score. Er zijn weinig verschillen gemeten tussen de projecten waar het gaat om motivatie van de deelnemers. De totale gemiddelde score bedraagt 10,1. Er zijn op dit moment geen scores van andere jongeren in Nederland bekend. Na de tweede meting kan een mogelijke verandering in de motivatie van de deelnemers worden vastgesteld.

Gevoel van eigenwaarde en sociale acceptatie

Naast motivatie is ook het gevoel van eigenwaarde en sociale acceptatie van de deelnemers gemeten. De schaal voor sociale acceptatie meet hoe de jongere zich naar eigen beleving ten opzichte van andere jongeren geaccepteerd voelt. Bij beide schalen is de minimale score vijf, terwijl 20 de maximale score is. Hoe hoger deze score, hoe sterker het gevoel van eigenwaarde of sociale acceptatie. In een onderzoeksgroep waarmee een vergelijking kan worden gemaakt van 599 schoolgaande jongeren, bestaande uit 219 jongens (37%) en 380 meisjes (63%), is de leeftijd van de jongeren 12 tot en met 17 jaar. Dit is niet geheel de

leeftijd van de deelnemers van de pilotprojecten. Leeftijd blijkt echter nauwelijks effect te hebben op de schalen (Treffers 2002). In de vergelijkingsgroep is het opleidingsniveau VBO/MAVO, wat vergelijkbaar is met VMBO, maar ook opleidingsniveau blijkt geen invloed op de schalen te hebben. Wat wel invloed heeft op de schaal gevoel van eigenwaarde is het geslacht. Meisjes scoren over het algemeen lager op deze schaal dan jongens. Voor een goede vergelijking tussen deze onderzoeksgroep en de deelnemers van de pilotprojecten is daarom een onderscheid gemaakt naar geslacht (tabel 5.6).

Tabel 5.6 Gemiddelde scores van deelnemers pilotprojecten en vergelijkingsgroep op schaal gevoel van eigenwaarde en sociale acceptatie naar geslacht

	Deelnemers pilotprojecten (N=136)		Vergelijkensgroep (N=599)	
	m*	s**	m	s
<i>gevoel van eigenwaarde</i>				
jongen	16,4	3,1	15,9	3,0
meisje	15,7	2,9	14,6	3,5
<i>sociale acceptatie</i>				
jongen	15,8	2,9	14,9	3,0
meisje	16,4	2,7	15,2	2,9

*m= gemiddelde score

**s= standaard deviatie

De gemiddelde score van alle pilotprojecten tezamen is voor het gevoel van eigenwaarde 16,3, terwijl het gemiddelde voor sociale acceptatie 15,9 bedraagt (tabel 5.5). De meisjes scoren op de schaal gevoel voor eigenwaarde met een gemiddelde van 15,7 lager dan de jongens (m=16,4), hetgeen overeenkomt met het feit dat meisjes over het algemeen lager scoren op deze schaal (tabel 5.6). Bij de jongens in de pilotprojecten ligt het gemiddelde (16,4) op deze schaal iets hoger dan het gemiddelde van de vergelijkingsgroep (15,9). De meisjes in de pilotprojecten scoren eveneens hoger dan de vergelijkingsgroep (m=15,7 versus m=14,6). Deze hogere scores van de deelnemers laten zien dat zowel de jongens als de meisjes aangeven een sterker gevoel voor eigenwaarde te hebben dan de vergelijkingsgroep.

Op de schaal sociale acceptatie scoren de meisjes in de pilotprojecten iets hoger dan de jongens (16,4 versus 15,8), terwijl over het algemeen geslacht geen invloed heeft op deze schaal. Zowel de jongens als de meisjes in de pilotprojecten (respectievelijk m=15,8 en m=16,4) scoren hoger vergeleken met de jongens en meisjes in de vergelijkingsgroep (respectievelijk m=14,9 en m=15,2).

Zelfcontrole

De mate van zelfcontrole is in de vragenlijst gemeten aan de hand van een schaal bestaande uit 12 items. De mate van zelfcontrole is van invloed op crimineel gedrag en op probleemgedrag: hoe lager de score op de zelfcontroleschaal, hoe groter de kans op crimineel gedrag en/of probleemgedrag. De maximale score op deze schaal is 48 punten (grote mate van zelfcontrole), de minimale score is 12 (kleine mate van zelfcontrole). De gemiddelde score van de alle deelnemers is 33,9. Ook van deze vragenlijst zijn op dit moment geen vergelijkbare scores bekend.

Zoeken van sociale steun

Tot slot is ook het zoeken van sociale steun gemeten, waarbij gebruik is gemaakt van een schaal met zes items met een minimale score van zes en een maximale score van 24. Hoe hoger de score, hoe meer sociale steun de deelnemer zoekt wanneer hij kampt met problemen. Het totale gemiddelde van alle deelnemers bedraagt 11,8. De meisjes scoren met een gemiddelde van 12,1 hoger dan de jongens (11,7). Een onderzoeksgroep van 394 jongeren in de leeftijd van 13 tot en met 16 jaar met uiteenlopende opleidingsniveaus had een gemiddelde score van 12,8 op de schaal (Bijstra, Jackson en Bosma 1994). Meisjes scoren over het algemeen hoger op de schaal dan jongens, hetgeen tevens het geval is bij de deelnemers. Van de vergelijkingsgroep zijn echter geen scores naar geslacht bekend, zodat hiervoor geen vergelijkingen kunnen worden gemaakt.

Alcohol- en drugsgebruik

De deelnemers is tevens gevraagd naar alcohol- en drugsgebruik.¹

Alcoholgebruik

Tabel 5.7 laat zien dat van de 136 deelnemers van de pilotprojecten 76% ooit wel eens alcohol heeft gedronken. Hiervan heeft 68% wel eens zwakhoudende drank gedronken en bijna evenveel jongeren (68%) ooit wel eens sterke drank gehad. In de oudste leeftijdscategorie hebben de meeste jongeren (81%) ooit wel eens alcohol gedronken (71% bier of wijn en 76% sterke drank). Overigens verschillen de percentages tussen de leeftijdscategorieën niet veel. Van de 16/17-jarige deelnemers heeft 76% wel eens alcohol gedronken, waarvan 69% wel eens bier/wijn en 65% sterke drank heeft gehad.

---

¹ Om de anonimiteit van de deelnemers te waarborgen is in tabel 5.7 geen onderverdeling gemaakt naar de afzonderlijk projecten. Wel is een onderscheid gemaakt naar leeftijdscategorie.

De percentages kunnen worden vergeleken met een landelijk onderzoek onder 2.755 jongeren van 13 tot en met 17 jaar (Bieleman e.a. 2006).² Hoewel deze groep qua leeftijd niet geheel overeen komt met de deelnemers, kunnen de cijfers wel worden vergeleken wanneer de deelnemers van 18 jaar en ouder niet meegenomen worden. Onder de deelnemers blijkt 76% van de jongeren van 13 tot en met 17 jaar wel eens alcohol te hebben gedronken, wat iets hoger is dan het percentage in 2005 van de vergelijkingsgroep (73%). In de vergelijkingsgroep zijn echter 13-jarigen die minder drinken ruim vertegenwoordigd, hetgeen niet het geval is bij de deelnemers. Het percentage deelnemers in de leeftijdscategorie 14/15 jaar dat ooit alcohol gebruikte (78%) en 16/17 jaar (76%) is dan ook lager dan het percentage in de vergelijkingsgroep (respectievelijk 80% en 91%).

Tabel 5.7 Alcoholgebruik ooit, totaal en naar leeftijdscategorie, in %

	12-15 jaar (n=20)	16-17 jaar (n=54)	18-20 jaar (n=41)	21-27 jaar (n=21)	Totaal (N=136)	
	%	%	%	%	N	%
zwak-alcoholhoudende drank (bier/wijn)	60	69	68	71	92	68
sterke drank	65	65	71	76	93	68
beide	75	76	73	81	103	76

Drugsgebruik

Ruim de helft van de jongeren (57%) heeft ooit wel eens softdrugs gebruikt (wiet of hasj) (tabel 5.8). Van de deelnemers die wel eens softdrugs gebruikt hebben deed bijna drie kwart (73%) dat de laatste keer samen met anderen. Het percentage deelnemers dat wel eens softdrugs heeft gebruikt is het hoogste bij de jongeren in de leeftijdscategorie 21-27 jaar. Van de jongeren in de leeftijdscategorie 12-15 jaar en 16-17 jaar gebruikte de helft wel eens softdrugs. Voor een vergelijking met landelijk onderzoek is de leeftijd 15 tot en met 24 jaar meegenomen. Van de deelnemers in deze leeftijdsgroep heeft 59% ooit wel eens softdrugs gebruikt. Dit percentage is hoog in vergelijking met

² Hoewel het Peilstationsonderzoek recentere cijfers laat zien van alcoholgebruik onder jongeren (Monshouwer e.a. 2008), is toch gekozen de cijfers van Bieleman e.a. uit 2005 te gebruiken. De onderzoekspopulatie van het Peilstationsonderzoek bestaat namelijk uitsluitend uit scholieren, hetgeen niet overkomt met de deelnemers aan de pilotprojecten.

het landelijk gemiddelde. In 2005 heeft 28% van jongeren van 15 tot en met 24 jaar ooit softdrugs gebruikt (Rodenburg e.a. 2007).

Eén op de tien deelnemers (10%) heeft ooit wel eens harddrugs gebruikt. Ook hierbij geldt dat het merendeel van de gebruikers (82%) de laatste keer samen met anderen gebruikte. Het percentage jongeren dat wel eens harddrugs gebruikte is in de leeftijdscategorie 18-21 jaar met 17% het hoogst. Van de deelnemers in de leeftijdscategorie onder 18 jaar gebruikte 6% (16-17 jaar) tot 10% (12-15 jaar) wel eens harddrugs. Tevens ligt het percentage harddrugsgebruik ooit van de deelnemers van 15 tot en met 24 jaar (10%) hoger dan het landelijk gemiddelde uit 2005. Van de vergelijkingsgroep heeft namelijk 6% van jongeren van 15 tot en met 24 jaar ooit harddrugs gebruikt (Rodenburg e.a. 2007).

Tabel 5.8 Drugsgebruik ooit, totaal en naar leeftijdscategorie, in %

	12-15 jaar (n=20)	16-17 jaar (n=54)	18-20 jaar (n=41)	21-27 jaar (n=21)	Totaal (N=136)	
	%	%	%	%	N	%
softdrugs	50	50	56	62	77	57
harddrugs	10	6	17	10	14	10

Strafbare feiten

De deelnemers van de projecten is tot slot gevraagd of ze ooit wel eens strafbare feiten hebben gepleegd en in het jaar voor de meting. Daarbij is onderscheid gemaakt naar diefstal, drugs dealen, vernieling, mishandeling, bedreiging en overige strafbare feiten. Van de 136 deelnemers heeft 80% ooit wel eens strafbare feiten gepleegd (tabel 5.9).³ In alle leeftijdscategorieën heeft het overgrote deel van de deelnemers naar eigen zeggen wel eens een strafbaar feit gepleegd. In de leeftijdscategorie 16/17-jarigen vallen de meeste deelnemers (89%) die zeggen wel eens een strafbaar feit te hebben gepleegd, terwijl de oudste groep (21-27 jaar) het minste aantal deelnemers (67%) kent met een strafbaar feit. Een vergelijkingsgroep in een onderzoek naar zelfgerapporteerde delinquentie laat percentages zien van jongeren van 10 tot en met 17 jaar (Van der Laan en Blom 2006). Hoewel deze groep

³ Om de privacy van de deelnemers te waarborgen, is bij de weergave van de gepleegde feiten geen onderscheid gemaakt naar project. Wel is een onderscheid gemaakt naar leeftijdscategorie.

qua leeftijd niet geheel overeen komt met de deelnemers, kan deze onderzoeksgroep wel worden vergeleken met de jongste leeftijdscategorieën van de deelnemers (12 tot en met 15 jaar en 16/17-jarigen). In de vergelijkingsgroep blijkt het percentage (65%) van jongeren die ooit strafbare feiten hebben gepleegd lager dan onder de deelnemers (85%).

Tevens is gevraagd naar het plegen van strafbare feiten in het jaar voorafgaand aan de meting. Bijna de helft (49%) van de deelnemers heeft strafbare feiten gepleegd in het voorafgaande jaar (tabel 5.9). Van de oudste groep (21 tot en met 27 jaar) heeft 19% een strafbaar feit gepleegd in het afgelopen jaar. Van de deelnemers van 12 tot en met 15 jaar geeft 65% aan strafbare feiten in het voorafgaande jaar te hebben gepleegd, terwijl dit bij 54% van de 16/17-jarigen het geval is.

Tabel 5.9 Plegen strafbare feiten ooit en in voorafgaande jaar, totaal en naar leeftijdscategorie, in %

	12-15 jaar (n=20)	16-17 jaar (n=54)	18-20 jaar (n=41)	21-27 jaar (n=21)	Totaal (N=136)	
	%	%	%	%	N	%
ooit wel eens een strafbaar feit gepleegd	75	89	78	67	109	80
voorafgaande jaar strafbaar feit gepleegd	65	54	49	19	66	49

De eerder genoemde vergelijkingsgroep laat bij deze leeftijdscategorieën andere percentages zien. In deze onderzoeksgroep van Nederlandse jongeren heeft 61% van de jongeren van 12 tot en met 15 jaar het jaar voorafgaand aan de meting een strafbaar feit gepleegd, terwijl dit bij 66% van de 16/17-jarigen het geval is. Vergeleken met deze groep blijken de jongere deelnemers (12 tot en met 15 jaar) meer strafbare feiten te hebben gepleegd in het voorafgaande jaar, terwijl de deelnemers van 16/17 jaar minder strafbare feiten in dat jaar pleegden.

5.3 School/werksituatie

Tijdens het interview wordt ook gevraagd of de jongere het laatste half jaar een opleiding heeft gevolgd of enige vorm van betaald werk heeft gehad. Daarnaast is de stand van zaken van de school/werksituatie van de jongeren in de registraties vastgelegd. Hiervan is echter niet altijd duidelijk of de gegevens de situatie voor aanvang of tijdens deelname

van het project beschrijft, terwijl bedoeld is de situatie voor aanvang vast te leggen. Dit heeft gevolgen voor de accuraatheid van de cijfers. Vermoedelijk is in sommige gevallen deelname aan het project meegerekend als opleiding of als werk. Bij de interpretatie van de gegevens dient hiermee rekening te worden gehouden.

Uit de interviews blijkt dat een tiende (13%) van de deelnemers én geen opleiding heeft gevolgd én geen betaald werk heeft gehad in het laatste half jaar. Uit de registratiegegevens blijkt dat 29% van de jongeren én geen opleiding én geen betaald werk heeft bij aanvang of ten tijde van het project (n=39).

Hieronder worden afzonderlijk de gegevens over opleiding en werk beschreven.

Opleiding

Drie kwart (76%) van de deelnemers geeft tijdens het interview aan het afgelopen half jaar een opleiding te hebben gevolgd. Voor de meerderheid van de deelnemers van De Nieuwe kans is dit overigens niet het geval.

Volgens de registratiegegevens volgt 59% van de deelnemers bij aanvang van en/of tijdens het project een opleiding (tabel 5.12). De helft (47%) doet dit op MBO niveau, terwijl 36% dit op VMBO niveau doet. Bij De Nieuwe Kans (100%), Educatief Centrum (60%) en De Uitdaging (92%) is het aantal deelnemers dat geen opleiding volgt volgens de registraties groter dan het aantal dat wel een opleiding volgt. Twee jongeren (2%), beiden deelnemers van het WerkHotel, hebben een startkwalificatie. Het merendeel van de jongeren heeft geen diploma (67%), terwijl 23% een VMBO diploma heeft behaald. Het gaat hierbij vooral om deelnemers van ISH, namelijk 23 jongeren (17% van de totale groep).

Tabel 5.12 Opleidings situatie bij aanvang en/of tijdens project, zoals vastgelegd in registraties*, totaal en per project, in %

	Schoolfort (n = 33)	WerkHotel (n = 8)	ISH (n = 23)	De Nieuwe Kans (n = 9)	Educatief Centrum (n = 5)	Crossroads (n = 4)	BOP Academie (n = 11)	Wyldemerk (n = 6)	De Uitdaging (n = 37)	Totaal	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N	%
<i>startkwalificatie</i>											
ja	0	25	0	0	0	0	0	0	0	2	2
nee	100	63	100	100	100	75	100	100	100	131	97
niet ingevuld	0	13	0	0	0	25	0	0	0	2	2
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	135	100
<i>Diploma</i>											
VMBO	3	13	78	13	0	0	18	17	19	31	23
MBO 1	0	13	0	0	0	0	0	0	11	5	4
MBO 2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
MBO 3	0	13	0	0	0	0	0	0	0	1	1
anders	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1	1
geen	97	50	9	88	100	50	82	83	68	91	67
niet ingevuld	0	13	13	0	0	50	0	0	0	6	4
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	135	100
<i>volgen opleiding</i>											
ja	94	75	90	0	20	100	73	83	8	79	59
nee	6	13	9	100	60	0	27	17	92	54	40
niet ingevuld	0	13	1	0	20	0	0	0	0	2	2
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	135	100
<i>soort opleiding (n=79)</i>											
VMBO	48	0	0	0	0	50	100	80	0	29	36
MBO	19	100	100	0	0	50	0	20	33	38	47
anders	32	0	0	0	100	0	0	0	33	12	15
geen	0	0	0	100	0	0	0	0	0	1	1
niet ingevuld	0	0	0	0	0	0	0	0	33	1	1
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	135	100

*Bedoeld is de situatie bij aanvang vast te leggen. Vermoedelijk is in een aantal gevallen echter de situatie tijdens het project vastgelegd.

Van de 54 jongeren die geen opleiding volgen blijkt uit de registratiegegevens dat met name persoonlijke belemmeringen (39%) en spijbelen (33%) redenen zijn voor het niet volgen van een opleiding (tabel 5.13). Onder persoonlijke belemmeringen worden onder andere problemen thuis (11%) en problemen met politie/justitie (7%) verstaan. Met name de deelnemers aan De Nieuwe Kans (88%) en De Uitdaging (24%) geven persoonlijke belemmeringen als reden. Bij De Uitdaging zegt daarnaast (ook) meer dan een derde van de deelnemers (38%) spijbelen als reden te hebben.

Tabel 5.13 Redenen niet volgen opleiding, zoals vastgelegd in registraties, totaal en per project, N= 54 (meerdere antwoorden mogelijk), in %

	Schoolfort (n = 33)	WerkHotel (n = 8)	ISH (n = 23)	De Nieuwe Kans (n = 9)	Educatief Centrum (n = 5)	Crossroads (n = 4)	BOP Academie (n = 11)	Wyldemerk (n = 6)	De Uitdaging (n = 37)	Totaal	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N	%
persoonlijke belemmering	50	0	0	88	100	0	67	0	24	21	39
spijbelen	0	0	0	50	0	0	33	0	38	18	33
van school gestuurd	0	0	50	13	0	0	0	0	18	8	15
geen zin, want te theoretisch	0	0	0	0	0	0	33	0	18	7	13
opleiding niet volgens verwachting	50	0	50	13	0	0	33	0	9	7	13
liever werken	50	0	0	0	0	0	33	0	6	4	7
op school gepest	50	0	0	13	0	0	0	0	3	3	6
anders	0	100	0	0	0	0	33	100	18	9	17

Werk

Meer dan de helft (56%) van de deelnemers geeft tijdens de interviews aan het afgelopen half jaar enige vorm van betaald werk te hebben gehad. De meerderheid van de deelnemers aan Schoolfort (58%, De Nieuwe Kans (89%), Educatief Centrum (80%) en Wyldemerk (67%) heeft geen betaald werk gehad in de aangegeven periode.

Bijna drie kwart (71%) van de jongeren is volgens de registraties niet aan het werk bij aanvang van en/of tijdens het project (tabel 5.14). Bij de deelnemers die wel werken gaat het bij bijna de helft (46%) om een parttime baan (bijbaantje). Aan het WerkHotel nemen, als enige project, meer jongeren deel die wel werken dan niet: 63% versus 38%.⁴ Andere projecten waarvan een redelijk aantal jongeren een baan heeft zijn onder andere ISH (52%) en De Uitdaging (30%). Bij De Nieuwe Kans en Wyldemerk heeft daarentegen geen van de jongeren bij aanvang of tijdens deelname werk.

⁴ De percentages tellen niet altijd op tot 100 door afronding.

Tabel 5.14 Werkende deelnemers bij aanvang en/of tijdens project, zoals vastgelegd in registraties*, totaal en per project, in %

	Schoolfort (n = 33)	WerkHotel (n = 8)	ISH (n = 23)	De Nieuwe Kans (n = 9)	Educatief Centrum (n = 5)	Crossroads (n = 4)	BOP Academie (n = 11)	Wydemerk (n = 6)	De Uitdaging (n = 37)	Totaal	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N	%
ja	15	63	52	0	20	25	18	0	30	37	27
nee	82	38	48	100	80	50	82	100	70	96	71
niet ingevuld	3	0	0	0	0	25	0	0	0	2	2
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	135	100

*Bedoeld is de situatie bij aanvang vast te leggen. Vermoedelijk is in een aantal gevallen echter de situatie tijdens het project vastgelegd.

Bij de definitie van arbeidsparticipatie wordt een grens van 12 uur onbetaald en/of betaald werk gehanteerd. Gegevens over het aantal gewerkte uren van de deelnemers zijn echter niet beschikbaar.

De redenen voor het niet werken bij aanvang of ten tijde van het project zijn, naast de reden het volgen van een opleiding (16%), zeer divers (tabel 5.15). Voorbeelden zijn problemen met politie/justitie (7%), inkomsten uit andere bronnen (3%), problemen thuis (3%) en schuldenproblematiek (3%).

Tabel 5.15 Redenen geen werk, zoals vastgelegd in registraties, totaal en per project, N= 96 (meerdere antwoorden mogelijk), in %

	Schoolfort (n = 33)	WerkHotel (n = 8)	ISH (n = 23)	De Nieuwe Kans (n = 9)	Educatief Centrum (n = 5)	Crossroads (n = 4)	BOP Academie (n = 11)	Wydemerk (n = 6)	De Uitdaging (n = 37)	Totaal	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N	%
Volgen opleiding	0	33	0	0	25	0	44	67	19	15	16
Politie/Justitie	4	0	0	0	75	0	0	0	12	7	7
Inkomsten uit andere bronnen	0	0	9	0	0	0	0	0	8	3	3
Problemen thuis	0	0	0	0	0	0	22	0	4	3	3
Schuldenproblematiek	0	0	0	0	0	0	11	0	8	3	3
Slechte relatie met werkgever	0	0	0	0	0	0	0	0	8	2	2
Anders	7	0	9	100	0	50	11	17	42	25	26

Van de deelnemers heeft 3% een wajong-uitkering en 2% een andere uitkering (tabel 5.16). De inkomstenbronnen van de 126 jongeren, die geen uitkering ontvangen, zijn divers. Ouders/verzorgers (35%, met name bij Schooifort, Educatief Centrum en Wyldemerk) en parttime baantjes (16%, voornamelijk bij ISH) zijn de belangrijkste bronnen van inkomsten.

Tabel 5.16 Uitkering bij aanvang en/of tijdens project, zoals vastgelegd in registraties*, totaal en per project, in %

	Schooifort (n = 33)	WerkHotel (n = 8)	ISH (n = 23)	De Nieuwe Kans (n = 9)	Educatief Centrum (n = 5)	Crossroads (n = 4)	BOP Academie (n = 11)	Wyldemerk (n = 6)	De Uitdaging (n = 37)	Totaal	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N	%
<i>Uitkering</i>											
wajong	0	0	0	38	0	0	9	0	0	4	3
anders	0	0	0	25	0	0	0	0	3	3	2
nee	97	100	100	38	100	75	91	100	97	126	93
niet ingevuld	3	0	0	0	0	25	0	0	0	2	2
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	135	100

*Bedoeld is de situatie bij aanvang vast te leggen. Vermoedelijk is in een aantal gevallen echter de situatie tijdens het project vastgelegd.

5.4 Vrijtijdsbesteding

In het interview met de deelnemers zijn ook vragen gesteld over de vrijtijdsbesteding in de periode voor deelname aan het project. In deze paragraaf wordt een beeld geschetst met welke activiteiten, hoe vaak, en met wie de jongere zijn vrije tijd invult.

Activiteiten

Op de vraag hoe veel keer in de week de jongere 's avonds uitgaat (bijvoorbeeld naar een feestje, naar iemands huis of op straat hangen) antwoord 62% van de 136 jongeren dat ze dit vijf keer of vaker in de week ondernemen (tabel 5.17). Bij de projecten afzonderlijk blijkt eveneens dat de meerderheid vijf keer of vaker in de week 's avonds uitgaat, met uitzondering van ISH (35%). Bijna evenveel jongeren in dit project geven als antwoord nooit 's avonds uit te gaan (30%).

Tabel 5.17 Aantal keer per week uitgaan vóór project, totaal en per project, in %

	Schoolfort (n = 33)	WerkHotel (n = 8)	ISH (n = 23)	De Nieuwe Kans (n = 9)	Educatief Centrum (n = 5)	Crossroads (n = 4)	BOP Academie (n = 11)	Wyldemerk (n = 6)	De Uitdaging (n = 37)	Totaal	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N	%
nooit	6	0	30	11	20	0	0	33	11	17	13
1 of 2 keer	3	0	26	0	0	25	18	0	11	14	10
3 of 4 keer	18	18	9	0	20	25	9	0	19	21	15
5 keer of vaker	73	63	35	89	60	50	73	67	60	84	62
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	136	100

De activiteiten waaraan de jongeren door de week de meeste tijd (drie uur of meer) besteedden zijn televisie kijken of achter de computer zitten (47%) of op straat hangen met vrienden (43%). Andere activiteiten, waaraan op een dag in mindere mate (tussen een half en twee uur) tijd besteed werd, zijn sporten (58%), een tijdschrift of een stripverhaal lezen (33%) of een boek lezen (32%).

De jongeren die deelnemen aan ISH, de Uitdaging en het WerkHotel hingen in mindere mate op straat met vrienden. Respectievelijk 17%, 35% en 38% van de deelnemers van deze projecten geven aan drie uur of langer op een dag hieraan te besteden. Tevens geldt voor Schoolfort (30%), het WerkHotel (25%), Educatief Centrum (0%) en Crossroads (25%), dat hun deelnemers niet zoveel tijd op een dag (drie uur of langer) besteedden aan TV kijken of computeren als de deelnemers van de andere projecten aangeven.

Sociale contacten

De helft van de jongeren (52%) heeft een vriend(in), waarvan bij 19% de relatie drie jaar of langer duurt. De jongeren met een relatie van drie jaar of langer nemen met name deel aan ISH (36%).

Tabel 5.18 laat de percentages zien van het aantal jongeren met wie de deelnemers de meeste vrije tijd doorbrengen voordat ze aan het project deelnamen. In totaal ging een derde (34%) om met een kleine groep (maximaal drie) vrienden en een bijna evenredig aantal met een grote groep vrienden (29%). Niemand van de deelnemers bij het WerkHotel, Educatief Centrum en Wyldemerk bracht de meeste vrije tijd door met familie.

Tabel 5.18 Gezelschap met wie de meeste tijd doorbracht werd vóór project, totaal en per project, in %

	Schoolfort (n = 33)	WerkHotel (n = 8)	ISH (n = 23)	De Nieuwe Kans (n = 9)	Educatief Centrum (n = 5)	Crossroads (n = 4)	BOP Academie (n = 11)	Wydmerk (n = 6)	De Uitdaging (n = 37)	Totaal	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N	%
alleen	3	38	9	22	20	0	9	33	19	19	14
met familie	24	0	44	22	0	25	9	0	19	29	21
met een paar vrienden	33	38	30	22	40	25	46	17	38	46	34
met een grote groep vrienden	39	13	17	22	40	50	36	50	24	40	29
niet ingevuld	0	13	0	11	0	0	0	0	0	2	2
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	136	100

Van de deelnemers die aangeven een vaste groep vrienden te hebben (64%) zegt de meerderheid (66%) veel tijd door te brengen op openbare plaatsen, zoals op straat of in een winkelcentrum. Bij het WerkHotel en ISH zijn in vergelijking met de andere projecten minder jongeren met een vaste groep vrienden. De vraag of het doen van illegale zaken in de vriendengroep werd geaccepteerd werd bij 46% van de jongeren met 'ja' beantwoord, terwijl bijna drie kwart (29%) zegt dat ze ook daadwerkelijk illegale zaken met elkaar uitvoerden. Een tiende (10%) vernielde soms dingen met elkaar voor de lol, terwijl 8% af en toe gezamenlijk uit winkels stal. Daarnaast viel 16% soms mensen lastig op straat.

Andere activiteiten, waar de jongeren zich in een groep vaak mee bezighielden zijn sporten (22%) en naar een disco of popconcert gaan (22%).

5.5 Gezinsituatie

Zowel in het interview als de registratiegegevens is informatie verzameld over enkele aspecten van de gezinsituatie, waaronder de woonsituatie, hoofdbezigheid ouders en de omgang met ouders/verzorgers.

Woonsituatie

Ongeveer een derde van de deelnemers geeft aan bij beide ouders (30%) te wonen of alleen bij de moeder (29%) (tabel 5.19). Een klein

aantal jongeren woont bij overige familie. Maar weinig jongeren wonen alleen met de vader (4%). Er zijn tien jongeren die op zichzelf wonen (7%), waarvan zes deelnemen aan De Uitdaging, twee aan de BOP Academie en twee aan De Nieuwe Kans.

Tabel 5.19 Woonsituatie, totaal en per project, in %

	Schoolfort (n = 33)	WerkHotel (n = 8)	ISH (n = 23)	De Nieuwe Kans (n = 9)	Educatief Centrum (n = 5)	Crossroads (n = 4)	BOP Academie (n = 11)	Wydemerk (n = 6)	De Uitdaging (n = 37)	Totaal	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N	%
beide ouders	39	0	43	22	20	25	36	67	16	41	30
alleen moeder	30	13	17	11	60	25	36	0	43	40	29
alleen vader	3	0	4	0	0	0	9	0	8	6	4
moeder+ stiefvader	3	0	4	0	0	0	0	17	3	4	3
vader+ stiefmoeder	3	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
familie overig	12	25	9	22	0	50	0	17	3	14	10
samenwonend	0	0	17	22	0	0	0	0	5	8	6
op zichzelf	0	0	0	22	0	0	18	0	16	10	7
anders	9	63	4	0	20	0	0	0	0	10	7
onbekend	0	0	0	0	0	0	0	0	5	2	2
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	136	100

ISH, De Nieuwe Kans en de Uitdaging heeft een aantal jongeren dat met een partner samenwoont (respectievelijk 17%, 22% en 5%). Het WerkHotel is tevens een woonvoorziening, waardoor 63% van de jongeren bij de categorie 'anders' Het WerkHotel als woonsituatie heeft opgegeven.

Ouders

In de registraties is ook de hoofdbezigheid van de ouders vastgelegd. Van de vader heeft 43% een betaalde baan (tabel 5.20). Van 12% is bekend dat de vader werkloos is, al dan niet aanspraak makend op de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO). Van ruim een derde (37%) is de hoofdbezigheid van de vader niet bekend of niet ingevuld.

Tabel 5.20 Hoofdbezigheid overdag vader, zoals vastgelegd in registraties, totaal en per project, in %

	Schoolfort (n = 33)	WerkHotel (n = 8)	ISH (n = 23)	De Nieuwe Kans (n = 9)	Educatief Centrum (n = 5)	Crossroads (n = 4)	BOP Academie (n = 11)	Wydmerk (n = 6)	De Uitdaging (n = 37)	Totaal	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N	%
Betaald werk	30	25	65	25	40	0	36	100	46	58	43
werkloos/wao anders	12	13	0	0	0	0	0	0	30	16	12
niet bekend/ ingevuld	6	25	0	25	0	0	9	0	5	9	7
	52	38	35	50	60	100	55	0	14	50	37
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	135	100

De hoofdbezigheid van de moeders is bij 37% van de deelnemers betaalde werkzaamheden (tabel 5.21). Een kwart is huisvrouw (26%), terwijl bij 25% niet bekend of ingevuld is wat de moeder doet.

Tabel 5.21 Hoofdbezigheid overdag moeder, zoals vastgelegd in registraties, totaal en per project, in %

	Schoolfort (n = 33)	WerkHotel (n = 8)	ISH (n = 23)	De Nieuwe Kans (n = 9)	Educatief Centrum (n = 5)	Crossroads (n = 4)	BOP Academie (n = 11)	Wydmerk (n = 6)	De Uitdaging (n = 37)	Totaal	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N	%
Betaald werk	30	0	52	38	20	0	46	83	38	50	37
huisvrouw	18	50	44	13	40	0	0	17	30	35	26
werkloos/wao anders	0	25	0	13	0	0	0	0	16	9	7
niet bekend/ ingevuld	3	13	0	25	0	0	0	0	5	6	5
	49	13	4	13	40	100	55	0	8	34	25
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	135	100

Tijdens de interviews is ook gevraagd naar de relatie met de ouders. Met de vader kan meer dan de helft (56%), naar eigen zeggen, goed opschieten (tabel 5.22). Bij ongeveer twee tiende van de jongeren is dit niet het geval (21%). Negentien procent van de jongeren kan hiervan niets zeggen, omdat de vader uit beeld is (mede door overlijden). Bij de meerderheid van de projecten kunnen de meeste jongeren goed met hun vader opschieten. Bij het WerkHotel geeft daarentegen maar één van de

acht jongeren aan goed te kunnen opschieten met de vader. Meer dan de helft zegt geen contact meer met hem te hebben.

Tabel 5.22 Omgang met vader, totaal en per project, in %

	Schoolfort (n = 33)	WerkHotel (n = 8)	ISH (n = 23)	De Nieuwe Kans (n = 9)	Educatief Centrum (n = 5)	Crossroads (n = 4)	BOP Academie (n = 11)	Wyldemerk (n = 6)	De Uitdaging (n = 37)	Totaal	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N	%
goed	70	13	65	33	40	75	36	67	57	76	56
niet goed	12	25	17	33	40	0	27	33	24	29	21
vader niet in beeld	12	38	4	11	0	0	27	0	14	17	13
vader overleden	6	25	9	0	20	0	0	0	3	8	6
niet ingevuld	0	0	4	22	0	25	9	0	3	6	4
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	136	100

Meer dan drie kwart (79%) van de jongeren zegt goed te kunnen opschieten met hun moeder (tabel 5.23). Dit is ruim 20% meer dan ze bij de vader aangeven. Daarbij moet worden opgemerkt dat, vergeleken met de vaders, minder moeders niet in beeld of overleden zijn (respectievelijk 2% en 4%).

Tabel 5.23 Omgang met moeder, totaal en per project, in %

	Schoolfort (n = 33)	WerkHotel (n = 8)	ISH (n = 23)	De Nieuwe Kans (n = 9)	Educatief Centrum (n = 5)	Crossroads (n = 4)	BOP Academie (n = 11)	Wyldemerk (n = 6)	De Uitdaging (n = 37)	Totaal	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N	%
goed	91	50	87	56	100	75	73	67	76	107	79
niet goed	6	38	9	33	0	0	18	33	11	18	13
moeder niet in beeld	0	0	0	0	0	25	0	0	5	3	2
moeder overleden	3	13	4	11	0	0	0	0	5	6	4
niet ingevuld	0	0	0	0	0	0	9	0	3	2	2
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	136	100

Ongeveer een derde van de jongeren in het WerkHotel, De Nieuwe Kans en Wyldemerk geeft aan niet goed met de moeder te kunnen opschieten, wat overeenkomt met de percentages bij de vader.

Tevens is gevraagd of de jongeren wel eens iets gezamenlijk met de ouders of verzorgers ondernemen. Dit kan bestaan uit bijvoorbeeld samen spelletjes doen, gaan wandelen of op familiebezoek gaan. Van alle geïnterviewde jongeren doet ongeveer een kwart (27%) dit (heel) vaak en een derde bijna (29%) nooit (tabel 5.24). Veertig procent zegt dit soms te doen. Bij De Nieuwe Kans (56%) en de BOP Academie (46%) geeft rond de helft van de jongeren aan bijna nooit iets te ondernemen met hun ouders/verzorgers.

Tabel 5.24 Doen van activiteiten met ouders/verzorgers, totaal en per project, in %

	Schoolfort (n = 33)	WerkHotel (n = 8)	ISH (n = 23)	De Nieuwe Kans (n = 9)	Educatief Centrm (n = 5)	Crossroads (n = 4)	BOP Academie (n = 11)	Wydmerk (n = 6)	De Uitdaging (n = 37)	Totaal	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N	%
heel vaak	3	0	4	0	0	0	0	0	5	4	3
vaak	27	13	30	11	20	0	18	0	30	32	24
soms	36	63	48	33	40	75	36	100	24	55	40
bijna nooit	33	13	9	56	20	25	46	0	35	39	29
niet ingevuld	0	13	9	0	20	0	0	0	5	6	4
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	136	100

Drie kwart (77%) van alle jongeren zegt dat de ouders/verzorgers weten wie de vriend(inn)en zijn waarmee ze uitgaan (tabel 5.25).

Tabel 5.25 Bekendheid uitgaansvriend(inn)en bij ouders/verzorgers, totaal en per project, in %

	Schoolfort (n = 33)	WerkHotel (n = 8)	ISH (n = 23)	De Nieuwe Kans (n = 9)	Educatief Centrm (n = 5)	Crossroads (n = 4)	BOP Academie (n = 11)	Wydmerk (n = 6)	De Uitdaging (n = 37)	Totaal	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N	%
ja	79	63	78	56	40	100	73	83	84	104	77
nee	18	25	4	22	60	0	27	0	11	21	15
weet niet	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1	1
niet ingevuld	3	13	17	22	0	0	0	17	3	10	7
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	136	100

Van de jongeren die nog wel thuis wonen geeft ongeveer de helft (46%) aan dat ze een bepaalde tijd thuis moeten zijn. Voor de andere helft (45%) geldt dat ze zelf kunnen bepalen wanneer ze thuis komen na het uitgaan (tabel 5.26). Het hangt voor een groot deel van de leeftijd af of de jongeren op een bepaald tijdstip thuis moeten zijn. Bij de projecten waar de meerderheid zelf bepaalt wanneer ze thuis komen (De Nieuwe Kans en De Uitdaging) ligt de gemiddelde leeftijd van de jongeren ook hoger.

Tabel 5.26 Aangeven van thuiskomsttijd na uitgaan door ouders/verzorgers, totaal en per project, in %

	Schoolfort (n = 33)	WerkHotel (n = 8)	ISH (n = 23)	De Nieuwe Kans (n = 9)	Educatief Centrum (n = 5)	Crossroads (n = 4)	BOP Academie (n = 11)	Wyldemerk (n = 6)	De Uitdaging (n = 37)	Totaal	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N	%
ja	64	38	52	22	60	50	64	50	27	63	46
nee	33	38	26	67	40	50	36	33	68	61	45
niet ingevuld	3	25	22	11	0	0	0	17	5	12	9
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	136	100

Op de vraag of de jongere ook daadwerkelijk op het aangegeven tijdstip thuis komt, zegt 67% 'ja' (tabel 5.27). Een kwart van de totale groep jongeren, die van de ouders op een bepaalde tijd thuis moeten zijn, houdt zich dus niet aan deze afspraak. Deze 16 jongeren zitten met name in De Uitdaging (4), de BOP Academie (3) en Schoolfort (4).

Tabel 5.27 Houden aan opgedragen thuiskomsttijd na uitgaan, N=63, totaal en per project, in %

	Schoolfort (n = 33)	WerkHotel (n = 8)	ISH (n = 23)	De Nieuwe Kans (n = 9)	Educatief Centrum (n = 5)	Crossroads (n = 4)	BOP Academie (n = 11)	Wyldemerk (n = 6)	De Uitdaging (n = 37)	Totaal	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N	%
ja	76	33	92	0	67	100	57	67	40	42	67
nee	19	33	0	100	33	0	43	33	40	16	25
niet ingevuld	5	33	8	0	0	0	0	0	20	5	8
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	63	100

6. BESTAANDE PROJECTEN

De verwachting is dat de in de voorgaande hoofdstukken beschreven pilotprojecten jongeren bereiken die binnen de bestaande voorzieningen niet worden bereikt. Om na te gaan in hoeverre dit het geval is, wordt in dit hoofdstuk het huidige, reguliere aanbod voor niet-participerende jongeren beschreven. Met behulp van literatuurstudie, interviews, registratiegegevens en jaarverslagen wordt een vergelijking gemaakt met de negen pilot-projecten. Voor deze vergelijking is in samenspraak met het ministerie van Jeugd en Gezin een lijst van bestaande projecten opgesteld voor niet-participerende jongeren. Deze projecten zijn exemplarisch voor de voorzieningen die in Nederland voor deze jongeren bestaan. Tussen deze projecten is onderscheid te maken tussen landelijke (onderwijs) voorzieningen, gemeentelijke voorzieningen en Justitiële Jeugdinstellingen.

Het gaat hierbij ten eerste om de landelijke (onderwijs)voorzieningen Herstart, Rebound-voorzieningen en Op de Rails.

Daarnaast zijn de volgende gemeentelijke voorzieningen geraadpleegd:

- Onderwijsopvangvoorzieningen Rotterdam: Accent onderwijsopvang; Jonge Moeders Zelfstandig; De Schakel; Klik; Time Out; Stek daghulpverlening;
- Onderwijsschakelloket Amsterdam: Transferium Amsterdam; STOP; ROC op Maat; Amsterdamse school;
- Stichting De Herstelling: Herstelling Horeca; Herstelling Zeehoeve;
- Bijzondere Trajecten Risicjongeren Amsterdam: GOAL!; Edutainment; CATch; ENIP!; Tiernmoeders;
- PEWA Jongerenwerkplaats Amsterdam;
- Reboundcentre Rotterdam.

Ten slotte is bij twee Justitiële Jeugdinstellingen informatie verzameld. Dit zijn de Glen Millsschool en Den Engh.

Aan de hand van beschikbare documenten is een beschrijving gemaakt van de doelstelling de doelgroep en de invulling van de projecten. Door middel van telefonische interviews met vertegenwoordigers van de verschillende projecten is aanvullende informatie verzameld. Hierbij is tevens geïnformeerd naar de kenmerken van de deelnemers. Daarnaast is zo mogelijk gebruik gemaakt van registratiegegevens van de deelnemers en/of jaarverslagen met overzichten van de kenmerken van

de deelnemers. Geprobeerd is op verschillende onderdelen de bestaande projecten te vergelijken met de negen pilotprojecten.¹

6.1 Doelstellingen

In deze paragraaf wordt ingegaan op de doelstellingen van de onderzochte bestaande voorzieningen, zoals deze door hen zijn geformuleerd. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen hoofddoelstellingen en subdoelstellingen. De subdoelen dienen bij te dragen aan het behalen en continueren van de hoofddoelstelling(en).

Landelijke (onderwijs)voorzieningen

Herstart, Op de Rails en Reboundvoorzieningen zijn onderwijsopvangvoorzieningen. Hieronder worden allereerst de overeenkomsten tussen de voorzieningen beschreven, gevolgd door een beschrijving van ieder project afzonderlijk, waar ingegaan wordt op de verschillen die geconstateerd zijn.

Hoofddoelstellingen

De landelijke voorzieningen leggen de nadruk op de uitval uit het onderwijs. Er wordt vooral aandacht besteed aan jongeren die niet in het reguliere onderwijs te handhaven zijn, bijvoorbeeld omdat zij een gevaar vormen voor de veiligheid op school of thuiszitten, bijvoorbeeld als gevolg van terugkeer uit detentie. Zij trachten jongeren met een meervoudige (gedrags)problematiek zodanig te trainen dat zij teruggeplaatst kunnen worden in het reguliere onderwijs. Wanneer dit niet tot de mogelijkheden behoort, worden deze jongeren naar het Cluster 4 onderwijs (voormalig ZMOK onderwijs) verwezen. Hiermee wordt voorkomen dat leerplichtige jongeren uitvallen uit het onderwijs wanneer zij niet (meer) geschikt bevonden worden voor het reguliere onderwijs. De doelstelling van deze onderwijsopvangvoorzieningen is tweeledig: gedragsverandering bij de jongeren bewerkstelligen en de veiligheid in het onderwijs waarborgen. Door een gezamenlijk 'loket' wordt bepaald welke voorziening het meest geschikt is voor de jongere.

Bij de Reboundvoorzieningen wordt jongeren die een gevaar vormen voor de veiligheid op school en een (geïndiceerde) gedragsproblematiek

---

¹ Er is getracht om gedragsindicatoren van jongeren in de pilotprojecten te vergelijken met jongeren in de bestaande projecten. Met behulp van de verzamelde registratiegegevens bleek dit niet mogelijk. Uit eerder onderzoek van Nauta e.a. (2008) naar enkele bestaande projecten bleek tevens dat gegevens van deze projecten vervuild en/of onvolledig waren, waardoor vergelijkingen op dit onderdeel niet mogelijk zijn.

hebben een tweede kans gegeven. Zij bieden tijdelijke opvang en onderwijs aan gedragsmoeilijke leerlingen, met als beoogde doelstelling dat de jongere terug zal keren naar de eigen school.

Op de Rails is eveneens een voorziening waar jongeren met gedragsproblemen, die voor de veiligheid in de school verwijderd zijn, opgevangen worden. Het verschil met de Reboundvoorzieningen is dat hier het uitgangspunt gehanteerd wordt dat zij bij aanmelding niet in aanmerking komen voor het Cluster 4 onderwijs, omdat zij geen geïndiceerde gedragsstoornis hebben. Wel wordt bij de uitvoering van het traject gebruik gemaakt van de expertise en voorzieningen van de Cluster 4 scholen. Het traject heeft als doel dat de jongere terugkeert naar het reguliere onderwijs. In het traject wordt gewerkt aan gedragsverandering en het aanleren van sociale vaardigheden.

Herstart is een programma specifiek gericht op de zogenoemde 'thuiszitters', leerplichtige jongeren die vier weken of langer geen onderwijs volgen en geen geïndiceerde gedragsproblematiek hebben. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan jongeren die terugkeren uit detentie of jongeren die door niet-handhaafbaar gedrag in de school geen lessen meer volgen. Herstart heeft twee doelstellingen: ten eerste het bepalen van de meest geschikte school voor de jongere en ten tweede de jongere laten wennen aan een dagritme en de regelmaat van naar school gaan.

Subdoelen

De subdoelen die door de landelijke (opvang)voorzieningen worden onderscheiden liggen in het verlengde van de hoofddoelstelling gedragsverandering, zodat de jongere weer terugkan naar het (reguliere) onderwijs. De subdoelen die worden aangegeven zijn: het verminderen van problematisch gedrag; agressiereductie; aanleren van sociale vaardigheden; opdoen van (dag)ritme; en bijbrengen van (zelf)discipline.

Gemeentelijke voorzieningen

De gemeentelijke voorzieningen in onze inventarisatie bestaan uit zes onderdelen: Onderwijsopvang-voorzieningen Rotterdam (OOVR); het Onderwijsschakelloket Amsterdam (OSL); Stichting De Herstelling; Bijzondere Trajecten Risicjongeren (BTR); PEWA Jongerenwerkplaats; en Reboundcentre Rotterdam. De eerste vier voorzieningen bestaan uit meerdere projecten. Deze zullen eerst per overkoepelende voorziening beschreven worden, daarna is aandacht voor de afzonderlijke projecten.

Hoofddoelstellingen

Wanneer de doelstellingen van de verschillende gemeentelijke voorzieningen naast elkaar worden gelegd, kunnen twee hoofddoelen worden onderscheiden, namelijk het toeleiden naar een (reguliere) opleiding en het toeleiden naar (regulier) werk. De Onderwijsopvangvoorzieningen Rotterdam en het Onderwijsschakelloket Amsterdam richten zich primair op het afronden van een opleiding, stichting De Herstelling op het toeleiden naar werk, zowel regulier als gesubsidieerd. De beoogde afronding van de trajecten bij Bijzondere Trajecten Risicjongeren, PEWA Jongerenwerkplaats en Reboundcentre Rotterdam kan zowel het afronden van een opleiding zijn als het vinden van werk.

De Onderwijs Opvangvoorzieningen in Rotterdam biedt voorzieningen voor leerplichtige jongeren die tijdelijk niet verder kunnen op de huidige school. De hoofddoelstelling is dat de jongere terugkeert op de eigen school. OOVV bestaat uit Accent onderwijsopvang, Stek daghulpverlening, De Schakel, Jonge moeders zelfstandig, Klik en Time Out en richt zich op leerlingen met een complexe, meervoudige (gedrags) problematiek. De voorzieningen zijn bedoeld als aanvulling op de zorg die op scholen voor regulier voorgezet onderwijs geboden wordt. Hiermee wordt getracht schooluitval te voorkomen. Wanneer een jongere te grote leerproblemen blijkt te hebben wordt er doorverwezen naar Op de Rails. Wanneer er voor de jongere geen mogelijkheid is om terug te keren naar de eigen school fungeert de OOVV als 'makelaar in zorg' om de jongere in een passende schoolvorm te laten instromen. Bij OOVV wordt tussen de verschillende voorzieningen nauw samengewerkt, en is er sprake van een ketenbenadering met korte lijnen. Dit houdt in dat naast onderwijs ook hulpverlening in het programma geïntegreerd is.

Het Onderwijsschakelloket Amsterdam (OSL) is een overkoepelende voorziening voor jongeren die of problemen in de huidige onderwijsvorm ondervinden of geen scholing hebben. Hoofddoelstelling van het OSL is meer leerlingen in het onderwijs te houden en de toeleiding van moeilijk plaatsbare jongeren naar specifieke vormen van onderwijs, zorg en arbeidstoeleiding beter te regelen. Het OSL bestaat uit vier onderdelen: Transferium; STOP (School Time Out Projecten); ROC op Maat; en Amsterdamse School. Transferium en STOP richten zich op leerplichtige jongeren. Met het bieden van een traject, waarbij opvang, onderwijs, (jeugd)zorg en schakeling naar een passend traject op elkaar aansluiten, beogen Transferium en STOP een bijdrage te leveren aan het realiseren van een succesvolle schoolloopbaan. STOP heeft als doelstelling de jongere terug te laten keren naar de eigen school, terwijl bij Transferium een

passende, andere, school wordt gezocht. Transferium biedt ook plaats aan jongeren van Op de Rails en Herstart. ROC op Maat en Amsterdamse school zijn MBO-voorzieningen voor risicjongeren zonder een vereist diploma. Zij hebben als doelstelling uitval uit het onderwijs te voorkomen, door middel van onder meer competentie- en projectgericht onderwijs aan te bieden.

Stichting De Herstelling is als voorziening voor moeilijk bemiddelbare risicjongeren in drieën onder te verdelen. Eén onderdeel is Schoolfort, een project dat onder de negen pilotprojecten valt. Twee onderdelen, De Herstelling Horeca en de Zeehoeve, zijn reguliere projecten met als doelstelling jongeren te begeleiden naar de arbeidsmarkt. De Herstelling Horeca wil dit realiseren door het opdoen van werkervaring. De Zeehoeve is een diagnosecentrum waar door middel van een praktische ingestelde test- en oriëntatiecyclus de jongere van een advies wordt voorzien dat aansluit op een passend leerwerktraject of een zorgtraject van de dienst DWI Amsterdam, met als doel dit traject succesvol af te sluiten met een reguliere dan wel gesubsidieerde baan.

De Bijzondere Trajecten Risicjongeren Amsterdam (BTR) richten zich op risicjongeren met als voornaamste doel een toekomstperspectief te bieden. Dit wordt bewerkstelligd door de jongeren te stimuleren een passende opleiding af te ronden of werk te vinden. BTR bestaat uit diverse onderdelen, variërend van het aanbieden van rolmodellen, ondersteuning en stimulering in het uitwerken van idealen, cultuureducatie, hulpverlening, tot ondersteuning van tienermoeders.

Bij PEWA Jongerenwerkplaats en Reboundcentrum Rotterdam wordt getracht de jeugdwerkloosheid terug te dringen door te werken en te leren in een niet-schoolse leeromgeving. Hiermee wordt getracht de jongeren te betrekken bij de eigen toekomst en hen inzicht te laten geven in hun interesses en de mogelijkheden en beperkingen hierin. Ook hier is de hulpverlening in het programma opgenomen, om de complexe en meervoudige problemen te reduceren. Hierbij moet gedacht worden aan gedrags- en psychische problemen, maar ook aan schulden en een delinquent verleden. Reboundcentrum Rotterdam is onderdeel van het Albedacollege, een school voor voortgezet onderwijs.

Subdoelen

De subdoelen bij de gemeentelijke voorzieningen lopen sterk uiteen. Veel genoemde subdoelen zijn: het bieden en ondersteunen van een realistisch toekomstperspectief; motiveren naar onderwijs en/of regulier werk; vergroten van zelfvertrouwen; opbouwen disciplineren; aanleren van een dagritme; algemene werknemersvaardigheden; sociale vaardigheden; etiquette; en sollicitatievaardigheden.

Justitiële Jeugdinstellingen

De Justitiële Jeugdinstellingen nemen een bijzondere plaats in, omdat jongeren hier door justitie geplaatst zijn. Dit kan zowel door een Onder Toezicht Stelling (OTS) als door Plaatsing in een Instelling voor Jeugdigen (PIJ) zijn.

Hoofddoelstellingen

De twee onderzochte Justitiële Jeugdinstellingen hebben een overeenkomstige doelstelling: zij focussen op gedragsverandering en resocialisatie. Hoofddoelen zijn het terugdringen van maatschappelijke overlast, recidivevermindering en het behandelen van gedragsproblematiek.

Subdoelen

Bij de Justitiële Jeugdinstellingen zijn de subdoelen dat jongeren uitstromen met mogelijkheden tot adequate huisvesting, uitzicht hebben op een opleiding en/of werk, adequate vrijetijdsbesteding en relaties en netwerken onderhouden.

6.2 Doelgroep

In deze paragraaf wordt aangegeven op welke doelgroep de projecten zich richten. Hoewel alle beschreven projecten zich focussen op (dreigend) schoolverlaters en/of (dreigende) werkloosheid, is de doelgroep niet voor alle projecten hetzelfde. Hieronder wordt ingegaan op de overeenkomsten en verschillen tussen de doelgroepen van de verschillende projecten

Landelijke (onderwijs) voorzieningen

De doelgroep van de Reboundvoorzieningen, Herstart en Op de rails zijn jongeren met een al dan niet geïndiceerde gedragsproblematiek. De voorzieningen richten zich op leerplichtige jongeren van de hoogste groepen van het basisonderwijs en het voorgezet onderwijs, van tien tot 16 jaar oud. Er wordt vooral aandacht besteed aan jongeren die door hun gedrag een gevaar vormen voor de veiligheid op school (tijdelijk) niet in het reguliere onderwijs te handhaven zijn of als gevolg van terugkeer uit detentie thuiszitten.

Gemeentelijke voorzieningen

Alle gemeentelijke projecten zijn gericht op jongeren die weinig gemotiveerd zijn om een opleiding te volgen of een baan te zoeken, of hier problemen mee ondervinden. Daarnaast is bij ieder project extra aandacht voor (licht) criminele jongeren en/of jongeren met leer- en gedragsproblemen. Alle projecten, behalve de onderwijsopvang-

voorzieningen, geven aan dat zij zeer laagdrempelig zijn en de verwijzing niet beslist door middel van een instantie moet gebeuren (wat overigens meestal wel het geval is), een jongere kan tevens zichzelf aanmelden. Door deze laagdrempeligheid hopen de projecten jongeren te bereiken die door de hulpverlening niet bereikt worden of zich hiervan afgekeerd hebben. Vrijwel alle projecten werken samen met instanties als Leerplicht, Jeugdzorg, Jongerenwerk, Maatschappelijk Werk en de Dienst Werk en Inkomen, om de jongeren op een zo breed mogelijk gebied te ondersteunen.

De Onderwijsopvangvoorzieningen Rotterdam en het Onderwijsschakelloket Amsterdam vangen leerplichtige jongeren op. De doelgroepenindeling bestaat op basis van de problematiek uit: acting out; internaliserende problematiek; praktijkonderwijsleerlingen; en jonge moeders. Ook jongeren die niet meer ingeschreven staan op een school voor voortgezet onderwijs kunnen bij beide voorzieningen terecht. Hierbij kan gedacht worden aan (licht)delinquente jongeren of ex-gedetineerden, jongeren met grote gedragsproblemen en jongeren die om andere redenen niet meer ingeschreven staan op een middelbare school.

De Herstelling Zeehoeve heeft als doelgroep jongeren en jongvolwassenen vanaf 16 jaar zonder onderwijs of (regulier) werk. Deze jongeren zijn niet direct bemiddelbaar door de dienst DWI, omdat er geen passend traject voor hen voorhanden is. De Herstelling Horeca is een voorziening voor meisjes en vrouwen vanaf 16 jaar. De meisjes die bij dit onderdeel aan de slag gaan zijn hier door de Dienst Werk en Inkomen naar verwezen om werkervaring op te doen of doen dit in het kader van Schoolfort, omdat bij Schoolfort enkel jongens aan de slag kunnen.

De Bijzondere Trajecten Risicjongeren hebben een zeer brede doelgroep. De BTR hebben diverse projecten die zich alle richten op jongeren van 12 tot 23 jaar zonder startkwalificatie, daartussen is het per project verschillend. Goal! heeft als doelgroep jongeren van 12 tot 23 jaar, die weinig motivatie op kunnen brengen de opleiding af te ronden of om werk te zoeken. Edutainment, CATch, ENIP! en Tiernmoeders bieden trajecten aan voor jongeren tussen 15 en 23 jaar. Edutainment en CATch richten zich op jongeren met een risicoprofiel. Zij hebben nog geen startkwalificatie, zijn laag geschoold, bekend bij de politie en hebben de motivatie voor het onderwijs verloren. Vaak is er een combinatie met schuldproblemen en zorgvragen. ENIP! biedt een traject aan voor overlastgevende, delinquente en andere risicjongeren, vaak met een Marokkaanse achtergrond, die door de hulpverlening en

(onderwijs)instellingen moeilijk bereikt worden. Tienermoeders tot slot, biedt hulp en ondersteuning aan jonge moeders zonder startkwalificatie.

PEWA Jongerenwerkplaats en Reboundcentre Rotterdam zijn werkervaringsplaatsen voor jongeren zonder startkwalificatie tussen 16 en 23 jaar. Deze jongeren zijn eerder uitgevallen op het reguliere onderwijs, onder meer door complexe en meervoudige problemen, waaronder gedrags- en psychische problemen.

Justitiële Jeugdinstellingen

Deze jeugdinstellingen zijn voorzieningen voor jongens die door justitie geplaatst zijn vanwege een OTS of PIJ-maatregel. Den Engh richt zich specifiek op gedragsgestoorde en/of delinquent jongeren vanaf 12 jaar, veelal met een laag IQ. De Glen Millsschool richt zich op normaalbegaafde jongens van 14 jaar en ouder die in groepsverband delinquent gedrag hebben vertoond.

6.3 Invulling projecten

In deze paragraaf wordt ingegaan op de trajectduur, werkwijze, de wijze van nazorg en capaciteit van de verschillende projecten. Daarbij wordt eerst aandacht besteed aan de overeenkomsten en verschillen in trajectduur en intensiteit in combinatie met de werkwijze. Vervolgens komt het aantal jongeren waaraan zorg verleend wordt aan de orde.

Landelijke (onderwijs)voorzieningen

De invulling van de trajecten van de landelijke voorzieningen komt op een aantal punten overeen, doordat het alle drie onderwijsopvangvoorzieningen zijn. De drie landelijke voorzieningen verschillen in trajectduur van één maand tot twee jaar. De drie projecten hebben de intensiteit van een schoolweek, namelijk vijf dagen in de week, gemiddeld zes uur per dag. Tijdens de trajecten krijgen de jongeren naast onderwijs gedrags-, weerbaarheids- en agressiereductietrainingen. Op deze wijze proberen deze voorzieningen gedragsverandering bij de jongeren bewerkstelligen en de veiligheid in het onderwijs te waarborgen. Uit ervaring blijkt dat ondanks dat de hoofddoelstelling bij de drie voorzieningen gericht is op terugkeer naar het reguliere onderwijs, de meerderheid van de uitstromende jongeren naar het Cluster 4 onderwijs verwezen wordt.

Trajectduur en werkwijze

De Reboundvoorzieningen bieden een programma aan met een maximale duur van één maand tot twee jaar. De gemiddelde trajectduur is hier negen maanden. Het traject van Herstart duurt drie maanden. Op

de Rails biedt een programma dat een heel schooljaar duurt. De jongere wordt hierbij uitgeschreven van de huidige school, bij uitstroom wordt een passende school gezocht.

Nazorg

De nazorg van de landelijke voorzieningen bestaat uit het bieden van ambulante ondersteuning aan leerlingen en scholen ter bevordering van het vervolg van de schoolcarrière en ter voorkoming van terugplaatsing in een voorziening of schooluitval. Hierbij kan enerzijds worden gedacht aan ambulante gesprekken met de leerling, aan de andere kant hebben de voorzieningen een consultatiefunctie voor de scholen: beide worden geboden door medewerkers van de voorzieningen. Deze nazorg is nog niet in de methodiekbeschrijving van de voorzieningen geïntegreerd, maar wordt door medewerkers van de individuele locaties wel aangeboden. De druk is daarom groot om de nazorg te integreren in het programma. De nazorg van de individuele locaties varieert van een wekelijks gesprek met de leerling tot een back-upfunctie voor de school. Dit is in de afgelopen schooljaren steeds meer gemeengoed geworden, hetgeen betekent dat er geen enkele voorziening is die geen vorm van nazorg aanbiedt.

Capaciteit

Op dit moment bieden de Reboundvoorzieningen plaats aan 857 jongeren. Bij een gemiddelde verblijfsduur van 4 maanden hebben de Reboundvoorzieningen in het schooljaar 2006/2007 2777 jongeren opgevangen. Bij Op de Rails hebben in het schooljaar 2006/2007 1150 jongeren deelgenomen aan het traject. In het tweede jaar van Herstart (2006) hebben 591 jongeren deelgenomen.

Gemeentelijke voorzieningen

De invulling van de gemeentelijke voorzieningen is nogal divers. De duur van de gemeentelijke trajecten verschilt, van drie maanden tot één jaar. Bij een aantal projecten is een verlenging mogelijk. Daarnaast hebben alle trajecten een andere insteek qua werkwijze, hoewel alle voorzieningen samenwerken met instellingen als Jeugdzorg, Jongerenwerk, Schuldhulpverlening, Maatschappelijk Werk en de Dienst Werk en Inkomen. Bij OOV, een aantal projecten van BTR, Reboundcentre Rotterdam en PEWA Jongerenwerkplaats wordt de hulpverlening niet extern ingeschakeld, maar is aanwezig op de locatie zelf en is in het onderwijsprogramma geïntegreerd.

Trajectduur en werkwijze

De voorzieningen van OOV zijn met elkaar verweven en verwijzen jongeren onderling naar elkaar door. Accent Onderwijsopvang, Time Out, Klik en De Schakel hebben een gemiddelde trajectduur van drie á

vier maanden met een verlenging tot maximaal zes maanden. Tijdens het traject is het tevens mogelijk dat jongeren een aantal dagen in de week weer terugkeren naar (de eigen) school. Er zijn twee trajecten, één van 32 uur per week en één van 40 uur per week. De 40-urige variant is bedoeld voor de 'zwaardere' gevallen, jongeren met contacten met reclassering, politie en justitie. De 32-urige variant is voor de 'gewone' uitvallers. Het traject is vergelijkbaar met de landelijke voorzieningen en bestaat uit scholing en training. Zo wordt naast alleen onderwijs tevens groepsgewijs en individueel gewerkt aan een persoonlijk hulpverleningsplan. Voor de trainingen wordt hulp ingeroepen van Stek daghulpverlening, waarbij gewerkt wordt aan persoonlijke problemen van de jongeren. Voor jonge moeders wordt ondersteuning geboden door Jonge Moeders Zelfstandig om het moederschap te combineren met onderwijs of werk.

Bij het OSL varieert de trajectduur van zes weken tot drie maanden (STOP), zes maanden (Transferium) tot de duur om een diploma te halen (ROC op Maat en Amsterdamse School). Ook bij OSL is de intensiteit te vergelijken met het reguliere onderwijs, namelijk 32 uur per week. Transferium en STOP komen in werkwijze sterk overeen met OOVV en de landelijke voorzieningen. ROC op Maat en Amsterdamse school bieden dezelfde trajecten aan: door middel van competentie- en projectgericht onderwijs trachten zij te bewerkstelligen dat jongeren met een startkwalificatie kunnen starten op de arbeidsmarkt.

De Herstelling Horeca biedt een traject van drie tot zes maanden, waarbij door middel van een sterk praktijkgerichte scholing in de horeca een reguliere baan wordt beoogd. Hier worden bijvoorbeeld de maaltijden voor de overige onderdelen van de Herstelling verzorgd. De deelnemers zijn drie dagen in de week, acht uur per dag aanwezig. De oriëntatiecyclus bij de Zeehoeve duurt twee maanden, waarna een passend traject geboden wordt. Hierbij wordt onderzocht wat de interesses, problemen en (on)mogelijkheden van de jongeren zijn door hen in een praktische werkzetting te plaatsen. Daarna wordt er doorbemiddeld naar een passend traject.

De BTR biedt diverse trajecten met een verschillende trajectduur. BTR werkt sterkt vanuit de belevingswereld en de interesse van de jongeren om hen van hieruit te bewegen een opleiding af te ronden of werk te vinden. De projecten verwachten, door te werken vanuit de leefwereld van de jongere, de projecten toegankelijk te maken voor jongeren die door de hulpverlening of (onderwijs)instellingen niet bereikt worden. Goal! biedt jongeren met een lichte problematiek een mentoraat en een rolmodel om hen te motiveren voor of scholing of werk. De jongere heeft éénmaal in de week een afspraak met de mentor. Het komt hier

voor dat de jongere nog niet uitgevallen is uit het onderwijs, maar hier niet (meer) gemotiveerd voor is. Bij Edutainment wordt gebruik gemaakt van een methodiek die jongeren stimuleert en ondersteunt bij het ontwikkelen van een toekomstperspectief vanuit een eigen toekomstdroom. Zij trachten risicjongeren door intrinsieke motivatie te bewegen scholing te gaan volgen, bovendien helpen zij hen bij het leren invullen van vrije tijd. De trajecten van Edutainment zijn van diverse lengtes, zonder een minimum of maximum, evenals bij CATch het geval is. CATch richt zich op de belevingswereld van de risicjongere. Door middel van cultuureducatie wordt getracht jongeren te motiveren onderwijs te gaan volgen of een baan te gaan zoeken. Bij ENIP! duurt het traject drie maanden met, indien nodig, een verlenging van zes maanden. Jongeren leren hier allerlei goederen op te knappen en brengen dit zelf naar Marokko in gebieden waar veel achterstand is. Tienermoeders tot slot, richt zich evenals Jonge Moeders Zelfstandig van OOVV, op jonge moeders. De trajecten komen qua invulling overeen: ondersteuning bij het leren om het moederschap te combineren met onderwijs of werk. Bij Tienermoeders duurt het traject zo lang als de zorg vereist.

Reboundcentre Rotterdam geeft jongeren praktisch onderwijs voor drie maanden, met een eventuele verlenging tot zes maanden. Jongeren gaan hier praktisch aan de slag in een niet-schoolse leeromgeving en krijgen hierbij onderwijs van zogenoemde werkmeesters, docenten uit het bedrijfsleven. PEWA biedt een traject van vijf maanden tot twee jaar. Er worden allerlei (praktische) cursussen gegeven waarbij certificaten behaald kunnen worden. Zowel Reboundcentre Rotterdam als PEWA zijn niet af te sluiten met een diploma, omdat de doelstelling van beide projecten is jongeren te stimuleren een opleiding of een werk-leertraject te gaan volgen.

Nazorg

De OOVV, het OSL, PEWA en Reboundcentre Rotterdam maken gebruik van een ketenbenadering binnen de trajecten. Dit houdt in dat zij onderwijs, hulpverlening en zorg nauw op elkaar laten aansluiten. Zo is de in de methodiek opgenomen hulpverlening bij deze vier voorzieningen in hetzelfde gebouw aanwezig. Dit betekent dat een hulpverlener al tijdens het traject bij het project wordt betrokken. Van welke instantie de jongere een hulpverlener krijgt toegewezen is afhankelijk van de problematiek. De nazorg wordt door de hulpverlener ambulant verzorgd en deze bouwt dit langzaam af. De tijdsduur verschilt per jongere. Bij PEWA kan het voorkomen dat de nazorg overgedragen wordt wanneer de jongere een opleiding of werk heeft gevonden.

Bij BTR wordt de nazorg op verschillende manieren ingevuld. De mentor van Goal! heeft na de afronding van het traject nog tenminste vier contactmomenten. Bij CATch en Edutainment heeft de persoonlijk begeleider nog tenminste drie maanden contact. ENIP! daarentegen rondt het traject pas af wanneer de jongere werkt of een opleiding is gestart. Daarna wordt de jongere overgedragen aan de werkgever danwel de school. Bij Tiernmoeders heeft de persoonlijk begeleider heeft nog tenminste drie maanden contact, maar deze blijft ook daarna nog de vaste contactpersoon voor de moeder. Daarnaast wordt er in de meerderheid van de gevallen na het traject bij Tiernmoeders een mentor gevonden bij GOAL!, waarna de moeder dit traject ingaat.

Bij de Herstelling is het doel om de jongere een passend traject te laten instromen. Zodra er een traject is gevonden wordt hij of zij overgedragen. Er wordt gezocht naar een sluitende doorstroming. Wanneer het traject niet mocht slagen fungeren de twee onderdelen van de Herstelling als vangnet en komen de jongeren weer terug om naar een ander traject door te stromen.

Capaciteit

De capaciteit bij de gemeentelijke voorzieningen varieert sterk. In totaal bieden OOVr en OSL ieder plaats aan ongeveer 500 jongeren per jaar. Bij BTR worden ieder jaar ongeveer 1000 jongeren geplaatst bij diverse trajecten. Reboundcentre Rotterdam geeft 250 jongeren per jaar onderwijs, PEWA aan gemiddeld 100. De Herstelling Horeca en Zeehoeve bieden samen 150 jongeren per jaar trajecten aan.

Justitiële Jeugdinstellingen

Bij zowel Den Engh als de Glen Millsschool zijn de jongeren zeven dagen per week, 24 uur per dag aanwezig. In beide instellingen wordt gebruik gemaakt van groepsgedrag en groepsdruk. De invulling van de trajecten bij de justitiële instellingen zijn niet alleen door de instellingen opgesteld, bij de jongeren met een PIJ-maatregel is bijvoorbeeld de trajectduur afhankelijk van de strafduur die door justitie is opgelegd.

Trajectduur en werkwijze

Het traject bij Den Engh duurt gemiddeld twee jaar. Het programma bij de Glen Millsschool duurt minimaal 18 maanden en kan oplopen tot een aantal jaren. Bij Den Engh wordt getracht binnen een groep jongeren positieve ervaringen op te laten doen, waardoor er nieuwe, positieve beheersingspatronen ontstaan. De begeleiding heeft hierbij een sterk opvoedende en onderwijzende rol. Bij de Glen Millsschool wordt de groep gebruikt voor confrontaties, status, en hiërarchie. De jongeren wordt geleerd verantwoordelijkheid te nemen voor zichzelf en

de groep. De begeleiding ondersteunt deze groepsprocessen en kan een jongere laten klimmen in hiërarchie.

Nazorg

Tijdens de detentie of heropvoeding wordt bij zowel Den Engh als bij de Glen Millsschool aandacht besteed aan de resocialisatie van de jongeren. De nazorgfase is het sluitstuk van deze resocialisatie om de behandeling te bestendigen en terugval te voorkomen. De nazorg wordt verzorgd door een combinatie van de jeugdinstelling en jeugdreclassering. Dit kan zowel intramuraal als ambulant plaats vinden, of gecombineerd (eerst intramuraal, daarna ambulant) en duurt tenminste één jaar. Met dit zogenoemde Scholing- en Trainingsprogramma (STP) wordt gestart één tot drie maanden voordat de jongere de instelling mag verlaten.

Capaciteit

De totale capaciteit van Den Engh bestaat uit 196 plaatsen. Hiervan zijn 160 plaatsen bestemd voor de groep (delinquent) zwakbegaafde jongens. Daarnaast zijn 36 plaatsen bestemd voor opvang en begeleiding van jeugdige veelplegers. De Glen Millsschool biedt plaats aan ongeveer 100 delinquent jongens.

6.4 Kenmerken deelnemers

In deze paragraaf worden enkele kenmerken van de verschillende deelnemers beschreven. Er is uitgegaan van cijfers van het schooljaar 2006/2007 of van het jaar 2007, afhankelijk van de werkwijze van het project. Van BTR zijn de meest recente cijfers uit het jaar 2005².

Landelijke (onderwijs) voorzieningen

Bijna twee derde van de deelnemers aan de landelijke voorzieningen zijn jongens, één derde is meisje. De leeftijd varieert; de jongste deelnemer is tien jaar oud, de oudste 17. Vijfenvertig procent is jonger dan 14, 55% procent is 15 tot 17 jaar oud. Het overgrote deel (90%) is geboren in Nederland, van 26% van de leerlingen komt tenminste één van de ouders uit het buitenland.

---

² Van OOV, De Herstelling Horeca, PEWA Jongerenwerkplaats, Reboundcentre Rotterdam en Den Engh zijn (nog) geen (volledige) cijfers bekend en zijn derhalve niet meegenomen.

Gemeentelijke voorzieningen

Van de gemeentelijke voorzieningen waarvan cijfers bekend zijn, is het grootste gedeelte van de jongeren tussen de 15 en 18 jaar oud. Binnen de projecten die voor zowel jongens als meisjes trajecten aanbieden worden iets meer jongens dan meisjes bereikt. Over etniciteit zijn geen duidelijke gegevens voorhanden.

De aanvragen bij het Onderwijsschakelloket hebben voor ruim 82% betrekking op leerplichtige jongeren, dus onder de 17 jaar. De overige 18% is 17 tot 20 jaar oud. Van de geplaatste jongeren zijn 62% jongens en 38% meisjes. Van de uitstromers heeft 69% het onderwijs als bestemming. Hierbij moet gedacht worden aan cluster 4 onderwijs, regulier voorgezet onderwijs of regulier middelbaar onderwijs. 29% is uitgestroomd naar een arbeidsvoorziening, bijvoorbeeld een jongerenwerkplaats, een diagnostische arbeids-plaatsing (Herstelling Zeehoeve), een traject via het Jongerenloket van de DWI of een reguliere baan, twee procent is naar een residentiële voorziening uitgestroomd.

De deelnemers van het traject bij de Herstelling Zeehoeve zijn voor 90% jongens. De jongste deelnemer (in het kader van dit onderzoek) is 15, de oudste 25. Eén derde hiervan is 16 of 17 jaar. Het grootste deel, 65%, heeft een Nederlandse achtergrond, 10% heeft een Surinaamse of Antiliaanse achtergrond en eveneens 10% een Marokkaanse. Tot slot heeft vijf procent een overig Westerse achtergrond en tien procent een overig niet-Westerse achtergrond.

Bij de gezamenlijke projecten van BTR, uitgezonderd Tiernermoeders, is de meerderheid (78-93%) tussen 15 en 23 jaar oud. Bij Tiernermoeders is dit 55%, de overige 45% is ouder dan 23. De deelnemers aan BTR zijn voor 55% jongens. Uitzondering hierop zijn ENIP! en Tiernermoeders waar respectievelijk 100% jongens en 100% meisjes zijn.

De deelnemers van de projecten bij BTR zijn voor een kwart Nederlands, eveneens een kwart is Surinaams of Antilliaans. Van de deelnemers is 18% Marokkaans, 10% Turks, terwijl de overige 22% een overig niet-Westerse afkomst heeft.

Justitiële Jeugdinstellingen

De Justitiële Jeugdinstellingen bieden enkel plaats aan jongens met een gedragsstoornis en/of een delinquent verleden. Den Engh richt zich voornamelijk op de behandeling van zwakbegaafde jongens. De Glen Millsschool daarentegen is alleen toegankelijk voor normaal begaafde jongens. Van de geplaatste jongeren bij de Glen Millsschool is 66% 18

jaar of ouder, 32% 16 en 17 jaar en 1 procent jonger dan 16. Daarnaast is 30% autochtoon, 25% Surinaams/Antiliaans/Arubaans, 25% Marokkaans, 15% overig niet-Westers en 5% overig Westers.

6.5 Vergelijking met pilotprojecten

Het merendeel van de bestaande projecten richt zich op het toeleiden van de deelnemers naar (regulier) onderwijs of (regulier) werk. De hoofddoelstellingen van de bestaande projecten komen daarmee overeen met de hoofddoelstellingen van de pilotprojecten.

De doelgroep van de bestaande projecten wordt gevormd door jongeren die door hun gedragsproblemen niet handhaafbaar zijn in het reguliere onderwijs, jongeren die niet gemotiveerd zijn om een opleiding te volgen of een baan te zoeken, criminele jongeren of jongeren die door justitie zijn geplaatst in het kader van een OTS of PIJ-maatregel. Het gaat om jongeren die geen startkwalificatie hebben en hun motivatie voor het onderwijs hebben verloren. Door een laagdrempelig aanbod proberen de projecten jongeren te bereiken die zich van de hulpverlening hebben afgekeerd. Deze doelgroep komt in grote lijnen overeen met de doelgroep van de pilotprojecten. Ook zijn de instromende deelnemers wat betreft leeftijdsverdeling, geslacht en etniciteit vergelijkbaar met de instroom in de pilotprojecten.

De invulling van een aantal pilotprojecten verschilt van de invulling van bestaande projecten. Zo biedt geen van de bestaande projecten, met uitzondering van de Justitiële Jeugdinstellingen, een intensiteit van meer dan 40 uur per week, terwijl voor ongeveer de helft van de pilotprojecten juist geldt dat de intensiteit hoger is dan 40 uur per week. Ook worden de deelnemers bij een aantal pilotprojecten in een setting buiten de eigen leefomgeving geplaatst, waarmee deze projecten zich onderscheiden van de meeste bestaande projecten. Wel geven zowel de meeste bestaande projecten als het merendeel van de pilotprojecten aan intensief samen te werken met verschillende hulpverlenende instanties.

Wat betreft nazorg wordt bij alle bestaande projecten een vorm van nazorg geboden. Bij de landelijke voorzieningen is dit nog niet in de methodiek beschreven, hoewel het wel door de individuele projecten geboden wordt. Bij de overige projecten is het onderdeel van het traject. Bij een aantal gemeentelijke projecten is er geen sprake van nazorg, maar wordt de jongere bij de afronding overgedragen aan een ander project of traject. Vergeleken met de pilotprojecten komt de nazorg qua invulling, duur en intensiteit sterk overeen.

7. CONCLUSIES

In dit rapport is een beschrijving gegeven van de negen pilotprojecten voor niet-participerende jongeren en de instroom in deze projecten. Daarbij is allereerst aandacht besteed aan de beleidsveronderstellingen die ten grondslag liggen aan de pilotprojecten. Vervolgens is aan de hand van tien criteria de startsituatie van de projecten beschreven. Hiermee is inzicht verkregen in de beoogde doelstellingen van de projecten en de manier waarop deelname aan de projecten zal moeten leiden tot het bereiken van deze doelstellingen. In hoofdstuk 4 is aandacht besteed aan de implementatie van de projecten en de knelpunten die de projecten daarbij ervaren. In hoofdstuk 5 is vervolgens een beschrijving gegeven van de deelnemers die in de periode november 2007 en april 2008 zijn ingestroomd. Tot slot zijn de doelstellingen, de doelgroep en de deelnemers besproken van reeds bestaande projecten voor jongeren die niet naar school gaan en niet werken of dreigen uit te vallen uit het onderwijs.

Hieronder worden de belangrijkste conclusies gepresenteerd. Daarbij wordt ten eerste ingegaan op de doelstellingen en de opzet van de negen projecten. Sluiten de projecten wat betreft doelstellingen en projectopzet aan bij de beleidsveronderstellingen die de basis vormen voor het opzetten van de ‘campussen’? In paragraaf 7.2 wordt vervolgens nagegaan in hoeverre de deelnemers die instromen bij de projecten overeenkomen met de beoogde doelgroep. In de laatste paragraaf wordt een vergelijking gemaakt tussen de pilotprojecten en de bestaande projecten voor niet-participerende jongeren.

7.1 Pilotprojecten

In deze paragraaf worden de doelstellingen en de opzet van de projecten vergeleken met de doelstellingen en opzet waarvan in de beleidsveronderstellingen wordt uitgegaan. Hierbij spelen de volgende punten een rol.

- De invulling van de pilotprojecten is nog in ontwikkeling en continu aan verandering onderhevig. Verschillende projecten hebben op basis van opgedane ervaringen concrete wijzigingen doorgevoerd in de gehanteerde methodiek. Deze wijzigingen bemoeilijken de evaluatie van de projecten.
- De projecten verschillen sterk in intensiteit, trajectduur en projectopzet. Deze grote verschillen kunnen worden verklaard door

het feit dat er bij de keuze voor de pilotprojecten door de ministeries geen duidelijke selectiecriteria zijn opgesteld.

- De hoofddoelen die door de projecten worden nagestreefd, namelijk het afronden van een (reguliere) opleiding en het toeleiden naar (regulier) werk, komen overeen met de doelstellingen in de beleidsveronderstellingen. Voor de meeste projecten geldt dat zij zich richten op beide doelen, terwijl sommige projecten focussen op één van deze beide doelstellingen.
- Eén van de uitgangspunten in de beleidsveronderstellingen van de pilotprojecten is dat de jongeren lange dagen binnen de voorziening doorbrengen, waarbij wordt gemikt op een aanbod gedurende 12 uur per dag en in een enkel geval zelfs een 24-uursopvang. Vier pilotprojecten bieden inderdaad een programma van 12 tot 24 uur per dag, vijf tot zeven dagen per week. Bij de andere projecten ligt de intensiteit lager, zowel wat betreft het aantal dagen per week als wat betreft het aantal uren per dag. Een aantal van deze projecten geeft aan dat deze lage intensiteit in de praktijk niet geschikt blijkt te zijn voor de doelgroep.
- De beleidsveronderstellingen gaan uit van een integrale aanpak, waarbij instanties kennis en bevoegdheden bundelen. Voor een aantal projecten geldt dat deze integrale benadering inderdaad een kernelement vormt in de methodiek. Dit is echter niet bij alle projecten het geval.
- Gezien de doelgroepomschrijving ('onwillige jongeren') vormt de mogelijkheid van het toepassen van dwang en drang een belangrijk element in de beleidsveronderstellingen. De projecten zouden berekend moeten zijn op instroom van jongeren die hiertoe zijn gedwongen en mogelijk weinig gemotiveerd zijn mee te werken. De meeste projecten hanteren motivatie echter als selectie criterium voor deelname aan het project. Ook wanneer een project beschikt over mogelijkheden voor dwang en drang, geven de projectmedewerkers aan dat het project niet werkt wanneer de deelnemer niet minimaal gemotiveerd is voor deelname. Een aantal projecten blijkt bovendien niet te zijn toegerust voor het begeleiden van volledig ongemotiveerde jongeren. Het feit dat de meeste projecten (minimale) motivatie als selectie criterium hanteren sluit overigens niet uit dat zij de in de beleidsveronderstellingen beoogde doelgroep bereiken. Deelnemers kunnen immers ongemotiveerd zijn voor werk of scholing, maar tegelijkertijd wel (minimaal) gemotiveerd voor deelname aan het project.
- Een aantal projecten hanteert selectiecriteria voor de cognitieve vaardigheden van de deelnemers. Ook vormen (zware) psychiatrische stoornissen bij sommige projecten een contra-indicatie. Daar komt bij dat verschillende projecten in de implementatiefase de selectiecriteria voor de deelnemers hebben

aangescherpt, aangezien de doelgroep die aanvankelijk werd bereikt te zwaar, te ongemotiveerd en/of moeilijk begeleidbaar bleek. Door (de aanscherping van) deze selectiecriteria lijkt de door de projecten bereikte doelgroep in toenemende mate af te wijken van de in de beleidsveronderstellingen beoogde doelgroep.

- Hoewel de meeste projecten beschikken over de middelen en de menskracht om de voorgenomen aantallen deelnemers op te nemen, geldt voor het merendeel van de projecten dat niet alle plaatsen zijn gevuld. De projecten wijten de tegenvallende instroom onder andere aan terughoudendheid bij de verwijzers en de ongrijpbaarheid van de doelgroep.

7.2 Doelgroep

Bij de beleidsveronderstellingen wordt in eerste instantie uitgegaan van jongeren van 12 tot 27 jaar die gedurende langere tijd niet naar school gaan, geen werk hebben, geen uitkering ontvangen, niet op zoek zijn naar werk of scholing, niet over een startkwalificatie beschikken en door bestaande voorzieningen niet worden bereikt. Verder hebben zij geen zorgtaken. In later gedateerde stukken wordt bij de beschrijving van de doelgroep niet expliciet gerefereerd aan het wel of niet hebben van een uitkering of startkwalificatie. Wel wordt in deze stukken opgemerkt dat de jongeren uit de doelgroep soms voor ernstige overlast zorgen of dreigen af te glijden naar blijvende werkloosheid en/of criminaliteit. Wanneer de bovengenoemde doelgroep wordt vergeleken met de doelgroep van de pilotprojecten en met de daadwerkelijk ingestroomde deelnemers, vallen de volgende punten op.

- In de beleidsveronderstellingen wordt aangegeven dat de pilotprojecten bedoeld moeten zijn voor jongeren die gedurende langere tijd niet naar school gaan en geen werk hebben. De meeste projecten richten zich echter niet (alleen) op jongeren die niet naar school gaan of niet werken, maar (ook) op dreigende schoolverlaters of dreigend werkloze jongeren. Van de deelnemers die zijn ingestroomd gaat een minderheid daadwerkelijk niet naar school of heeft geen werk. De bereikte doelgroep wijkt wat dat betreft af van de doelgroep waar in de beleidsveronderstellingen vanuit wordt gegaan.
- De problematiek van de deelnemers die instromen in de projecten is over het algemeen zwaarder dan door de projectleiders was verwacht. Het gaat hierbij zowel om de ernst als de complexiteit van de problematiek. Hoewel voor vrijwel alle projecten geldt dat psychiatrische problematiek een contra-indicatie vormt voor deelname aan het project, blijkt volgens projectmedewerkers een aantal deelnemers toch te kampen met psychiatrische problemen.

Deze problemen komen pas gedurende de deelname aan het project aan het licht. Ook wordt door projectmedewerkers aangegeven dat de beperkte cognitieve vaardigheden van sommige deelnemers een knelpunt vormt van de doelgroep.

- Hoewel vrijwel alle projecten zich richten op zowel jongens als meisjes, is 87% van de deelnemers aan de projecten jongen. Er is slechts één project met een gelijke verdeling naar geslacht.
- De beleidsveronderstellingen gaan ervan uit dat de projecten bedoeld zijn voor jongeren van 12 tot 27 jaar. De leeftijd van de beoogde doelgroep van de verschillende projecten varieert per project, maar valt bij alle projecten binnen dit bereik van 12 tot 27 jaar. In de praktijk blijkt echter dat vrijwel geen jongeren zijn ingestroomd die jonger zijn dan 15 of ouder zijn dan 23 jaar.
- Hoewel binnen de totale groep deelnemers de jongeren met een Nederlandse, Surinaamse of Marokkaanse etniciteit in gelijke mate zijn vertegenwoordigd, geldt dat deze verdelingen in de projecten afzonderlijk sterk afwijken. Bij sommige projecten hebben alle deelnemers een Nederlandse etniciteit, terwijl aan andere projecten geen enkele jongere deelneemt met een Nederlandse etniciteit.
- Wanneer het alcoholgebruik van de jongeren die deelnemen aan de pilotprojecten wordt vergeleken met landelijke cijfers over alcoholgebruik, blijkt dat het percentage deelnemers dat ooit alcohol heeft gebruikt lager is dan het landelijk gemiddelde. Het percentage dat ooit softdrugs gebruikte ligt daarentegen bij de deelnemers aanzienlijk hoger dan het landelijke percentage. Het aantal deelnemers dat ooit harddrugs gebruikte is lager dan het aantal softdrugsgebruikers, maar ook hier geldt dat het gebruik hoger ligt dan landelijk.
- De deelnemers van de pilotprojecten tussen 12 en 17 jaar hebben in hun gehele carrière meer strafbare feiten gepleegd dan jongeren van dezelfde leeftijdscategorie gemiddeld genomen hebben gepleegd. Wanneer wordt gekeken naar het aantal strafbare feiten in het afgelopen jaar, blijken de jongere deelnemers (12 tot en met 15 jaar) meer strafbare feiten te hebben gepleegd dan gemiddeld, terwijl de deelnemers van 16/17 jaar minder strafbare feiten plegen dan gemiddeld. Voor deelnemers van 18 jaar of ouder is geen goed vergelijkingsmateriaal beschikbaar.

7.3 Vergelijking met bestaande projecten

De beleidsveronderstellingen gaan ervan uit dat de pilotprojecten bedoeld zijn voor jongeren die voor bestaande projecten in het onderwijs, de jeugdzorg en justitie niet in aanmerking komen. Om na te gaan of de pilots daadwerkelijk een doelgroep bereikt die niet in

aanmerking komt voor bestaande projecten is een vergelijking gemaakt tussen enerzijds de doelstellingen, de doelgroep c.q. deelnemers en de invulling van de pilotprojecten en anderzijds de doelstellingen, doelgroep c.q. deelnemers en de invulling van de bestaande projecten. Hierbij kunnen de volgende punten worden opgemerkt.

- Het merendeel van de bestaande projecten richt zich op het toeleiden van de deelnemers naar (regulier) onderwijs of (regulier) werk. De hoofddoelstellingen van de bestaande projecten komen daarmee overeen met de hoofddoelstellingen van de pilotprojecten.
- De doelgroep van de bestaande projecten wordt over het algemeen gevormd door jongeren die door hun gedragsproblemen niet handhaafbaar zijn in het reguliere onderwijs, jongeren die niet gemotiveerd zijn om een opleiding te volgen of een baan te zoeken, criminele jongeren of jongeren die door justitie zijn geplaatst in het kader van een Onder Toezicht Stelling (OTS) of een Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen (PIJ-maatregel). Het gaat om jongeren die geen startkwalificatie hebben en hun motivatie voor het onderwijs hebben verloren. Door een laagdrempelig aanbod proberen de projecten deze jongeren te bereiken die zich van de hulpverlening hebben afgekeerd. Deze doelgroep komt in grote lijnen overeen met de doelgroep van de pilotprojecten. Ook zijn de deelnemers die instromen in de bestaande projecten wat betreft leeftijdsverdeling, geslacht en etniciteit vergelijkbaar met de instroom in de pilotprojecten. Door twee pilotprojecten wordt overigens wel aangegeven dat zij zich specifiek richten op deelnemers die in bestaande projecten buiten de boot vallen. Afgezien van deze twee projecten vormen de pilotprojecten wat betreft de doelgroep die zij aanspreken geen vernieuwing ten opzichte van het huidige aanbod.
- De invulling van verschillende pilotprojecten verschilt van de invulling van bestaande projecten. Zo biedt geen van de bestaande projecten, met uitzondering van de JJI's, een intensiteit van meer dan 40 uur per week, terwijl voor ongeveer de helft van de pilotprojecten juist geldt dat de intensiteit hoger is dan 40 uur per week. Ook worden de deelnemers bij een aantal pilotprojecten in een setting buiten de eigen leefomgeving geplaatst, waarmee deze projecten zich onderscheiden van bestaande projecten. Tot slot verschilt een aantal pilotprojecten van bestaande projecten met betrekking tot de samenwerkingsverbanden tussen verschillende organisaties. Zowel de meeste bestaande projecten als het merendeel van de pilotprojecten geeft aan intensief samen te werken met verschillende hulpverlenende instanties. Deze samenwerking lijkt bij een aantal pilotprojecten echter nadrukkelijker tot de kern van de methodiek te behoren dan bij de bestaande projecten.

- Voor zover op dit moment kan worden ingeschat verschilt het nazorgtraject van de pilotprojecten niet wezenlijk van de nazorg die door bestaande projecten geboden wordt. Zowel wat betreft de duur als de intensiteit is de nazorg van de pilotprojecten, zoals geformuleerd in de projectplannen, vergelijkbaar met het nazorgtraject van de bestaande projecten.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Altra, B&O (2006)
Programma- en Methodiekbeschrijving Transferium. Altra, Amsterdam.
- Bakker, H.G., P.E.M. van Dijk, J.J. Gelevert, R. Sarizeybek, M.C. de Voogd, N.M. Oud, B.P. Vermeulen (2006)
Onderzoek naar de haalbaarheid van Prep Camps en alternatieven. Berenschot, Utrecht.
- Beckers, I., H. Lautenbach, G. Linden (2008)
Onbenut arbeidsaanbod en economische groei. Sociaaleconomische trends, 2e kwartaal 2008. CBS, Voorburg.
- Beijersbergen, K.A., B.S.J. Wartna (2007)
Recidivemeting Glen Mills. De uitstroomresultaten van de Glen Mills School in termen van strafrechtelijke recidive. WODC, Den Haag.
- Bieleman, B, A. Kruize, A. Nienhuis (2006)
Monitor alcoholverstrekking jongeren 2005. St. INTRAVAL, Groningen-Rotterdam.
- Bijl, B., L.G.M. Beenker, Y. van Baardewijk (2005)
Individuele Traject Begeleiding op papier en in de praktijk: een onderzoek naar de programmatheorie en de –uitvoering van ITB harde kern en ITB-CRIEM. PI Research in opdracht van het WODC, Duivendrecht.
- Bijstra, J.O., S. Jackson, H.A. Bosma (1994)
De Utrechtse Coping Lijst voor Adolescenten. In: Kind en Adolescent, 15, p. 98-109.
- Broeke, L. ten, S. Verhulst, W. Bosveld (2006)
Bijzondere Trajecten Risicjongeren 2005. Integrale eindrapportage kwalitatieve en kwantitatieve analyse. Dienst Onderzoek en Statistiek, Gemeente Amsterdam, Amsterdam.
- Burgh, I. van der, K. Wesselink (2006)
Hart voor jongeren. De CATch methodiek in de praktijk. CATch Uitgave, Amsterdam.
- Crok, S., J. Slot (2008)
Evaluatie PEWA Jongerenwerkplaats (concept). Dienst Onderzoek en Statistiek, Gemeente Amsterdam, Amsterdam.
- Dam, S. van, C. de Rie (2006)
Jong geleerd! Lessen van Operatie JONG. Lysias Advies B.V., Amersfoort.

- Dienst Maatschappelijk Ontwikkeling (2007)
Bestek Bijzondere Trajecten Risicjongeren 2008-2009. Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, Gemeente Amsterdam, Amsterdam.
- Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling (2007)
Praktische handleiding Mentorbegeleiders Goal! Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, gemeente Amsterdam afdeling Jeugd, Radar, Adviesbureau voor sociale vraagstukken, Amsterdam.
- Edutainment (2007)
Edutainment, De Methodiek. Edutainment, Amsterdam.
- Heerwaarden, Y. van, N. Hilhorst, A. Slabbèrtje, J. Hermanns, E. Klooster (2005)
Programma-evaluatie van Den Engh. Opvoeden en overleven in een groep. WODC, Den Haag.
- Hermanns J., P. van der Laan (2006)
Welke effecten mogen verwacht worden van tuchtcholen en disciplinerende opvang in kazernes voor marginaliserende jongeren? In opdracht van Operatie JONG-regeringscommissaris Steven van Eijck. Operatie Jong, Den Haag.
- Huizinga, S. D. Kwant (2007)
Op de Rails, Eindverslag van het eerste projectjaar. WEC-raad/Op de Rails, Utrecht.
- Huizinga, S. D. Kwant (2007)
Met nieuwe zin naar school. De herstart van thuiszitters. Eindverslag van het tweede projectjaar Herstart. WEC-raad/REC's Cluster 4, Utrecht.
- Ho, W., A. Brix, J. Koelemeijer, S. Mehciz, M. Linthorst (2006)
Bijzondere Trajecten Risicjongeren Rotterdam. Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, Gemeente Amsterdam, Amsterdam.
- Jacobs, J., N. Arts, H. Ferwerda (2005)
Getallen of gevallen? Een onderzoek naar de plaatsing van jeugdige veelplegers op speciaal gereserveerde plaatsen in justitiële jeugdinrichtingen. WODC/Onderzoeks-groep Beke, Arnhem.
- Kalsbeek, E. (2007)
Weer aan de slag! Methodiekbeschrijving van een school/werkproject voor jonge moeders. Stichting Altra, Amsterdam.
- Kruijssen, H. (2007)
Evaluatie STOP. Schooljaar 06-07. Samenwerkingverband VO, Amsterdam.

- Kruijssen, H. (2007)
Evaluatie 2006-2007 Onderwijsschakelloket 16-23 jaar.
Samenwerkingsverband VO, Amsterdam.
- Kruijssen, H., J. Looman (2007)
Evaluatie Transferium 2006-2007. Transferium, Amsterdam.
- Kruijssen, H. (2007)
Procedures en werkprocessen Transferium/Op de Rails Schooljaar
07/08. Transferium/Op de Rails, Amsterdam.
- Kwant, D.A. (2007)
Op de Rails 2006/2007. Een bijdrage aan de veiligheid van het
reguliere onderwijs. WEC-raad, REC's Cluster 4, Utrecht.
- Kwant, D.A. (2008)
Projectplan Herstart IV. WEC-raad/REC's Cluster 4, Utrecht.
- Laan, A.M. van der, M. Blom (2006)
Jeugd delinquentie: risico's en bescherming. Bevindingen uit de
WODC Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit 2005.
WODC, Den Haag.
- Laan P. van der (2004)
Over straffen, effectiviteit en erkenning. De wetenschappelijke
onderbouwing van preventie en strafrechtelijke interventie. In:
Justitiële Verkenningen 30 (5), p. 31-48.
- Leeuw, F.L. (2003)
Reconstructing Problem Theories: Methods Available and
Problems to be Solved. In: American Journal of Evaluation, 24
(1), p. 5-20.
- Loeber, R., N.W. Slot, J.A. Sergeant, J.A. (2001)
Ernstige en gewelddadige delinquentie: omvang oorzaken en
interventies. Bohn Stafleu Van Loghum, Houten.
- Londen, J. van, I.A. van Berckelaer-Onnes, N. Bleichrodt, W.O.
Reinier, L.M. Stevens (2006)
De groei van de deelname aan cluster 4. Opvattingen over
oorzaken en groeibepurende maatregelen. Landelijke Commissie
Toezicht Indicatiestelling, Den Haag.
- Looman, J., H. Kruijssen, P. Brekelmans (2007)
Transferium Amsterdam. Altra/Samenwerkingsverband VO,
Amsterdam.
- Monshouwer, K., J. Verdurmen, S. van Dorsselaer, E. Smit, A. Gorter,
W. Vollebergh (2008)
Jeugd en riskant gedrag 2007. Kerngegevens uit het
Peilstationsonderzoek scholieren. Trimbos-instituut, Utrecht.
- Nation, M., C. Crusto, A. Wandersman, K.L. Kumpfer, D. Seybolt, E.
Morrisey-Kane, K. Davino (2003)
What works in prevention: principles of effective prevention
programs. In: American Psychologist, 58 (6/7), p. 449-456.

- Nauta, O., M. Abraham, C. Sikkema (2008)
 Recidivemeting trajecten aanpak en preventie jeugdcriminaliteit. Een recidivemeting onder trajectdeelnemers van zes Amsterdamse jeugdinterventies en Jeugdreclassering. Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling afdeling Jeugd, Gemeente Amsterdam, Amsterdam.
- Neve R.J.M., M.M.J. van Ooyen-Houben, J. Snippe en B. Bieleman (2007)
 Samenspannen tegen XTC. Eindevaluatie van de XTC-Nota. WODC, Den Haag/St. INTRAVAL, Groningen-Rotterdam.
- Pouwel, A., F. Cok, H. Kruijssen, S. ten Brink, M. Kreisel (2007)
 Beschrijving School Time Out Programma (STOP) Schooljaar 07/08, STOP, Amsterdam.
- Provincie Noord-Holland, Afdeling ELM (2003)
 De weg naar werk. Intensieve arbeidstoeleiding van risicojongeren bij Stichting Herstelling. Provinciaal Bestuur Noord-Holland, Haarlem.
- ROC van Amsterdam
 ROC op maat. Assistentenopleiding (AKA) Economie & Handel, Zorg & Welzijn en Techniek. Leerlingenwijzer 2007-2008. ROC van Amsterdam, Amsterdam.
- Rodenburg, G., R. Spijkerman, R. van den Eijnden, D. van de Mheen (2007)
 Nationaal Prevalentie Onderzoek Middelengebruik 2005. IVO, Rotterdam.
- Roks, R. (2007)
 Jaarverslag 2006-2007 Eenheid Zorg. Over de OOVV's van de stichting LMC Voortgezet onderwijs. LMC, Rotterdam.
- Rossum, R. van (2007)
 Jaarverslag Accent Onderwijsopvang 2006-2007, Accent Onderwijsopvang, Rotterdam.
- Rossum, R. van (2007)
 Accent Onderwijsopvang Informatiegids 2007-2008, Accent Onderwijsopvang, Rotterdam.
- Samenwerkingsverbond Koers VO (2007)
 Jong gearrangeerd. Beknopte samenvatting van de beleidsvisie van Koers VO en REC Rijndrecht. Bureau Koers VO, Rotterdam.
- Samenwerkingsverbond Koers VO (2007)
 Zorgplan 2007-2008. Bureau Koers VO, Rotterdam.
- Scheepmaker, M.P.C. (2006)
 Voorwoord. In: Justitiële Verkenningen 32 (6), p. 5-8.
- Snippe, J., B. Bieleman, A. Kruize, H. Naayer (2005)
 Hektor in Venlo. St. INTRAVAL, Groningen-Rotterdam.
- Stek Daghulpverlening (2007)
 Module Daghulpverlening Rotterdam, Stek Daghulpverlening, Rotterdam.

- Stichting Herstelling (2007)
 Stichting Herstelling Jaarverslag 2006. Stichting Herstelling, Amsterdam.
- Teague, G.B., R.E. Drake, T.H. Ackerson (1995)
 Evaluation use of continuous treatment for persons with mental illness and substance abuse. In: Psychiatric Services, 46 (7), p. 689 - 695.
- Time Out Onderwijs Opvang Voorziening (2007)
 Jaarverslag cursusjaar 2006-2007. Time Out, Rotterdam.
- Treffers D. A., A.W. Goedhart, J.W. Veerman, B.R.H. Van den Bergh, L. Ackaert, L. de Rycke (2002)
 Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten. Handleiding. Harcourt Test Publishers, Amsterdam.
- Veen, D. van, P. van der Steenhoven, T. Kuijvenhoven (2007)
 Reboundvoorzieningen Voortgezet Onderwijs 2006. Onderzoeksverbindingen en analyse van programma's. Garant, Apeldoorn/NJi, Utrecht.
- Weerman, F.M., P.H. van der Laan (2006)
 Het verband tussen spijbelen, voortijdig schoolverlaten en criminaliteit. In: Justitiële verkenningen 32 (6), p. 39-53.
- Yperen, T. van, M. Zwikker, G. Molleman, J. Bouwens, M. Beckers (2007)
 Erkeningscommissie (niet-justitiële) Jeugdinterventies: werkwijze en criteria. NJi, Utrecht.

Geraadpleegde internetpagina's

www.cbs.nl
www.cvo.nl
www.cvoaccent.nl
www.catchhh.nl
www.dmo.amsterdam.nl
www.den-engh.nl
www.eaglerockschool.org
www.enip.nl
www.glenmillsschool.org
www.goal.amsterdam.nl
www.herstelling.nl
www.hoenderloo-groep.nl
www.jeugd.amsterdam.nl
www.jeugdinterventies.nl
www.justitie.nl
www.kamersmetkansen.nl
www.koers-vo.nl
www.kcw-rotterdam.net/projecten/jmz%20nieuw.html
www.lcoj.nl

www.osladam.nl
www.onderwijsopvang.nl
www.overgangpovo.nl
www.pewa.nl/jongerenwerkplaats
www.reboundcentre.nl
www.rocva.nl
www.stekjeugd zorg.nl
www.swvadam.nl
www.tiernermoeders.nl
www.timeout-rotterdam.nl
www.wecraad.nl

Kamerstukken

Kamerstukken II 2002/2003, 23 972, nr. 60, p.1-7
Kamerstukken II 2005/2006, 23 972, nr. 85, p.1-5
Kamerstukken II 2005/2006, 30 300 VII, nr. 23, p.1
Kamerstukken II 2007/2008, 31 001, nr. 22, p.1-4
Kamerstukken II 2007/2008, 31 001, nr. 35, p.1-6

BIJLAGE 1 OPZET TOTALE EVALUATIE

In deze bijlage wordt nader ingegaan op de totale onderzoeksopzet, bestaande uit het achterhalen van de beleidsveronderstellingen, de procesevaluatie en de effectevaluatie.

1.1 Probleemstelling en onderzoeksvragen

De probleemstelling van het onderzoek kan als volgt worden omschreven:

Wat wordt geleerd van de pilots over de meest effectieve aanpak van de problematiek van onwillige jongeren, voor het uitvoeren van soortgelijke projecten door anderen in de toekomst en voor het reguliere beleid op dit terrein van de ministeries van SZW, BZK, OCW, Justitie en J&G?

Daarbij horen de volgende onderzoeksvragen:

1. Hoe is de uitvoering van de pilotprojecten, afgezet tegen de voornemens en planning in het projectplan, feitelijk in de periode 2006-2008 verlopen? Wat liep goed en waarom? Welke problemen deden zich voor en waarom? Zijn die opgelost? Zo ja: hoe? Zo nee: waarom niet?
2. Is de doelstelling van het project - zoals geformuleerd in het projectplan - bereikt? Op welke punten wel/niet? Zo ja: wat heeft met name bijgedragen aan het bereiken van de doelstelling en waarom? Zo nee: waarom is het op dit bewuste punt niet gelukt en waarom niet? Welke beoogde en/of niet-beoogde neveneffecten hebben zich voorgedaan? Hoe verhouden die neveneffecten zich tot de doelstelling?
3. Welke impact (in termen van outcome) heeft het project gehad op het - structureel - versterken van de maatschappelijke positie en het toekomstperspectief van de deelnemers? Welke projectelementen zijn vooral van belang geweest voor die impact?
4. Is ten behoeve van het project een effectieve samenwerking tot stand gekomen tussen instanties uit de sectoren jeugdzorg, onderwijs, justitie en arbeidsmarkt?
5. Wat leert een onderlinge vergelijking van de pilotprojecten ten aanzien van de vraag welke aanpak effectief is voor een bepaalde groep deelnemers en hun specifieke kenmerken? Hoe verhouden de effecten zich tot de kosten (kosten-baten-effectiviteit)?
6. Welke leerpunten leveren de specifieke projecten ieder voor zich én

alle projecten tezamen op voor het uitvoeren van soortgelijke projecten door anderen in de toekomst?

7. Welke leerpunten leveren de specifieke projecten ieder voor zich en alle projecten tezamen op voor het reguliere beleid van de ministeries van SZW, BZK, OCW, Justitie en J&G?

In deze tussenrapportage wordt (gedeeltelijk) een antwoord gegeven op vragen 1 en 2 door een beschrijving te geven van de stand van zaken tot en met april 2008 over de doelgroep en de pilotprojecten.

1.2 Onderzoeksopzet

Evaluatie van interventies kan op verschillende manieren plaatsvinden. Een belangrijk onderscheid is evaluaties van de *processen* die met de interventie gepaard gaan (procesevaluaties) en evaluaties van de *gevolgen* van de interventie (effectevaluaties). In procesevaluaties wordt gekeken naar het verloop van de implementatie van de interventie en de mogelijke knelpunten tijdens de uitvoering. Bij effectevaluaties wordt nagegaan of de beleidsdoelen zijn bereikt en in hoeverre deze doelbereiking het gevolg is van de invoering van een interventie. Voor de evaluatie van de pilotprojecten campussen wordt zowel een proces- als een effectevaluatie toegepast. Daarnaast is nagegaan wat de beleidsveronderstellingen achter de interventies in de pilotprojecten zijn. Volgens Van de Bunt¹ is het ontbreken van een *beleidstheorie*, dat wil zeggen van een wetenschappelijk toetsbare redenering waarin expliciet gemaakt wordt hoe het probleem en de interventie (de probleemoplossing) aan elkaar gekoppeld zijn, een voorwaarde voor het deugdelijk uitvoeren van een evaluatieonderzoek. Zonder een dergelijke theorie zou de interpretatie van de uitkomsten een slag in de lucht zijn.

Beleidsveronderstellingen

Er is gestart met een literatuur- en documentenstudie voor het nader invullen van het beleidskader rond jongeren die niet naar school gaan, geen baan of startkwalificatie hebben, geen uitkering ontvangen en die ook niet op zoek zijn naar werk of scholing. De geldende programmatheorie van het huidige beleid is dat het gebrek aan een startkwalificatie leidt tot een zwakke positie op de arbeidsmarkt, welke een verhoogde kans op werkloosheid en een verhoogde kans op

---

¹ H.G Van de Bunt (2004). Evalueren met beleid. Justitiële Verkenningen, jrg. 30, nr. 5.

criminaliteit en sociale uitsluiting tot gevolg heeft.² Interventies gericht op de onwilligheid van jongeren, bijvoorbeeld bij het bestrijden van voortijdig schoolverlaten, dienen erop gericht te zijn om oorzaken van onwillig gedrag weg te nemen. Dit kan door een aanpak van de situatie binnen het onderwijssysteem, maar (ook) door een aanpak van de situatie in de leefomgeving van de jongere zelf en het versterken van zijn motivatie. Zo berust elke vorm van interventie op een interventietheorie of een set van logisch samenhangende veronderstellingen, waarin expliciet wordt gemaakt op welke wijze de interventie een veroorzaker van schooluitval wegneemt. De jongere wordt zo teruggeleid naar het oorspronkelijke schema, waarin een startkwalificatie zal leiden tot een beter leven later. Gereconstrueerd is welke beleidsveronderstellingen ten grondslag liggen aan de beleidsinterventie. Hiermee wordt zichtbaar gemaakt op welke wijze wordt verondersteld dat het beleid en de daaruit voortvloeiende maatregelen werkt.³

In interviews met beleidsmakers is nagegaan welke vaak impliciete aannames zijn gemaakt bij het formuleren van beleid over onwillige jongeren en het opstellen van de projectplannen. Van deze aannames of veronderstellingen is de consistentie nagegaan: wat is de probleemperceptie, welke doeleinden worden nagestreefd en welke middelen worden ingezet en welke resultaten worden hiervan verwacht. In de literatuurstudie is, gebruikmakend van vigerende wetenschappelijke inzichten over de aanpak van probleemjongeren, meer inzicht verkregen in de (logische) werking van de mechanismen, maar ook in mogelijke beperkingen van interventies. Hiermee kunnen enkele belangrijke evaluatievragen worden beantwoord, zoals waarom de interventies in de pilotprojecten werken en onder welke voorwaarden. Maar ook of de behaalde resultaten een gevolg zijn van de toegepaste interventie.

Nagegaan wordt of deze mechanismen in de praktijk ook zijn gerealiseerd. Bij de uitvoering is ook de context van belang. Omdat de evaluatie zich op meerdere projecten in verschillende gemeenten richt kan tevens worden nagegaan in hoeverre de mechanismen binnen verschillende contexten werken en welke omstandigheden hierbij doorslaggevend zijn.

---

² R.J. in 't. Veld, W. Korving, Y. Hamdan, en M. van der Steen (2006). Kosten en baten van voortijdig schoolverlaten. RebelgroupAdvisory, Rotterdam.

³ J.B. Snippe, B. Bieleman, H Naayer (2005). Hektor in Venlo. St. INTRAVAL, Groningen-Rotterdam.

Procesevaluatie

Voor de procesevaluatie zijn na enige maanden na de start van de pilotprojecten gesprekken gevoerd met projectleiders en enkele medewerkers van de negen pilotprojecten. Na ongeveer twee jaar na de start van de pilotprojecten zal de interviewronde herhaald worden. Door het houden van deze interviews wordt kwalitatieve informatie verzameld over de voorbereiding, de werkprocessen en de feitelijke uitvoering van de pilotprojecten. In de gesprekken is en wordt onder meer ingegaan op: omvang project (aantal plaatsen; medewerkers (fte); projectkosten); uitvoering (voornemens en planning conform projectplan; omvang instroom; bereiken doelstelling; knelpunten); effectieve samenwerking bedrijfsleven, scholen, jeugdzorg, hulpverlening en politie/justitie; beoogde en niet beoogde neveneffecten; uitstroom en nazorg (aansluiting op vervolgvoorzieningen); gerealiseerde en beoogde output (wel/niet uitgevoerde programmaonderdelen); uitval en reden uitval; outcome resultaten, onder meer uitstroom naar werk, vervolgopleiding, woon- en werkvoorzieningen; terugval in oude gedrag (onwillig (geen werk, geen opleiding), criminaliteit, et cetera).

Daarnaast worden interviews gehouden met ongeveer 22 vertegenwoordigers van instanties uit de sectoren jeugdzorg, onderwijs, justitie en arbeidsmarkt. Per project zal worden nagegaan met welke instanties samenwerking is gezocht en met medewerkers van deze partnerinstellingen zullen gesprekken worden gevoerd over de kwaliteit van de samenwerking.

Effectevaluatie: Quasi-experimenteel design

Om voldoende hard wetenschappelijk verantwoord bewijs te verkrijgen voor de effecten van de interventie, is waar mogelijk gekozen voor een experimenteel design. Bij de jongeren die deelnemen aan de experimentele groep, en een vergelijkbare controle groep vindt een meting plaats bij instroom, uitstroom en een half jaar na de uitstroomdatum.

De experimentele methode is erop gericht de mate van het effect van een bepaalde maatregel vast te stellen door een experimentele groep te selecteren die wordt onderworpen aan een maatregel of gedragsinterventie en deze te vergelijken met een controlegroep die niet wordt onderworpen aan de maatregel of interventie in kwestie. Verschillen in resultaten van beide groepen zijn dan het effect van de interventie. Rekening houdend met statistische marges kan deze methode het effect van de pilotprojecten vaststellen.

Door gebruik te maken van matching of randomisatie bij de samenstelling van de onderzoeksgroepen kan een score van

respectievelijk 4 of 5 op de SMS worden gerealiseerd.⁴ Op een 5-puntschaal beoordeelt de SMS de methodologische kwaliteit van effectevaluaties. Een score 3 (quasi-experimenteel design) is de minimale onderzoeksopzet die nodig is om verantwoorde conclusies te kunnen trekken over de effectiviteit van een bepaalde interventie. De eis van een experimentele opzet blijkt in praktijk nogal lastig haalbaar vanwege de beperkte mogelijkheid tot het vinden van een adequate controlegroep. In het algemeen geldt dat naarmate de selectie voor een interventie beter is en een interventie beter is toegesneden op een bepaalde doelgroep, er nog maar weinig mensen zijn te vinden die wel voor de interventie in aanmerking zouden komen, maar deze niet hebben gekregen.

De experimentele groep bestaat uit de in de pilotprojecten ingestroomde jongeren. De controlegroep bestaat idealiter uit jongeren met vergelijkbare kenmerken die bovendien in dezelfde omstandigheden verkeren, maar die niet aan interventie deelnemen. Jongeren mogen wel aan overige interventies deelnemen. De vraag is immers niet alleen of de interventies van de pilotprojecten werken, maar ook of de interventies die in de pilotprojecten worden toegepast beter of slechter zijn dan de huidige begeleiding van jongeren.

Het design is nog krachtiger wanneer er een aselechte toewijzing van deze jongeren aan de experimentele en controlegroep kan plaatsvinden. Randomiseren is in de praktijk echter niet altijd mogelijk. Tijdens kennismakingsgesprekken zijn door projectleiders bezwaren tegen randomisatie geuit. Na enige discussie zijn bijna alle projecten bereid gevonden mee te werken aan het verkrijgen van een gerandomiseerde controlegroep. Indien randomisatie niet is te realiseren, wordt getracht een controlegroep samen te stellen uit jongeren die zich bijvoorbeeld bij het jongerenloket hebben aangemeld en op reguliere wijze worden begeleid naar werk en/of opleiding. Voor initiële verschillen tussen experimentele en controlegroep wordt zoveel mogelijk gecorrigeerd door matching van de verschillende onderzoeksgroepen op relevante variabelen (leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, problematiek).

Omvang experimentele en controlegroep

Voor de experimentele groep geldt dat gedurende een half jaar de volledige instroom in het onderzoek wordt betrokken. De meeste

---

⁴ Farrington, D.P., D.C. Gottfredson, L.W. Sherman, B.C. Welsh (2002). The Maryland Scientific Methods Scale. In: Sherman, L.W., D.P. Farrington, B.C. Welsh, D.L. Machenzie (red.) (2002). Evidence-based crime prevention. Londen

projecten zijn per 1 september 2007 gestart.⁵ Rekening houdend met de oplevering van het eindrapport medio 2010 kunnen tot uiterlijk begin 2010 resultaten worden gemeten. De opzet van de evaluatie is bij de in- en uitstroom vragenlijsten af te nemen bij de jongeren. De derde meting vindt een half jaar na de uitstroomdatum plaats (terugvalmeting). De periode dat jongeren in de projecten verblijven loopt uiteen van drie maanden tot maximaal vier jaar. Als tussen in- en uitstroomdatum een periode van minimaal anderhalf jaar wordt aangehouden dan kunnen bij een relatief groot deel van de jongeren in de projecten drie metingen worden verricht. De termijnen zijn als volgt:

- instroomperiode loopt van 1 november 2007 tot 1 mei 2008 (zes maanden);
- uitstroomperiode loopt van 1 februari 2008 tot 1 november 2009 (maximaal 21 maanden);
- terugvalmeting loopt van 1 augustus 2008 tot 1 februari 2010 (minimaal zes maanden na uitstroom).

Volgens de projectplannen stromen er in de periode 1 november 2007 tot 1 mei 2008 ongeveer 310 jongeren in de negen projecten in. Het aantal verwachte ingestroomde jongeren varieert van 20 voor het Werkhof in Amsterdam tot ongeveer 60 voor het Schoolfort. Gemiddeld bedraagt de instroom 35 jongeren. Omdat we de volledige instroom bevragen (en geen steekproef) kunnen uitspraken worden gedaan over de pilotprojecten tezamen en tevens voor de afzonderlijk projecten.

Controlegroep

De sterkste onderzoeksopzet bestaat uit een voor- en nameting bij een controlegroep en een experimentele groep die zijn samengesteld door randomisatie (score 5 op de SMS). Bij randomisatie worden de jongeren willekeurig aan de experimentele groep en de controlegroep toegewezen. Omdat de groepen binnen toevalsmarges gelijk zijn, kunnen storende factoren worden uitgeschakeld. Verschillen tussen de groepen kunnen dan aan de causale factor toegeschreven worden. Voor dit onderzoek is geprobeerd van de jongeren die in aanmerking komen voor een pilotproject de helft door middel van loting in een pilotproject te plaatsen, de andere helft vormt de controlegroep. De omvang van de controlegroep is gelijk aan de omvang van de experimentele groep, beide 310 jongeren.

Indien randomisatie niet mogelijk blijkt wordt gebruik gemaakt van matching (score 4 op de SMS). In dat geval bestaat de controlegroep uit

---

⁵ Wyldemerk is per 1 februari 2008 gestart. De instroomperiode voor dit project is derhalve korter en bedraagt drie maanden.

jongeren die niet deelnemen aan de pilotprojecten, maar die wat betreft relevante variabelen zo veel mogelijk lijken ('matchen') op de jongeren die wél deelnemen aan de pilotprojecten (de experimentele groep). De relevante variabelen zijn in dit geval onder andere leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, problematiek, motivatie, geschiktheid voor het project. Een goede matching vereist een zorgvuldige selectie van jongeren. Tevens dienen bij deze jongeren dezelfde vragenlijsten te worden afgenomen als bij de experimentele groep. Het blijkt tijdens de eerste meting (nulmeting) niet mogelijk randomisatie toe te passen, mede door de achterlopende instroom. Daarom is en wordt geprobeerd de controlegroep via matching tot stand te brengen. Ook dit blijkt de nodige problemen met zich mee te brengen.

Jongeren die in aanmerking komen voor een pilotproject blijken hiervan niet altijd gebruik te maken. Het gaat dan om jongeren die in principe in het profiel passen, maar zelf de keuze maken om het traject niet te volgen, bijvoorbeeld omdat ze een beroepsbeeld voor ogen hebben dat niet aansluit bij het aanbod. Ook jongeren die niet geselecteerd worden omdat ze bijvoorbeeld zijn afgewezen vanwege de vereiste diversiteit van de groep, komen in aanmerking voor de controlegroep. Deze jongeren zijn wat betreft relevante variabelen vergelijkbaar met de experimentele groep. Mocht dit onvoldoende jongeren opleveren voor het samenstellen van een controlegroep dan vindt aanvulling plaats van jongeren die bekend zijn bij bijvoorbeeld een jongerenloket. Met het jongerenloket worden afspraken gemaakt voor de werving van jongeren waarvan bekend is dat ze behoren tot de onwilligen omdat ze geen baan hebben en geen opleiding maar wel beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt. Met jongerenloketten worden afspraken gemaakt voor het verkrijgen van persoonsgegevens over de ingestroomde jongeren in de periode 1 november 2007 tot 1 mei 2008. Als een jongere aan de inclusiecriteria (registratieformulier) voldoet, wordt via het jongerenloket contact gezocht met de jongere en gevraagd om zijn medewerking. Ter verhoging van de respons ontvangen de jongeren per interview een kadobon van 12,50 euro. Bovendien kan selectieve uitval door desinteresse en onwilligheid hierdoor worden beperkt.

Registraties pilotprojecten

Ten behoeve van de evaluatie houden de pilotprojecten gegevens bij waarvoor een registratieformulier is samengesteld. De pilotprojecten dienen de volgende gegevens per jongere te registreren: personalia en achtergrondkenmerken; informatie over school/werksituatie; informatie over thuissituatie; informatie over problematiek; stand van zaken tijdens deelname aan project; en stand van zaken na uitstroom uit project.

Meetmomenten

Er zijn drie meetperiodes: T1 Voormeting; T2 Nameting; en T3 Terugvalmeting. De meetperiodes en de aantallen respondenten zijn in principe voor de controlegroep dezelfde als die voor de experimentele groep.

Bij zowel de experimentele groep als de controlegroep wordt op het moment van instroom vragenlijsten afgenomen om de uitgangssituatie vast te leggen (T1 Voormeting). In de voormeting wordt de vragenlijst bij alle jongeren afgenomen die in het eerste jaar in de periode van 1 november 2007 tot 1 mei 2008 instromen (N=310). Geprobeerd wordt bij de controlegroep hetzelfde aantal jongeren te enquêteren als bij de experimentele groep.

Daarna volgt een meetmoment met dezelfde vragenlijst als bij de uitstroom (T2 Nameting). De duur van de projectperiode loopt per project uiteen van drie maanden tot enkele jaren. Daardoor kunnen bij de kortdurende projecten desgewenst meer nametingen worden afgenomen dan bij de langer durende projecten, waar een eerste nameting soms pas op zijn vroegst na enkele jaren kan worden afgenomen. Voor de controlegroep wordt per project dezelfde periode aangehouden als voor de experimentele groep.

Zes maanden na de uitstroom vindt nogmaals een meting plaats (T3 Terugvalmeting). In deze meting wordt nagegaan of er sprake is van een eventuele terugval. In de projectregistratie wordt naam en telefoonnummer van de werkgever of de organisatie waar de jongere een opleiding volgt geregistreerd. Van alle voor 1 oktober 2009 uitgestroomde jongeren wordt een half jaar na de uitstroombdatum (uiterlijk voor 1 april 2010) nagegaan of zij bij de geregistreerde werkgever of opleiding bekend zijn en daar nog werkzaam zijn dan wel een opleiding volgen. Met de jongere die bij de geregistreerde werkgever/opleiding zijn teruggevonden worden de vragenlijsten nogmaals afgenomen. Over uitgestroomde deelnemers die niet langer bij de geregistreerde werkgever/opleider worden aangetroffen worden aan de voormalige werkgever/opleider kort enkele vragen gesteld over de reden van het vertrek van de jongeren, voorzover bij hen bekend. Ook de jongeren uit de controlegroep worden in deze periode voor de derde keer geïnterviewd.

Een half jaar na de uitstroombdatum zal het echter lastig zijn om alle deelnemers uit de experimentele en controlegroep weer op te sporen. Daarom worden van de niet te achterhalen jongeren bij het Jongerenloket of het Centrum voor Werk en Inkomen in hun woonplaats nagegaan of zij als werkzoekende staan ingeschreven en of

zij een werkloosheids- of bijstandsuitkering ontvangen. Verder wordt van alle jongeren, ook degenen die werken of een opleiding volgen, in het bedrijfsprocessensysteem van de politie nagegaan of zij daarin na de uitstroomdatum voorkomen voor het plegen van een misdrijf. Bij de maatschappelijke Opvang (MO) wordt nagegaan of zij van voorzieningen voor dak- en thuislozen gebruik maken en derhalve bekend staan als zwerfjongere. Verder zal de Belastingdienst worden verzocht na te gaan of zij belastingplichtig zijn en derhalve in loondienst zijn of een eigen bedrijf zijn gestart. Voor het starten van een eigen bedrijf is tevens een inschrijving in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel (KvK) vereist. In een landelijke databank ontwikkeld door het Functioneel Parket (smart@data), waarvan het Handelsregister een onderdeel is, kan worden nagegaan of een jongere ergens in het land een eigen onderneming is gestart.

Meetinstrumenten

De metingen onder de jongeren worden gedaan aan de hand van een door INTRAVAl ontwikkelde vragenlijst. De meting neemt ongeveer een half uur in beslag en bestaat uit twee delen: een inleidend gesprek tussen de onderzoeker en de jongere met gestructureerde vragen en een deel met gesloten vragen, in te vullen door de jongere zelf. Er is gekozen voor gestructureerde en gesloten vragen, zodat kwantitatieve informatie wordt verkregen, waardoor goede ontwikkelingen kunnen worden gevolgd. De vragenlijst onder jongeren wordt in bijlage 2 nader toegelicht.

Analyse

Er bestaan verschillende statistische technieken om de effecten van de pilotprojecten ten opzichte van de reguliere begeleiding van jongeren naar werk en opleiding te analyseren en te toetsen, zoals (herhaalde) variantie-analyses, covariantie-analyses en regressie-analyses (zie bijvoorbeeld: Aiken en West 1991; Cohen en Cohen 1983). Deze analyses bieden voldoende mogelijkheden om op adequate wijze te controleren voor initiële verschillen tussen de experimentele en de controlegroep. In de statistische analyses moet rekening worden gehouden met de zwakke punten in het onderzoeksdesign (Koeter en Van Maastricht 2006). Verschillende factoren kunnen deze vergelijkbaarheid verstoren (confounders) en leiden tot een vertekening van de onderzoeksresultaten. Daarom wordt in de analyses voor belangrijke confounders gecorrigeerd.

Reguliere projecten

In aanvulling op de evaluatie van de pilotprojecten zijn de doelstellingen, de doelgroep en de kenmerken van de deelnemers van

de bestaande projecten voor niet-participerende jongeren in kaart gebracht.

Een eerste scan die is uitgevoerd, heeft duidelijk gemaakt dat de gewenste informatie over deze bestaande projecten in de literatuur niet of nauwelijks voorhanden is. Om deze informatie alsnog te verkrijgen zijn de volgende activiteiten uitgevoerd: nadere literatuurstudie; interviews en verzamelen van registratiegegevens; en analyse en rapportage.

Literatuurstudie

Voor een eerste inventarisatie is in samenspraak met het ministerie van Jeugd en Gezin een lijst van bestaande voorzieningen opgesteld voor niet-participerende jongeren. Hoewel deze lijst niet uitputtend is, geeft het wel een beeld van de projecten die voor deze doelgroep bestaan. Aan de hand van beschikbare documenten van deze projecten is per project een beschrijving gemaakt van de doelstellingen en de doelgroep van het project. Deze informatie is tevens gebruikt als input voor de telefonische interviews.

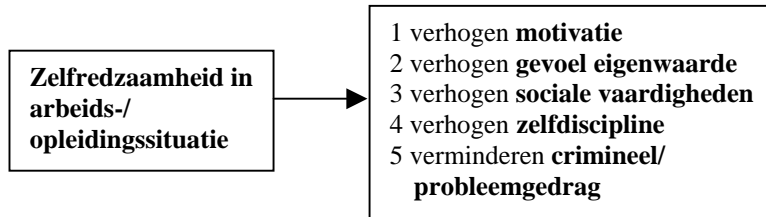
Interviews en registratiegegevens

Door middel van telefonische interviews met vertegenwoordigers van de verschillende projecten is aanvullende informatie verzameld over de doelgroep en de doelstellingen van de projecten. Hierbij is tevens geïnformeerd naar de kenmerken van de deelnemers (leeftijd, geslacht, etniciteit en problematiek). Daarbij is zo mogelijk gebruik gemaakt van registratiegegevens van de deelnemers en/of jaarverslagen met overzichten van de kenmerken van de deelnemers.

BIJLAGE 2 VRAGENLIJST JONGEREN

De projecten hebben als doel zelfredzaamheid bij de jongeren te versterken, zodat ze na het project zichzelf verder kunnen redden in een arbeids- of opleidingssituatie. Geprobeerd wordt dit hoofddoel te bereiken aan de hand van een aantal mediators. Doordat niet alle projecten dezelfde mediators nastreven, zijn de vijf meest genoemde geselecteerd (schema 1).

Schema 1 Doel en mediators

Per mediator is gekeken welke bestaande vragenlijsten hiervoor zijn ontwikkeld, die qua leeftijd en opleidingsniveau het meest aansluit bij de doelgroep. Deel I van de door INTRAVAL ontwikkelde vragenlijst is samengesteld uit gestructureerde vragen over vrijetijdsbesteding, sociale contacten en omgang met familie. Deze zijn, zo nodig aangepast aan de eisen van de evaluatie naar de pilotprojecten, overgenomen uit de vragenlijst gebruikt in een internationaal vergelijkend 'Self-reported delinquency' onderzoek bij jongeren (ISR-2).¹

Deel II bestaat uit onderdelen van bestaande psychodiagnostische vragenlijsten, die op betrouwbaarheid en andere waarderingspunten voldoende scores volgens het COTAN-boek.² Dit boek is ontwikkeld door de Commissie Testaangelegenheden Nederland (COTAN) van het Nederlands Instituut van Psychologen (NIP). Door de COTAN worden psychodiagnostische instrumenten beoordeeld aan de hand van criteria als testconstructie, uitvoering van de handleiding en testmateriaal, betrouwbaarheid en validiteit. Daarnaast zijn in eerder onderzoek gebruikte schalen toegevoegd, aangedragen door de leden van de voor dit onderzoek opgerichte begeleidingscommissie. Dat alleen onderdelen uit

¹ ISR-2 Working Group (Ed.) (2005). Questionnaire ISR-2: Standard Student Questionnaire. Verwey-Jonker Institute, Utrecht.

² COTAN (2004). Documentatie van Tests en Testresearch in Nederland. Boom test uitgevers, Amsterdam.

bestaande vragenlijsten gebruikt worden is omdat de samengestelde vragenlijst niet langer dan gemiddeld een half uur in beslag mag nemen, gezien de (beperkte) aandachtspanne van de jongeren. Het afnemen van onderdelen van bestaande vragenlijsten kan echter consequenties hebben voor de betrouwbaarheid. De keuze was hierdoor beperkt. Uiteindelijk is deel II samengesteld uit de volgende onderdelen.

Schaal voor motivatie

Motivatie wordt gemeten door middel van 18 items, die onderdeel zijn van de Vragenlijst voor Behandelmotivatie. De lijst bestaat uit 81 items, die gebaseerd zijn op de eerste drie stadia uit het model van Prochaska en DiClemente.³ Dit model beschrijft welke stadia worden doorlopen wanneer een persoon de bereidheid ontwikkelt om gedrag te veranderen. In het eerste stadium is de persoon vaak niet bewust dat er iets moet veranderen. In het tweede stadium is de persoon wel bewust dat hij een probleem heeft, maar wordt nog geen actie ondernomen om iets te veranderen. Vervolgens maakt de persoon in stadium drie daadwerkelijk plannen iets aan het gedrag te doen. Voor elk stadium zijn zes items geselecteerd.

Schaal voor Sociale Steun Zoeken

Deze schaal is afkomstig uit de Utrechtse Coping Lijst (UCL), die meet hoe wordt omgegaan met problemen en gebeurtenissen.² De schaal die uit deze vragenlijst wordt gebruikt bestaat uit zes items en geeft informatie over in welke mate de jongere sociale steun zoekt in probleemsituaties, hetgeen informatie geeft over een interpersoonlijke sociale vaardigheid.

De zelfcontrole schaal

Deze schaal is ontworpen door Grasmick en collega's om de theorie van Gottfredson en Hirschi te toetsen.⁴ Deze theorie gaat er van uit dat alle criminaliteit en aanverwant gedrag zoals bijvoorbeeld veel drinken, drugsgebruik, gevaarlijk verkeersgedrag, veroorzaakt wordt door een gebrek aan zelfcontrole. Dit zou het gevolg zijn van een falende gezinsopvoeding in de vroege jeugd. De vertaalde schaal is aangepast aan de doelgroep van de pilotprojecten.

Subschalen Sociale Acceptatie en Gevoel voor eigenwaarde

Deze subschalen zijn afkomstig uit de Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten (CBSA). De CBSA geeft op een gestandaardiseerde

---

³ T.A van Yperen, Y. Booy en M.C. van der Veldt, (2003). Vraaggerichte hulp, motivatie en effectiviteit jeugdzorg. NIZW, Utrecht.

⁴ G. E. Higgins (2007). Examining the original Grasmick Scale. Criminal Justice and Behaviour, 34 (2), 157-178.

wijze een indruk van de wijze waarop een jongere zichzelf ervaart en hoe hij zijn eigen vaardigheden en adequaatheid op een aantal relevante levensgebieden inschat. In het theoretische deel van de handleiding wordt gesteld dat competentiebeleving domeinspecifiek is, en dat het gevoel van eigenwaarde kan verschillen per domein.⁵ Daarom is een vragenlijst, waarin zes specifieke competenties en een algemeen gevoel van eigenwaarde worden gemeten, samengesteld. De twee schalen die zijn gebruikt bestaan beide uit vijf items. De subschaal 'Sociale Acceptatie' meet hoe de jongere zich naar eigen beleving ten opzichte van andere jongeren geaccepteerd voelt. De beleving zorgt voor een intrapersoonlijke attitude wat de omgang met andere mensen beïnvloed. De subschaal 'Gevoel voor eigenwaarde' geeft antwoord op de vraag: hoe beoordeelt de jongere zichzelf in het algemeen, als persoon?

Vaardigheidsschalen Opleiding en Werk

De schalen zijn afkomstig uit de Youth Adult Self Report (YASR), een vragenlijst waarin jongeren vragen over zichzelf kunnen beantwoorden.² De YASR is opgedeeld in twee delen, bestaande uit vragen over vaardigheden en vragen op het gebied van emotionele en gedragsproblemen. Uit het eerste deel zijn de twee genoemde schalen gebruikt, die respectievelijk uit vijf en zeven items bestaan. Jongeren kunnen bij beide schalen aangeven hoe goed een vraag bij hen past in de afgelopen zes maanden, zodat een beeld wordt verkregen waar de jongere problemen beleeft bij de opleiding- en werksituatie.

Drank-/druggebruik en delinquentie vragen

Naast schalen zijn gestructureerde vragen toegevoegd over drank-/druggebruik en over strafbare feiten. De vragen, hier en daar aangepast, zijn eveneens afkomstig uit de vragenlijst gebruikt in de Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit.¹

Pilot en experts

Om de samengestelde vragenlijst voor de pilotprojecten uit te proberen zijn een vijftal jongeren van de BOP Academie geïnterviewd. Deze jongeren kwamen niet meer in aanmerking voor de experimentele groep, aangezien ze al voor de onderzoeksperiode waren ingestroomd. De BOP Academie hecht er echter veel waarde aan dat ook bij deze jongeren de vragenlijst afgenomen werd in verband met gelijke behandeling in het kader van het groepsproces.

Specifiek over de delinquentievragen is een onderzoeker van het WODC, die zich bezig houdt met (meting van) jeugdcriminaliteit, om

---

⁵ D. A. Treffers e.a. (2002). Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten. Handleiding. Harcourt Test Publishers, Amsterdam.

advies gevraagd. In verband met de lengte van de vragenlijst is een meer beknopte indeling gemaakt van type delicten. De vragenlijst is na overleg met de leden van de begeleidingscommissie definitief gemaakt.

BIJLAGE 3 EFFECTIVITEITSCRITERIA PER PROJECT

1. Schoolorfort

1.1 Doel van de interventie

Het doel van het project is preventief optreden richting potentiële vroegtijdig schoolverlaters, door jongeren die 'met hun handen leren' te behouden voor het onderwijs. Het einddoel voor de jongeren is het behalen van een startkwalificatie door het (ver)volgen en succesvol afronden van de VMBO-opleiding dan wel de instroom in een leerbaan in de vorm van een Beroepsbegeleidende Leerweg (BBL-traject) van het Regionaal Opleidingen Centrum (ROC) op niveau 1 (of 2).

Om dit doel te bereiken, wordt tijdens het traject gewerkt aan het behalen van een aantal nevendoelen die betrekking hebben op het aanleren van basale werknemersvaardigheden, namelijk zelfdiscipline, het vermogen tot samenwerken, verantwoordelijkheid dragen en het ontwikkelen van arbeidsethos.

1.2 Doelgroep

Aanleiding

In Amsterdam verlaat ongeveer 15 procent van de jongeren tussen 17 en 23 jaar het onderwijs zonder startkwalificatie. Van de autochtone jongeren heeft tien procent een te laag opleidingsniveau om aan het werk te kunnen. Van de Antilliaanse, Turkse en Marokkaanse jongeren is dat bijna 20 procent, van de Surinaamse jongeren 24 procent. De maatschappelijke kosten van deze laaggeschoolde, werkloze en in sommige gevallen potentieel criminele jongeren zijn hoog. Schoolorfort is een project om dergelijke (potentiële) schoolverlaters te behouden voor het onderwijs.

Doelgroep

Het project richt zich op jongeren uit de 3e en 4e klas van het VMBO die uit het onderwijs dreigen te vallen zonder startkwalificatie. Wellicht kunnen ook leerlingen van MBO niveau 1 en 2 instromen. Het gaat om jongeren tussen 14 en 23 jaar die niet in staat zijn om een reguliere stageplaats te verwerven of te behouden. Het betreft veelal jongeren

met problemen op meerdere terreinen. De jongeren hebben over het algemeen een beperkt cognitief niveau, sociaal emotionele problematiek en geen reëel zelfbeeld. Ook is in veel gevallen sprake van een problematische thuissituatie. De deelnemers dienen fysiek en mentaal in staat te zijn aan het project deel te nemen en gemotiveerd te zijn voor deelname aan het project. Ook moeten de deelnemers in potentie in staat zijn hun schoolloopbaan met een diploma af te sluiten en door te stromen naar werk en/of een vervolgopleiding. Schoolfort richt zich met name op jongens, maar meiden zijn ook welkom op Herstelling-Horeca. Bij Herstelling-Horeca staat het aanleren van dienstverleningsvaardigheden centraal.

Aanmeldingsprocedure

Deelnemers worden geworven bij onderwijsinstellingen die bereid zijn met de pilot mee te doen. Jongeren onder de 16 jaar kunnen eveneens worden aangemeld via het Onderwijs Schakel Loket (OSL)/Transferium, welke een centrale rol speelt in het voorkomen van voortijdig schoolverlaten. De mentor/school bepaalt, in samenspraak met de ouders/opvoeder en eventueel jeugdzorg, of een scholier deelneemt aan de pilot. De deelnemende scholen zijn met name VMBO-scholen, waaronder het Novacollege, ROC Op Maat (opleiding tot Arbeidsmarktgekwalificeerd Assistent), TEC-West en enkele praktijkscholen. De instroom beperkt zich momenteel nog tot een aantal scholen, maar er wordt voortdurend voorlichting gegeven om het project ook op andere scholen bekend te maken.

Bij een enkeling is Schoolfort door de rechter opgelegd als schorsende voorwaarde. In feite gaat het dan om jongeren die verplichte scholing opgelegd hebben gekregen, maar waar de school niet mee uit de voeten kan. Ook deze jongeren worden dan onder de paraplu van de school bij Schoolfort geplaatst. In alle gevallen blijft de school gedurende het project verantwoordelijk voor de jongeren.

1.3 Methodiek

In de opzet van Schoolfort gaan dreigende schooluitvallers gedurende minimaal drie maanden en maximaal zes maanden drie dagen per week stage lopen bij De Herstelling. De resterende dagen krijgen ze les op hun eigen (VMBO-) school. Gedurende de stage verrichten de jongens onderhouds- en restauratiewerkzaamheden op de Stelling van Amsterdam (forten rondom de stad), de meiden werken in het restaurant in het praktijkcentrum van De Herstelling in Amsterdam Zuidoost. Zowel voor de jongens als voor de meiden geldt dat het aanleren van basale werknemersvaardigheden centraal staat.

De jongens moeten 's morgens om 8.15 uur aanwezig zijn op het praktijkcentrum. Hier krijgen ze een lunchpakket en vertrekken vervolgens met busjes naar de werklocaties. Om 15.30 uur worden de deelnemers teruggebracht naar de stad, waar ze worden afgezet bij een metrostation. De dag is verdeeld in drie (les)blokken. Na elk blok wordt gepauzeerd en wordt er geëvalueerd wat er goed ging, wat er fout ging en of ze verder kunnen met hun taak.

Gedurende het traject wordt de deelnemers een aantal excursies aangeboden naar onder andere de Bataviawerf en Het Zuiderzeemuseum. De excursies zijn gericht op het bijbrengen van besef van historie en samenleving. In de toekomst zullen ook sportactiviteiten onderdeel gaan uitmaken van het programma.

Belangrijke uitgangspunten van de methodiek bij Schoolfort zijn duidelijkheid, discipline en structuur. Daarnaast is het van essentieel belang dat het een buitenschoolse voorziening betreft in een niet-schoolse setting. Deze setting sluit bij een specifieke groep risicjongeren beter aan dan de bestaande, meer schools ingerichte voorzieningen. Juist voor deze groep kan het een heilzame werking hebben hen tijdelijk een deel van de week in een andere dan de schoolse omgeving te laten functioneren.

1.4   Behoeftebeginsel

Uitgangspunt is dat het werk op de werklocatie dient als middel voor het realiseren van de individuele leerdoelen van de deelnemer. Tijdens de stage bij Herstelling staan twee type leerdoelen centraal: leerdoelen met betrekking tot gedrag en houding (samenwerken, afspraken nakomen, leiding accepteren, verantwoordelijkheid dragen voor taken en werkzaamheden, inzicht in eigen mogelijkheden en beperkingen) en leerdoelen met betrekking tot de basis beroepshouding (reëel beroepsbeeld, inzicht in eigen talenten en belemmeringen, veilig werken, persoonlijke verzorging).

In de begeleiding van de jongeren wordt rekening gehouden met hun mogelijkheden en beperkingen. De opdrachten die de jongens krijgen van hun werkmeester zijn enkelvoudig en gestructureerd. Daarnaast wordt door de werkmeesters een strakke, consequente aanpak gehanteerd: laat komen, niet luisteren naar de werkmeester, slordig omgaan met gereedschap, dreigen met geweld wordt afgestraft. Deelnemers worden gaandeweg het traject steeds meer aangesproken op hun eigen en elkaars verantwoordelijkheid.

1.5 Theoretische onderbouwing

De methodiek van Schoolfort is voor een groot deel gebaseerd op de methodiek zoals bij de Herstelling wordt toegepast. Deze methodiek is in 2003 geëvalueerd door het Instituut Jeugd en Welzijn van de Vrij Universiteit.¹ Uit deze evaluatie blijkt dat met ruim 50% van de deelnemers van De Herstelling het beoogde doel wordt behaald: na afloop van het traject zijn de deelnemers klaar voor arbeidstoeleiding. Twintig procent bereikt een verder gelegen doel, namelijk een reguliere arbeidsplaats of een vorm van reguliere scholing die daar uitzicht op biedt. Bijna 50% van de deelnemers valt uit gedurende het project. Het kan hierbij gaan om negatieve uitval (ontslag vanwege misdragingen, ongeoorloofd verzuim en dergelijke) of neutrale uitval zoals verhuizing.

Daarnaast blijkt uit de evaluatie dat de leerwerktrajecten van de Herstelling belangrijk zijn voor de maatschappelijke en persoonlijke vorming van de deelnemers. Bij de Herstelling wordt hen een functionele, praktische denkwijze bijgebracht. Ze leren dat ze deel uit maken van de maatschappij en hoe ze daarin functioneren en ze leren hoe ze zich moeten gedragen in een reguliere baan. Ook leren de deelnemers bij de Herstelling sociale vaardigheden, ze krijgen meer zelfvertrouwen en het sociaal isolement waarin ze vaak verkeren, wordt verbroken.

In de aanloopfase naar Schoolfort heeft Stichting de Herstelling in 2005 en 2006 in Amsterdam Noord een pilotproject (Fort voor Noord) uitgevoerd gericht op voortijdig schoolverlaters. Dit was een project voor leerlingen van het Brederocollege. Deze pilot heeft aangetoond dat de methodiek van Herstelling een krachtig instrument kan zijn in de terugdringing van vroegtijdige schooluitval. Van de 22 leerlingen die het traject hebben deelgenomen, hebben 19 jongeren (87%) het project succesvol afgerond. Van deze jongeren zijn 12 teruggegaan naar school, terwijl zeven jongeren zijn doorgestroomd binnen de Herstelling. Deze ervaringen zijn aangewend om het project Schoolfort te starten en de methodiek stadsbreed toe te passen.

1.6 Aansluiting bij de motivatie van de deelnemer

Eén van de vereisten voor deelname aan Schoolfort is dat de jongere gemotiveerd is voor deze vorm van stage. De ervaring leert dat de

---

¹ Provincie Noord-Holland, Afdeling ELM, De weg naar werk. Intensieve arbeidstoeleiding van risicjongeren bij Stichting Herstelling. Provinciaal Bestuur Noord-Holland, Haarlem, 2003.

deelnemers gedurende het traject gemotiveerd raken om aan het werk te gaan binnen één van de branches waar ze tijdens de stage kennis mee maken. Daarnaast wordt de deelnemer gedurende het traject gestimuleerd om een startkwalificatie te behalen. Om dit te bereiken wordt door de begeleiders geïnvesteerd in het versterken van de eigenwaarde en het doorzettingsvermogen van de jongeren.

De mogelijkheden van sanctietoepassing zijn beperkt. In geval van verzuim wordt de deelnemer en daarna ook zijn ouders thuis opgebeld door een medewerker van Schoolfort. Als dit niets oplevert, wordt de school van de betreffende deelnemer benaderd om door te geven dat de deelnemer niet aanwezig is. Via de school kan eventueel een leerplichtambtenaar of - in geval dat Schoolfort is opgelegd als schorsende voorwaarde - de voogd of reclasseerder worden ingeschakeld. In sommige gevallen wordt een deelnemer in geval van verzuim thuis opgezocht door een medewerker van Schoolfort. De medewerker probeert de deelnemers door middel van een positieve insteek en overtuigingskracht te motiveren om het traject te hervatten.

1.7 Programma-integriteit (modeltrouw)

Dit onderdeel kan pas in een later stadium worden ingevuld.

1.8 Professionaliteitsbeginsel

Vanuit Herstelling zijn werkmeesters, consultants, een projectleider, een administratief medewerker en een politiefunctionaris werkzaam voor het project Schoolfort. Vanuit elke school is zowel een zorgcoördinator als een mentor betrokken bij het traject. De zorgcoördinator blijft gedurende het traject regiehouder. Essentieel binnen de methodiek is de intensieve samenwerking tussen de werkmeester (op de werkvloer), de consultant en de zorgcoördinator van de school (regiehouder). De werkmeesters, die de jongeren begeleiden bij het werk op de werklocaties, hebben in eerdere banen al ervaring opgedaan met het werken met deze doelgroep.

1.9 Gespecificeerde randvoorwaarden

Het project Schoolfort is sterk ingebed in Stichting Herstelling. Door deze inbedding kan een aantal randvoorwaarden gegarandeerd worden, waaronder accommodatie, werklocaties, materieel en ervaren personeel.

Het project wordt gefinancierd met middelen van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid/Jeugd en Gezin. De voor de leerlingen beschikbare bekostiging vanuit het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap wordt ingezet voor de werkzaamheden die in en door de betrokken scholen worden uitgevoerd in relatie tot deze pilot.

1.10 Continuïteit (ook met betrekking tot nazorg)

Gedurende het traject wordt regelmatig contact onderhouden tussen de werkmeester, de consulent en de zorgcoördinator van school. De consulent levert voor iedere deelnemer maandelijks een voortgangsverslag aan en voert diverse gesprekken met de zorgcoördinator, de deelnemer en andere betrokken partijen. Zodra de deelnemer in staat is om weer gedurende de gehele week onderwijs te volgen eindigt de stage bij de Herstelling en gaat de deelnemer terug naar school. Voor scholieren die tijdens het traject uitvallen bestaat in principe de mogelijkheid om terug te keren. De consulent onderhoudt hierover contact met de zorgcoördinator.

2. WerkHotel

2.1 Doel van de interventie

De doelstelling van het WerkHotel is jongeren kans te bieden op het behalen van een startkwalificatie en/of een arbeidskwalificatie. Na afronding van het traject hebben ze gegarandeerd een werkplek en vervolghuisvesting.

Het maatschappelijk rendement van het project is het verminderen van schooluitval, het verhogen van het aantal opgeleide jongeren, meer arbeidsparticipatie, minder maatschappelijke overlast en minder uitkeringsafhankelijkheid.

2.2 Doelgroep

In de documentatie van het WerkHotel wordt over de aanleiding, doelgroep en aanmeldingsprocedure het volgende opgemerkt.

Aanleiding

Te veel Amsterdamse jongeren kunnen niet op eigen kracht een plek in de samenleving vinden. Ze verlaten de school voortijdig en hebben weinig kansen op de arbeidsmarkt. In de grote steden gaat het om enkele duizenden jongeren. Een deel van deze jongeren heeft te kampen met een slechte woon- of leefsituatie, wat een negatieve invloed heeft op de schoolprestaties en daarmee op hun toekomst. Door deze jongeren een woonruimte, ondersteuning en coaching te bieden kan hen de mogelijkheid worden geboden (alsnog) een startkwalificatie te behalen en een plaats op de arbeidsmarkt te vinden.

Doelgroep

Vanuit voorgaande gedachte is het WerkHotel ontwikkeld. Het project richt zich op jongeren, woonachtig in Amsterdam en omgeving van 17 tot 27 jaar die wel werken of naar school gaan, maar die dreigen uit te vallen vanwege een instabiele woonsituatie. In veel gevallen is er sprake van persoonlijke vaardigheidstekorten, een slecht sociaal netwerk en onvoldoende toegang tot maatschappelijke voorzieningen.

Aanmeldingsprocedure

Aanmelding voor het traject kan plaatsvinden door een maatschappelijke instelling, onderwijsinstellingen, gemeente Amsterdam, werkgevers, ouders of de jongeren zelf. Bij het selecteren van de jongeren wordt ten eerste gekeken of verwacht kan worden dat

het geboden woon-leer-werktraject in het WerkHotel binnen anderhalf à twee jaar zal leiden tot arbeidsparticipatie of tot het kunnen volgen van aansluitend onderwijs. Daarnaast dient de deelnemer bereid te zijn een WerkHotel-contract te ondertekenen, waarin de wederzijdse afspraken over wonen, leren, werken en coaching worden vastgelegd. Tot slot wordt bij de selectie van jongeren gelet op een goede balans tussen de bewoners als het gaat om de verhouding jongens/meisjes, opleidingsniveau, scholingsgraad, leeftijd, fase van persoonlijke ontwikkeling en soms etniciteit. Jongeren met een zeer zware hulpvraag zijn niet geschikt voor het traject.

2.3 Methodiek

Een essentieel onderdeel van de methodiek van het WerkHotel wordt gevormd door het bieden van een stabiele woon- en leefsituatie. In de beoogde opzet wordt de deelnemers een woonruimte aangeboden in het WerkHotel, een pand waar de jongeren gezamenlijk wonen en iedere deelnemer een eigen kamer heeft van circa 20 m². In dit pand kunnen bovendien trainingen worden gevolgd, leerwerkplekken worden aangeboden en een aanbod worden gecreëerd voor vrijetijdsbesteding. Op dit moment is echter voor het pand van het WerkHotel nog niet de benodigde vergunning verleend om de deelnemers hier te laten wonen. Daarom worden de deelnemers voorlopig ondergebracht in woningen in de directe nabijheid van het WerkHotel, waar de deelnemers twee aan twee wonen. De deelnemers hebben in deze woning elk een eigen kamer en delen samen de keuken en de badkamer.

Het bieden van een woonplek is een belangrijke peiler binnen de methodiek van het WerkHotel. Deze eigen woonplek vormt de basis voor jongeren om zich te ontwikkelen en nieuwe energie op te doen in trainingsprojecten. Een ander belangrijk aspect van de methodiek van het WerkHotel wordt gevormd door de integrale aanpak van wonen, leren, werken, sociale vaardigheden en zinvolle tijdsbesteding. Hierbij wordt gewerkt vanuit het acht fasen model (gericht op alle leefgebieden) en het competentiemodel, waarbij wordt uitgegaan van vaardigheden in plaats van tekortkomingen. Voor het bieden van een integrale aanpak wordt samengewerkt door verschillende partners, namelijk Impuls, Altra, HVO Querido, ROC ASA, de gemeente Amsterdam en woningcorporaties. Elk vervullen zij een eigen taak binnen de aanpak van het WerkHotel, gericht op het verbeteren van sociale vaardigheden, vrijetijdsbesteding, onderwijs en werk. De jongeren volgen elk een eigen programma op basis van hun individuele trajectplan. Elke jongere heeft hierbij een vaste coach.

Door de lokale, wijkgerichte aanpak is het project verankerd in de samenleving. Het gebouw met vele functies dient als fysieke en sociale investering in een wijk en vervult een functie voor buurtbewoners en ondernemers.

2.4 Behoeftebeginsel

Alle jongeren in het WerkHotel volgen een individueel traject. Overdag gaan ze naar school of volgen ze een werktraject (bijvoorbeeld bij een stageplaats of leerwerkbedrijf). 's Avonds en in het weekend wordt een programma op maat opgesteld, gericht op sociale vaardigheden en vrijetijdsbesteding.

2.5 Theoretische onderbouwing

De integrale aanpak met een eigen woonplek als vertrekpunt en het daaraan verbonden leer- en werktraject is een effectieve aanpak gebleken. Uit vergelijkbare trajecten in het Verenigd Koninkrijk blijkt dat voor jongeren van 17 tot 27 jaar een stabiele woon- en leefsituatie uitermate belangrijke is.² Ruim tien jaar ervaring met deze projectopzet laat zien dat ongeveer 80% van de jongeren succesvol het project verlaat met een baan of vervolgopleiding. Het bieden van aansluitende huisvesting blijkt hierbij van essentieel belang.

2.6 Goede aansluiting bij de motivatie van de deelnemer

De jongeren die deelnemen aan het WerkHotel worden onder andere geselecteerd op basis van hun motivatie. Bovendien worden de deelnemers gedurende het traject zo veel mogelijk betrokken bij het opzetten van het WerkHotel, om ze op die manier gemotiveerd te houden.

2.7 Programma-integriteit (modeltrouw)

Het WerkHotel zou aanvankelijk gehuisvest worden in het voormalige schoolcomplex Hendrick de Keijserschool, dat eveneens plaats biedt aan onder meer bedrijven, kunstenaars, horeca. Voor dit complex is echter (tot nog toe) niet de benodigde vergunning verleend. Voorlopig

---

² Op de website www.kamersmetkansen.nl wordt een overzicht gegeven van de ervaringen die in Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk zijn opgedaan met deze werkwijze.

worden de jongeren twee aan twee ondergebracht in appartementen, maar er wordt nog steeds gezocht naar een gebouw waarin alle jongeren bij elkaar kunnen wonen.

Dit punt zal in een later stadium van het onderzoek nader worden aangevuld.

2.8 Professionaliteitsbeginsel

De verschillende partners die betrokken zijn bij de uitvoering van het WerkHotel zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de realisatie van het WerkHotel en voor de contractonderdelen. De samenwerking tussen deze partners is vastgelegd in het Samenwerkingsverband WerkHotel Amsterdam. HVO Querido is verantwoordelijk voor de feitelijke woonbegeleiding, de operationele leiding, het personeel, de administratie en het sociaal beheer. Vanuit HVO Querido is een verantwoordelijk manager aangewezen voor het WerkHotel. De feitelijke woonbegeleiding wordt gedaan door vijf medewerkers die al werkzaam zijn bij een woon-werk-project van HVO Querido voor zwerfjongeren. Zij hebben daarvoor één extra formatieplaats gekregen. Deze extra kracht is tevens case-manager voor de eerste 12 jongeren.

2.9 Gespecificeerde randvoorwaarden

Het WerkHotel wordt gefinancierd vanuit het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling en de Dienst Zorg en Samenleving van de gemeente Amsterdam. Het WerkHotel is ingebed in HVO Querido en maakt gebruik van de expertise en personele capaciteit van HVO Querido.

Om het WerkHotel vorm te geven zoals beoogd is in de oorspronkelijk opzet van het project, dient een locatie te worden gevonden waar 40 jongeren in één pand gehuisvest kunnen worden.

2.10 Continuïteit (ook met betrekking tot nazorg)

Na afloop van het traject moeten de jongeren het WerkHotel verlaten. Onderdeel van de aanpak is dat aansluitende huisvesting wordt gegarandeerd, waardoor de jongeren niet op straat komen te staan. Daarnaast krijgen de deelnemers nog een jaar lang nazorg (coaching) op verschillende leefgebieden, waarbij ook aandacht wordt besteed aan het vasthouden van de aansluiting naar werk. De coaching wordt geleverd door de partners van het WerkHotel.

3. ISH

3.1 Doel van de interventie

ISH heeft een traject ontwikkeld dat erop gericht is jongeren te stimuleren hun opleiding af te ronden/ een startkwalificatie te behalen en vroegtijdig schooluitval zo veel mogelijk terug te dringen.

3.2 Doelgroep

Aanleiding

De gemeente Amsterdam constateert dat er een groep jongeren is die niet naar school gaat, geen baan of startkwalificatie heeft en ook niet op zoek is naar scholing of werk. In Amsterdam is in 2005 sprake van 15.000 (dreigend) vroegtijdig schoolverlaters.

Doelgroep

ISH is een bestaande organisatie die zich in dit project richt op kansarme, laaggeschoolde jongeren en jongeren met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. In het kader van de pilotprojecten heeft ISH een traject gestart dat specifiek gericht is op dreigende schoolverlaters in de leeftijd vanaf 16 jaar. Het traject is gericht op preventie en richt zich dus op jongeren die nog wel op school zitten, maar niet (meer) gemotiveerd zijn, geen inzet tonen en hun opleiding vroegtijdig dreigen af te breken zonder een diploma te hebben behaald. Over het algemeen gaat het om jongeren uit sociaal-economisch zwakke gezinssituaties, met problemen op verschillende terreinen, waaronder schulden, gebrek aan opvoeding, mishandeling, alleenstaande tienermoeders, verslaving.

Aanmeldingsprocedure

Deelnemers worden geworven via verschillende ROC's in Amsterdam, in eerste instantie van het MBO, maar indien gevraagd ook van het VMBO. Omdat scholen zelf het beste inzicht hebben in welke jongeren de grootste behoefte hebben aan dit traject, selecteert de school de deelnemers zelf. De instroom is van flexibele aard: er is voor elke deelnemer binnen 10 weken plaats in één van de teams.

De deelnemers die worden aangemeld via het ROC van Amsterdam zitten in het zogenoemde 'tankstation'. Het 'tankstation' is een verzamelklas voor MBO-leerlingen van het ROC van Amsterdam, die hun opleiding niet (willen) vervolgen. Dit kan zijn omdat de opleiding niet geschikt is voor hen, maar dit kan ook zijn doordat ze door de opleiding worden geschorst om verschillende redenen. Om de jongeren

niet te verliezen komen ze in de verzamelklas waar wordt gekeken wat de jongeren willen/kunnen. Alle jongeren uit het 'tankstation' volgen twee dagen in de week het programma bij ISH. De overige dagen verblijven ze op school.

3.3 Methodiek

ISH biedt een kortdurend intensief traject (gemiddeld drie maanden) voor jongeren die dreigen uit te vallen uit het reguliere onderwijs. De deelnemers volgen gedurende twee dagen per week training bij ISH. De overige dagen volgen ze regulier onderwijs of een aangepast (oriëntatie)programma van het ROC waar ze zijn ingeschreven.

De methodiek die gehanteerd wordt voor het pilottraject is vergelijkbaar met de methodiek van het reguliere ISH-traject. Tijdens het traject volgen de deelnemers trainingen in verschillende disciplines, waaronder dans, improvisatie, presentatie, muziek, sport, martial arts, acrobatiek en yoga. Met deze disciplines wordt getracht aan te sluiten op de belevingswereld van de doelgroep.

De jongeren werken gedurende het traject gezamenlijk aan een filmvoorstelling. Tijdens dit productieproces worden verschillende vaardigheden ontwikkeld die kunnen bijdragen aan het vergroten van de motivatie van de deelnemers om verder te gaan met school. Niet de eindpresentatie zelf, maar het proces van het maken van de eindpresentatie is het belangrijkste onderdeel van het traject. Gezamenlijk wordt gewerkt aan een kwalitatief zo goed mogelijke presentatie.

Bij aanvang van het traject wordt een 'nulmeting' gemaakt. Hierbij wordt onder andere in kaart gebracht hoe de schoolprestaties van de deelnemer zijn, hoe de thuissituatie is en wat de individuele problemen van de deelnemer zijn.

Een belangrijk onderdeel van de methodiek van ISH wordt gevormd door vrijheid, ruimte, creativiteit en openheid voor nieuwe dingen. Binnen deze vrijheid is wel sprake van een bepaalde autoriteit en structuur. Deelnemers moeten zich aan afspraken houden en onvoorwaardelijke inzet tonen. Op die manier wordt de jongeren gedrevenheid en doorzettingsvermogen meegegeven.

Een ander essentieel onderdeel van de methodiek is de peereducatie. De ISH-docenten zijn zelf nog jong en hebben het talent, de persoonlijkheid en motivatie om te leren en zich te laten zien op het

podium. Daardoor zijn juist deze peer-educators in staat andere jonge mensen te motiveren en te stimuleren.

3.4 Behoeftebeginsel

De kracht van ISH is dat er een voorstelling wordt voorbereid met disciplines die dicht bij de leefwereld van de jongere staan. Gedurende het productieproces kunnen competenties worden opgedaan die van belang zijn voor een succesvolle schoolloopbaan, namelijk:

- conditionele opbouw en arbeidsritme ontwikkelen;
- betrouwbaarheid, zelfdiscipline en doorzettingsvermogen ontwikkelen, zoals op tijd komen, vroeg op staan, afspraken nakomen, minimaal ziekteverzuim;
- samenwerking / teamwork met collega's / het team en omgaan met opdrachten van leidinggevenden;
- verbeteren en ontwikkelen van sociale vaardigheden, communiceren en conflicten oplossen;
- verantwoordelijkheid dragen;
- zelfwaardering en zelfvertrouwen ontwikkelen;
- ontwikkelen motivatie en een doel nastreven;
- het ontdekken en onderkennen van de eigen sterke en zwakke kanten;
- het opbouwen van energieverdeling en concentratie;
- het leren presenteren van jezelf.

3.5 Theoretische onderbouwing

Bij de uitvoering van ISH wordt niet gewerkt vanuit een vastomlijnd theoretisch kader, maar wordt gebruik gemaakt van de ervaringen die in de praktijk zijn opgedaan binnen het programma van ISH.

3.6 Aansluiting bij de motivatie van de deelnemer

ISH verzorgt een programma waarin wordt geprobeerd de motivatie en het enthousiasme van de deelnemer aan te boren door actief bezig te zijn met activiteiten waar de jongeren interesse voor hebben (dans, muziek, theater, sport). De verwachting is dat dit enthousiasme doorwerkt in hun schoolprestaties, inzet en algemeen welbevinden.

3.7 Programma-integriteit (modeltrouw)

Dit onderdeel kan pas in een later stadium worden ingevuld.

3.8 Professionaliteitsbeginsel

De lessen worden verzorgd door jongeren van het project Junior ISH. Deze jongeren zijn sinds december 2005 bezig met Junior ISH en hebben daardoor ervaring opgedaan met vergelijkbare projecten. Deze Junior-ISH-docenten worden bijgestaan door een ISH Master. Daarnaast is er een ISH-mentor betrokken bij het gehele proces. Deze mentor houdt de persoonlijke ontwikkelingen van de deelnemers in de gaten en onderhoudt nauw contact met de schoolmentoren. De ISH-mentoren hebben ruime ervaring met de doelgroep en weten wanneer de deelnemers voor specifieke problemen doorverwezen moeten worden naar welke professionele hulpverleningsinstelling.

De jonge docenten van ISH hebben ruimschoots ervaring met het werken met jongeren. Zij hebben met name in het (V)MBO-onderwijs lesgegeven en projecten begeleid. Ze zijn in staat 'moeilijke' groepen jongeren te begeleiden, te motiveren en discipline bij te brengen.

3.9 Gespecificeerde randvoorwaarden

De pilot voor potentiële schoolverlaters vormt een aanvulling op de al bestaande trajecten van ISH. Gezien de inbedding in een bestaande organisatie, kan een aantal randvoorwaarden worden gegarandeerd, waaronder accommodatie (in de vorm van een voormalige sportacademie) en personeel.

3.10 Continuïteit (ook met betrekking tot nazorg)

Gedurende het traject worden verschillende gesprekken gevoerd tussen de deelnemer, de ISH-mentor en de schoolmentor, waarbij de voortgang van de individuele deelnemers wordt besproken. Na afloop van het traject wordt een evaluatiegesprek gehouden, waarbij ook de ouders aan het woord komen.

De verantwoordelijkheid voor de nazorg ligt in eerste instantie bij de school, maar ISH blijft wel betrokken bij de leerling en voert twee maanden na de uitstroom nog eenmaal een gesprek met de schoolmentor om te bespreken hoe de overdracht is verlopen. Ook

blijven de jongeren na afronding van het traject welkom op de vrije inloopavonden en het wekelijkse ISH diner.

4. De Nieuwe Kans

4.1 Doelstelling van de interventie

Met De Nieuwe Kans is een voor de doelgroep toegeruste voorziening gecreëerd, met uitstroom naar een reguliere opleiding, regulier werk, gesubsidieerde arbeid, sociale werkvoorziening of naar de zorg. Belangrijk hierbij is de samenhang van de diverse voorzieningen: de Nieuwe Kans is gericht op harde kernjongeren en is het sluitstuk in de keten.

Het traject moet uiteindelijk resulteren in minder persoonlijk leed, minder maatschappelijke overlast en minder criminaliteit, minder voortijdig schoolverlaters, minder bijstand- en werkloosheidsuitkeringen, meer zelfverantwoordelijkheid, meer veilige wijken, meer en beter geschoolden en meer tewerkstelling in zowel reguliere als gesubsidieerde arbeid.

4.2 Doelgroep

Aanleiding

De Nieuwe Kans is een, op verzoek van de Gemeente Rotterdam gerealiseerde stedelijke voorziening die een effectief antwoord moet geven op het maatschappelijke vraagstuk van Rotterdamse 'harde kern' jongeren. Het project is een belangrijk instrument om jongeren die tot nu toe tussen wal en schip terechtwamen, effectief te kunnen begeleiden naar een betere uitgangspositie in de maatschappij.

Doelgroep

De doelgroep van De Nieuwe Kans is de harde kern jeugdwerklozen inclusief voortijdig schoolverlaters in de leeftijd van 18-23 jaar die tenminste één jaar niet daadwerkelijk een erkende opleiding hebben gevolgd of aan het werk zijn geweest. Het gaat om jongeren voor wie vanwege hun problematiek lichtere trajecten onvoldoende geëquipeerd zijn. Een sterk accent ligt op de groep (schijnbare) niet-willers.

Van deelname aan De Nieuwe Kans zijn uitgesloten die jongeren voor wie een lichtere voorziening passend is. Ook jongeren voor wie een psychiatrische behandeling in een gesloten inrichting noodzakelijk is en jongeren die fulltime gedetineerd zijn, zijn uitgesloten van deelname. Jongeren die in nachtdetentie zitten komen wel in aanmerking voor deelname aan De Nieuwe Kans. Ditzelfde geldt voor jongeren die uitstromen uit detentie. Daarnaast kan deelname aan De Nieuwe Kans

ook als voorwaarde worden gesteld bij een voorwaardelijke veroordeling.

Omdat De Nieuwe Kans het sluitstuk vormt van de zorg geldt dat de genoemde criteria er niet toe zouden moeten leiden dat jongeren bij geen enkele dienstverlenende instantie terecht kunnen. In de uitvoering van De Nieuwe Kans zal worden gekeken hoe dit in de praktijk verloopt, zodat dit in de verdere ontwikkeling van het project kan worden meegenomen.

Selectie en aanmelding

Jongeren worden aangemeld of melden (al dat niet met toepassing van dwang of drang) zichzelf aan bij De Nieuwe Kans. De aanmeldingen zijn onder andere afkomstig van Flexus, ACT/GGZ en Albeda (inclusief Scholing zonder Drempels en Rebound Plus), JIJ De Hartelborgt, DOSA-regisseurs en het Jongerenloket. Voor de aanmelding is een aanmeldingsformulier ontwikkeld waarop de verwijzer onder meer de persoonsgegevens, een weergave van de problematiek en de motivatie voor de aanmelding kan invullen.

Voor de 'werving'/outreaching benadering van jongeren wordt aansluiting gezocht bij de principes van Assertive Community Treatment (ACT): frequent, flexibel, outreachend en 24 uur per dag, 7 dagen per week bereikbaar. Er wordt geïnvesteerd in het in contact komen met de aangemelde of getraceerde jongeren en het opbouwen van een vertrouwensband als basis voor effectieve begeleiding. In aanvulling daarop wordt - indien en zodra nodig en mogelijk - onmiddellijk dwang en drang toegepast om de jongere niet te verliezen.

4.3 Methodiek

De Nieuwe Kans bouwt voort op de specifieke kwaliteiten van een aantal bestaande voorzieningen, namelijk het Rebound Centre Rotterdam, Scholing Zonder Drempels, De Garage Coolhaven en ACT Jeugd (GGZ). De sterke punten van deze voorzieningen worden benut, in onderling verband gebracht en aangevuld met ontbrekende elementen. De behandeling is op maat, de doelstelling en invulling van het traject wisselen sterk per persoon. Er worden afspraken gemaakt met diverse organisaties in Rotterdam die in staat zijn om een passend aanbod te doen op één of meer leefgebieden. Via deze partnerships moet het aanbod van De Nieuwe Kans zo breed zijn, dat dit optimaal op maat voor iedere jongere kan worden ingezet.

Een op de doelgroep toegesneden toepassing van de ACT-principes vormt een belangrijk onderdeel van de methodiek van De Nieuw Kans. Daarnaast wordt nadruk gelegd op peereducatie. Er wordt een uitgebreid aantal gedragsbeïnvloedende methodieken gebruikt waaronder Multi Systemic Therapy, Functional Family Therapy, groepsdynamica, cognitieve therapie en provocatieve therapie.

In de eerste fase van de begeleiding wint de begeleider bij zoveel mogelijk instellingen en sociale netwerken informatie in om de huidige situatie van de jongere op het gebied van gezondheid, competentie, sociale contacten en zelfzorg in kaart te brengen. Daarnaast wordt sterk geïnvesteerd in het winnen van het vertrouwen van de jongere. Vervolgens wordt van start gegaan met de begeleiding en het opstellen van een individueel ontwikkelplan, waarin één of meerdere doelen op één of meerdere leefgebieden worden vastgesteld.

Het individueel ontwikkelplan bestaat uit drie fases, namelijk disciplineren, kwalificeren en consolideren. Deelname aan een disciplineringstraject is bij deze doelgroep in veel gevallen een vereiste om succesvol aan het onderwijs te kunnen deelnemen. Een strak dagritme en het beoefenen van sport staat in deze eerste fase centraal. In de vervolgfase zijn de werkzaamheden vooral gericht op continuïteit in het contact met de jongere. De begeleiders moeten de jongere zoveel mogelijk overtuigen van het nut van de aangeboden begeleiding. De begeleider bepaalt op grond van zijn ervaringen wanneer de jongere in staat is tot het maken van structurele afspraken. Er wordt gekeken naar en ingespeeld op de behoeften, de wensen en sterke kanten van de jongere. De jongere moet zelf ontdekken wat hij wil en daar een bewuste keuze in maken.

Wanneer de jongeren deelnemen aan groepsactiviteiten, zijn zij vier dagen in de week van 09:00 tot 17:00 uur in De Koepels (wijk Feyenoord) aanwezig. Hier nemen zij deel aan onder meer sociale vaardigheidstrainingen, sportactiviteiten, theorielessen (Bedrijfshulpverlening, Veiligheidscertificaat, Vorkheftruckcertificaat, ICT, Nederlandse Taal), maatschappelijke culturele vorming, muziek en dans, drugs- en seksuele voorlichting en oriëntatie op opleiding en arbeidsmarkt. Na het dagprogramma is er ruimte voor individuele gesprekken met de jongeren die dat op dat moment naar inzicht van de begeleiders nodig hebben.

Belangrijk kenmerk van de methodiek is ook de niet vrijblijvendheid: zowel door disciplinerende elementen in de benaderingswijze, als door de onmiddellijke toepassing van dwang en drang indien en zodra dat nodig en mogelijk is.

4.4 Behoeftebeginsel

Alle vormen van begeleiding door De Nieuwe Kans richten zich op direct beïnvloedbare factoren die rechtstreeks samenhangen met het probleemgedrag. Praktische problemen worden opgelost en er wordt een zekere vertrouwensbasis gelegd. Vervolgens wordt de jongere zoveel mogelijk praktische, sociale en probleemoplossende vaardigheden aangeleerd. Deze training kan zowel individueel als in de groep plaatsvinden.

Er wordt gedurende het gehele traject voortdurend bekeken waar de behoeften en 'triggers' van een jongere op dat moment liggen. Sommige jongeren zullen nooit geschikt zijn om deel te nemen aan de groepsactiviteiten (bijvoorbeeld door een zeer laag IQ), terwijl dit voor andere jongeren juist kan helpen.

4.5 Theoretische onderbouwing

De op de doelgroep toegesneden toepassing van de ACT-principes (Assertive Community Treatment) vormt een belangrijk onderdeel van de methodiek van De Nieuwe Kans. Deze methodiek is onder andere onderworpen aan een drie jaar durend onderzoek in New Hampshire, bekend geworden onder de noemer 'New Hampshire dual disorders study'³. In de afgelopen jaren zijn er handleidingen verschenen voor het invoeren van het ACT model, inclusief de behandeling van dual diagnosis. Daarnaast zijn er schalen voor evaluatie van ACT programma's verschenen en zijn studies verschenen over de kritische componenten. Er wordt door De Nieuwe Kans eveneens een groot aantal andere evidence based gedragsbeïnvloedende methodieken gebruikt waaronder Multi Systemic Therapy, Functional Family Therapy en cognitieve therapie⁴, motiverende gespreksvoering⁵, groepsdynamica, en provocatieve therapie. Het overall concept van De Nieuwe Kans ligt, tot slot, in lijn met de bevindingen van het onderzoek

---

³ G.B. Teague, R.E. Drake, T.H. Ackerson (1995). Evaluation use of continuous treatment for persons with mental illness and substance abuse. In: *Psychiatric Services*, 46 (7), p. 689 - 695.

⁴ A.E. Kazdin, J.R. Weisz (1998) Identifying and developing empirically supported child and adolescent treatments. In: *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66 (1), p. 19-36.

⁵ R.Greenwald (2000) A trauma-focused individual therapy approach for adolescents with conduct disorder. In: *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 44 (2), p. 146-163.

van Berenschot naar de effectiviteit en haalbaarheid van ‘prep camps’ en alternatieven.⁶

4.6 Aansluiting bij de motivatie van de deelnemer

Het kernbegrip bij De Nieuwe Kans is – naast *niet vrijblijvend* - vooral *maatwerk*. Daarbij wordt uitdrukkelijk rekening gehouden met wat de jongere zelf wil en kan. Er wordt van moment tot moment bekeken wat de behoeften en kansen zijn van de jongeren en daar waar nodig wordt de begeleiding aangepast. De Nieuwe Kans moet echt perspectief bieden voor jongeren om hun leven op een zinvolle manier invulling te geven.

De groepsactiviteiten van De Nieuwe Kans zijn met name gericht op het op praktische wijze aanleren van sociale en probleemoplossende vaardigheden en het motiveren van de jongeren iets van hun leven te maken. Binnen de groep bestaat dan ook veel aandacht voor activiteiten die aansluiten bij de leefwereld van de jongeren: sport, muziek en dans.

Kenmerkend voor De Nieuwe Kans is dat uitvallen/afhaken is ingecalculeerd. Wanneer een jongere één of meerdere dagen wegblijft, wordt deze jongere middels huisbezoeken weer bij het traject betrokken. Indien De Nieuwe Kans als strafrechtelijke veroordeling of als schorsende voorwaarde wordt opgelegd, kan bovendien dwang of drang worden toegepast. Ook kan dwang worden toegepast als deelname aan De Nieuwe Kans te beschouwen is als het voldoen aan een bepaalde verplichting die strekt tot het krijgen van een bepaald recht (bijvoorbeeld een uitkering) of het voorkomen van een nadelige overheidsbeslissing (bijvoorbeeld een gebiedsverbod). Een belangrijk, maar ook lastig, aandachtspunt is het weer terughalen van jongeren bij wie dwang en drang niet mogelijk is. Bij de verdere ontwikkeling van De Nieuwe Kans heeft dit nadrukkelijk aandacht.

4.7 Programma-integriteit (modeltrouw)

In beginsel wordt de interventie uitgevoerd zoals in het begin bij de ‘diagnose’ is vastgesteld. De methodiek is echter nog volop in ontwikkeling, waardoor bijsturing nog regelmatig noodzakelijk is. In de methodiekbeschrijving, die door De Nieuwe Kans wordt gemaakt, worden dergelijke momenten van bijsturing nauwkeurig vastgelegd.

---

⁶ Berenschot (2006) Onderzoek naar de haalbaarheid van Prep Camps en alternatieven, Utrecht.

Ook alle belangrijke keuzen die tijdens de begeleiding worden gemaakt, welke worden besproken in de ‘Ontwikkelgroep’, worden in de methodiekbeschrijving meegenomen.

Dit punt wordt in een later stadium van het onderzoek nader ingevuld.

4.8 Professionaliteitsbeginsel

Het team van De Nieuwe Kans is – zoveel mogelijk conform de uitgangspunten van ACT – multidisciplinair en onderling complementair samengesteld (zowel in competenties als in leeftijd, geslacht en etnische afkomst). Bij de selectie van de begeleiders is daarnaast gelet op de volgende algemene competenties en kenmerken, passend bij de doelgroep: ervaring, persoonlijkheid, lange adem, affiniteit met de doelgroep, resultaat-/oplossingsgericht, beheersen van groepsdynamica, training kunnen geven, netwerker, kunnen bestrijken van alle vijf leefgebieden, zelfstandig kunnen werken, teamplayer.

Wanneer bepaalde expertise in een meer structurele wijze noodzakelijk blijkt te zijn, wordt telkens nagegaan of dit via partnership, dan wel via toevoeging aan het team van De Nieuwe Kans invulling moet krijgen.

4.9 Gespecificeerde randvoorwaarden

De Nieuwe Kans bouwt voort op de specifieke kwaliteiten van Rebound Centre Rotterdam, Scholing Zonder Drempels, De Garage Coolhaven en ACT Jeugd (GGD). Daarnaast wordt samengewerkt met vele andere maatschappelijke organisaties als de Stichting Flexus voor jeugdhulpverlening, GGZ Europoort Bavo RNO, het Jongerenloket en de DOSA-regisseurs in de deelgemeenten. Ook worden afspraken gemaakt met diverse andere organisaties in Rotterdam die in staat zijn om een passend aanbod te doen op één of meer leefgebieden. Dankzij het samenspel tussen de partners is de ‘toolkit’ van interventies breed (nader uit te breiden) en worden overdrachtsproblemen en wachttijden voorkomen of bekort.

De caseload van de begeleiders bij De Nieuwe Kans is passend bij de zwaarte van de doelgroep, dus laag. De verwachting is dat op die manier voldoende tijd kan worden geïnvesteerd in de jongere. Daarnaast wordt gewerkt met een gedeelde caseload: ieder teamlid heeft te maken met iedere jongere.

4.10 Continuïteit (ook met betrekking tot nazorg)

Continuïteit is een belangrijk aspect van het traject. De jongere wordt langere tijd begeleid en – conform uitgangspunten van ACT – niet (onnodig) overgedragen aan andere trajecten of instanties.

Ook nazorg is nadrukkelijk een kernonderdeel binnen de aanpak van De Nieuwe Kans. Met de jongeren die uitstromen wordt nog een bepaalde tijd contact gehouden door middel van mailen, bellen en/of huisbezoeken. Daarnaast blijft De Nieuwe Kans het netwerk van de jongere informeren en vraagt De Nieuwe Kans ook het netwerk om informatie.

5. Educatief Centrum

5.1 Doel van de interventie

De doelstelling van het Educatief Centrum is gebaseerd op de Kerndoelvoorstellen arbeidstoeleiding van het Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO)⁷ en de algemene beroepscompetenties zoals die zijn opgesteld door Colo (Vereniging van Kenniscentra Beroepsonderwijs Bedrijfsleven). Het doel van het Educatief Centrum is om jongeren uit het speciaal voortgezet onderwijs van 13 tot 20 jaar met een enkelvoudige beperking en/of stoornis toe te leiden naar een duurzame plek in de samenleving. Hiermee wordt concreet bedoeld:

- een plaats op de arbeidsmarkt (de jongeren kunnen door middel van deelcertificaten uiteindelijk branchecertificaten behalen en op die manier aansluiting vinden met de arbeidsmarkt);
- ondersteuning bij zelfstandig wonen;
- zinvolle vrijetijdsinvulling;
- leren omgaan met hun gedragsproblemen.

Het Educatief Centrum leidt niet noodzakelijk op tot een startkwalificatie voor de arbeidsmarkt in de betekenis van een voltooide beroepsopleiding (niveau 2). Wel rust het Educatief Centrum de jongeren uit met een set van algemene werknemersvaardigheden, waardoor ze als een betrouwbare werknemer minimaal op assistent-niveau kunnen functioneren. Jongeren die door de aanpak op het centrum weer zin krijgen om de draad op school weer op te pakken, worden begeleid naar een vervolgopleiding op het ROC.

De nevendoelen van het project zijn het versterken van zelfwaardering, ontwikkelen van werknemersvaardigheden, zelfredzaamheid, acceptatie

---

⁷ De kerndoelen arbeidstoeleiding zijn opgesteld door het SLO (Nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling) in opdracht van het ministerie van OCW en zijn bedoeld voor leerlingen in het voortgezet speciaal onderwijs waarvan wordt verwacht dat zij geen certificaat op diploma zullen kunnen behalen. De vier kerndoelen zijn: 1. de leerlingen leren zich oriënteren op en leren beslissingen nemen over hun perspectief op arbeid; 2. de leerlingen leren vaardigheden toepassen voor het verwerven en behouden van werk in loondienst of in dagbesteding; 3. de leerlingen leren algemene arbeidsvaardigheden toepassen in een werksituatie en; 4. de leerlingen leren specifieke, praktische arbeidsvaardigheden toepassen in werksituaties.

door sociale omgeving, versterken van sociale vaardigheden en het voorkomen van crimineel gedrag.

5.2 Doelgroep

Het Educatief Centrum biedt een leerwerktraject aan jongeren van 16 tot 18 jaar met ernstige gedragsproblemen, die met justitie in aanraking zijn gekomen of dreigen te komen. Het gaat om jongeren die geen kans meer hebben op terugkeer naar het regulier onderwijs. Het behalen van een startkwalificatie behoort, gelet op de leerachterstanden en de ernstige gedrags- en motivatieproblemen, niet meer tot de mogelijkheden.

Het Educatief Centrum heeft een capaciteit van 85 deelnemers. De deelnemers kunnen zowel via het regulier als via het speciaal onderwijs worden aangemeld. Ook jongeren die uit detentie komen en die aansluitend aan hun detentie een scholings- en trainingsprogramma (STP) moeten volgen, kunnen worden aangemeld bij het Educatief Centrum. In sommige gevallen zitten deze jongeren nog in nachtdetentie en volgen ze overdag het programma bij het Educatief Centrum.

Voor alle jongeren die worden toegelaten, geldt dat ze een cluster 4 indicatie hebben dan wel cluster 4 indiceerbaar zijn. Voor jongeren die uit detentie komen, wordt gestreefd naar een verlengde indicatiestelling. Om jongeren, die wel aan het profiel voldoen maar nog niet beschikken over een cluster 4 indicatie, zonder wachttijd toch te kunnen toelaten, wordt een beroep gedaan op het quotum van 1.000 extra cluster 4 plaatsen in het kader van het 'Plan veiligheid voor scholen' van OCW.

Voor leerlingen boven de 18 jaar geldt dat zij buiten de jeugdzorg vallen. In bepaalde gevallen kunnen jongeren van 19 en 20 jaar nog wel begeleid worden door de jeugdreclassering (proeftijd van twee jaar waarbij ze niet noodzakelijk hoeven te worden overgedragen aan de volwassenenreclassering). Jongeren in deze leeftijdscategorie zijn overwegend nog partieel leerplichtig. In bepaalde gevallen is verlenging van de leerplicht denkbaar.

5.3 Methodiek

De duur van het traject varieert van 12 tot 18 maanden. Het centrum omvat zeven leerwerkplekken, waar jongeren de mogelijkheid wordt geboden werk-, woon- en gedragsgerelateerde vaardigheden aan te leren. Elke leerwerkplek vormt een minionderneming, namelijk:

keuken/bedrijfskantine; houtwerkplaats; metaalwerkplaats; fitnessonderneming; onderhouds- en klussenbedrijf; repro en drukwerkshop; en bodyshop. Deze miniondernemingen leveren diensten aan zowel interne als externe opdrachtgevers. Daarnaast beschikt het Educatief Centrum over een Open Leer Centrum, waar ruimte is voor studieuze onderdelen van het leer-werktraject.

De jongeren zijn vijf dagen per week van 08.00 uur tot 17.00 uur aanwezig op het terrein van het Educatief Centrum. De dag wordt begonnen met een gezamenlijke start. Daarna gaan de jongeren aan het werk in de leerwerkplaatsen. Elke dag is er bovendien voor alle leerlingen één blok sport en beweging ingeroosterd en is er ruimte voor individuele studie- en zorgmodules. De dag wordt om 16.30 gezamenlijk afgesloten.

De methodiek van het Educatief Centrum is gebaseerd op het restorative practice model. Uitgangspunten van dit model zijn: het belang van erkenning, gekend worden en respect; betrokkenheid van ouders en verzorgers; het hanteren van een reële en herkenbare aanpak; de noodzaak van corrigeren en normeren; het gebruik maken van concrete handvatten voor jongeren en ondersteuners die doen wat ze zeggen; de noodzaak om jongeren zelf te betrekken, zelf verantwoordelijk te maken; en het gebruik van start- en afsluitmomenten.

Een ander belangrijk onderdeel van de methodiek van het Educatief Centrum is het toekomstgericht denken. De nadruk ligt op het oplossen van problemen. Hoe de problemen zijn ontstaan is van ondergeschikt belang. De mogelijkheden van de deelnemers vormen het uitgangspunt, niet de beperkingen.

Het leidend principe voor het Educatief Centrum is 'al werkend leren'. Gedurende het traject verschuift het accent steeds meer van opleiden naar werken. Bij het werken verschuift, naar mate het traject vordert, de tewerkstelling steeds meer van leerwerkplaatsen binnen het Educatief Centrum naar externe leerwerkplaatsen die nog wel onder de invloedssfeer van het Educatief Centrum staan. Uiteindelijk verwerft de gekwalificeerde werknemer een vaste arbeidsplaats in het vrije bedrijf.

5.4 Behoeftebeginsel

Gedurende het traject leren de jongeren algemene en specifieke arbeidsvaardigheden en het toepassen van deze vaardigheden in een werksituatie. Bovendien leren ze zich te oriënteren op de arbeidsmarkt

en doen ze vaardigheden op voor het verwerven en behouden van werk in loondienst/dagbesteding.

Naast de vakgerichte opleiding wordt de jongere zo nodig behandeld voor hun gedragsproblemen, geïndiceerd door Bureau Jeugdzorg. Daar waar mogelijk vindt deze behandeling plaats op locatie van het Educatief Centrum.

Ook wordt vanuit het Educatief Centrum een modulair scholings- en trainingsaanbod geboden, waarmee jongeren worden voorbereid op het zelfstandig wonen en het kunnen voeren van een eenpersoons huishouden. Indien hiervoor indicatie bestaat kan een jonger additioneel worden begeleid door Stek Jeugdzorg, in de vorm van kamertraining of begeleid wonen.

Tot slot biedt het Educatief Centrum vrijetijdsbesteding in de vorm van sport, ontspanning en culturele vorming. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan het persoonlijke leer- en vormingstraject van de leerlingen en wordt leerlingen de kans geboden kennis te maken met vormen van vrijetijdsbesteding na uitplaatsing uit het Educatief Centrum.

5.5 Theoretische onderbouwing

De methodiek wordt in de praktijk ontwikkeld. Hierbij worden de principes van het restorative practice model (herstelrecht), leertheoretische principes gericht op gedragsverandering en de uitgangspunten van ervarend leren toegepast.

5.6 Aansluiting bij de motivatie van de deelnemer

Tijdens het traject wordt geprobeerd de deelnemer te motiveren om iets van zijn toekomst te maken. Dit wordt onder andere gedaan door de nadruk te leggen op de mogelijkheden van de jongeren in plaats van de beperkingen en problemen. De jongeren moeten het gevoel krijgen dat ze gewaardeerd worden. Van de jongere wordt verwacht dat ze kiezen voor een betere toekomst en bereid zijn daarvoor te werken.

Daarnaast is er een aantal mogelijkheden voor het toepassen van drang. Ten eerste geldt dat voor de deelnemers tot en met 17 jaar de leerplichtwet van toepassing is: in geval van structureel verzuim kan door de leerplichtambtenaar een proces-verbaal worden opgemaakt. Voor de deelnemers die vanuit detentie bij het Educatief Centrum worden geplaatst kan deelname aan het Educatief Centrum worden

gezien als schorsende voorwaarde. Deze deelnemers kunnen, in geval van (structureel) verzuim, worden teruggeplaatst in detentie.

5.7 Programma-integriteit (modeltrouw)

Dit onderdeel kan pas in een later stadium worden ingevuld.

5.8 Professionaliteitsbeginsel

De personele bezetting van het Educatief Centrum bestaat uit een management, staf onderwijs ondersteunend personeel, afdelingscoördinatoren, hoofd VT (sport- en ontspanningsactiviteiten), hoofd Open Leer Centrum, werkmeesters, assistent werkmeesters stagecoördinatoren/arbeidstoeleiders en nazorgbegeleiders.

5.9 Gespecificeerde randvoorwaarden

Het Educatief Centrum wordt uitgevoerd onder de hoede van Horizon, Instituut voor Jeugdzorg en Onderwijs. Financiering komt van het ministerie van SZW en OC&W. Daarnaast staat de dienst JOS van de gemeente Rotterdam garant voor een deel van het begrotingstekort en heeft Horizon als stichting zelf geld in het project geïnvesteerd. Het Educatief Centrum is gehuisvest in het voormalige gebouw van het Scheepvaart en Transport College in Rotterdam.

5.10 Continuïteit (ook met betrekking tot nazorg)

Zodra vertrek uit het Educatief Centrum in beeld komt, neemt de nazorgbegeleider de taken van de afdelingscoördinatie over. Hij treedt op als casemanager op alle onderdelen van het individuele trajectplan van de leerling (arbeidstoeleiding, zorg, wonen en vrije tijd). Zijn inspanningen zijn erop gericht om de leerling te (laten) begeleiden tijdens de eerste maanden na vertrek uit het Educatief Centrum. In geval er daarna nog zorg of begeleiding nodig is, zorgt hij voor inschakeling van de juiste ondersteuning en voor gepaste overdracht van informatie.

6. Crossroads

6.1 Doel van de interventie

De hoofddoelstelling van Crossroads is het bieden van toekomstperspectief aan minderjarigen jongeren, die (herhaaldelijk) met justitie in aanraking zijn geweest of dreigen te raken, door deze jongeren toe te leiden naar werk of het afronden van een opleiding.

Andere belangrijke doelstellingen zijn het terugdringen van recidive, het bevorderen van reïntegratie en uiteindelijk een veiliger Tilburg (minder overlast op straat of school). Ook wordt er gedurende het project gewerkt aan het versterken van competenties op het gebied van wonen, werken, vrijetijdsbesteding, sociale contacten en omgang met ouders/ verzorgers. Tot slot richt het traject zich op het vergroten van de opvoedingsvaardigheden van de ouders/verzorgers en acceptatie van de deelnemers door de sociale omgeving.

Een succesvol traject bij Crossroads leidt op korte termijn tot gedragsverandering, verbetering van (sociale) vaardigheden, een erkend diploma, een vervolgtraject in het onderwijs, een baan, vermindering van overlast op straat en/of school en een betere reïntegratie. Op de middellange termijn en lange termijn wordt zichtbaar of Crossroads leidt tot vermindering van recidive.

6.2 Doelgroep

Aanleiding

Volgens de Jeugdmonitor 2004 staat Tilburg met betrekking tot het aantal jeugdige verdachten, harde kern jongeren en het aantal licht criminele jongeren op de vijfde plaats binnen de ranglijst van de 30 grootste gemeenten (G-30). Hiermee kan worden gesteld dat de aard en omvang van de huidige jeugdcriminaliteit een bedreiging vormen voor de sociale veiligheid in Tilburg. Naar aanleiding van deze constatering is door de gemeente Tilburg de commissie Fijnaut in het leven geroepen, die een analyse heeft gemaakt van de huidige ontwikkelingen op het gebied van veiligheid in Tilburg. In het rapport van deze commissie wordt geconstateerd dat overlast en criminaliteit onder meer worden veroorzaakt door jongeren tussen 12 en 18 jaar.

Het project Crossroads is ontstaan naar aanleiding van het advies van de commissie Fijnaut in december 2003 om in Tilburg een voorziening te creëren voor jongeren die het risico lopen het criminele pad te gaan

bewandelen. Door 'sociale tucht' en onderwijs moeten zij alsnog een kans krijgen om een behoorlijk bestaan op te bouwen. Daarnaast vloeit Crossroads voort uit de gemeentelijke notitie 'Grenzen stellen, toekomst bieden' (2003). Hierin worden gemeente, onderwijsinstellingen en andere partners aanbevolen om samen te bekijken hoe zij jongeren, die regelmatig de fout ingaan, in een andersoortige leeromgeving onderwijs op maat kunnen aanbieden en zo kunnen werken aan gedragsverandering en sociale vaardigheden.

Doelgroep

De doelgroep van Crossroads zijn jongeren van 12 tot 18 jaar (op het moment van instroom), die herhaaldelijk in aanraking zijn geweest met justitie. Het kan gaan om veelplegers, meerplegers, jongeren die niet naar school gaan, jongeren met ernstige gedragsproblemen, jongeren uit een Justitiële Jeugdinstelling (JJI) en jongeren met een onder toezichtstelling (OTS). De jongeren hebben door hun gedrag de veiligheid van de directe omgeving ernstig in gevaar gebracht, waarbij een structurele aanpak gedurende een langere periode zeer gewenst is. De problematiek van de doelgroep bestaat onder meer uit: verkeerde vrienden, problematische thuissituatie, crimineel thuismilieu, gemakkelijk negatief beïnvloedbaar, gebrekkige zelfregulatie, verkeerd zelfbeeld en problemen met het aanvaarden van autoriteit.

Crossroads is niet bedoeld voor:

- jongeren met verslavingsproblematiek of psychiatrische problematiek die binnen Crossroads niet behandelbaar zijn;
- jongeren die geïndiceerd zijn voor een reboundvoorziening;
- jongeren die niet zelfstandig eenvoudige repeterende werkzaamheden kunnen uitvoeren;
- jongeren die niet minstens een minimale motivatie hebben;
- jongeren voor wie deelname niet in zijn/haar belang is;
- jongeren die niet beschikken over een geldige verblijfsstatus;
- jongeren die onvoldoende Nederlands spreken om het traject te volgen.

Aanmeldingsprocedure

De toeleiding naar Crossroads begint bij het Scenario Overleg Jeugd (SOJ) in het Veiligheidshuis Tilburg (VHT). Op basis van de diagnose wordt een jongere geïndiceerd voor Crossroads. In het VHT werkt een aantal instelling op het terrein van de gemeente, justitie, zorg en jeugdhulpverlening samen. Jongeren worden uiteindelijk geplaatst na uitspraak van de rechter of gezinsvoogd. De rechter kan Crossroads opleggen als schorsende voorwaarde bij zes tot acht weken jeugdetentie. De gezinsvoogd kan kiezen voor plaatsing in Crossroads

als schorsende voorwaarde voor een machtiging tot gesloten uithuisplaatsing.

6.3 Methodiek

Crossroads richt zich op (her)opvoeding, gedragsverandering en reïntegratie. Om hier invulling aan te geven wordt een programma aangeboden waarin aandacht is voor onderwijs, werk, hulpverlening, vrijetijdsactiviteiten, huisvesting en nazorg. De kracht en effectiviteit van Crossroads zit vooral in het gestructureerde en flexibele programma. De jongeren volgen een individueel programma op maandag tot en met vrijdag van 08.00 uur tot 20.00 uur en op zaterdag van 09.00 uur tot 17.00 uur, ook tijdens schoolvakanties. Het programma kan ten eerste bestaan uit het volgen van onderwijs bij VSO de Burcht (ZMOK), de school voor AKA (Arbeidsmarktgekwalificeerd Assistent) van het ROC Midden-Brabant of, indien de deelnemer geen of weinig problemen heeft op school, aan de eigen onderwijsinstelling van de deelnemer. In het laatste geval maakt Crossroads afspraken met de school om het programma van Crossroads en het lesprogramma op elkaar af te stemmen. Indien een jongere een opleiding heeft afgerond wordt in overleg een vervolgopleiding of baan gezocht als dagbesteding. Naast scholing/werk bestaat het programma van Crossroads uit een naschools programma van Stichting Kompaan. Bij de naschoolse opvang is aandacht voor vaardigheden op het gebied van wonen, werken, vrijetijdsbesteding, sociale contacten en omgang met ouders. Tot slot maakt begeleiding van de Jeugdreclassering (onderdeel van Bureau Jeugdzorg) onderdeel uit van het programma. De Jeugdreclassering maakt daarbij onder andere gebruik van Individuele Trajectbegeleiding (ITB). ITB is een vast omschreven programma dat door de Jeugdreclassering aan jongeren wordt aangeboden als voorwaarde voor (voorwaardelijke) vrijlating.

De duur van het programma is tussen zes en twaalf maanden en kan, indien nodig, verlengd worden. Na afsluiting van het traject wordt indien nodig of gewenst nazorg geboden. Bij een niet succesvol traject wordt de eerder opgelegde staf alsnog uitgevoerd, bijvoorbeeld een gesloten uithuisplaatsing of plaatsing in een Justitiële Jeugdinstelling.

Iedere jongere volgt een eigen, op maat gesneden, programma. Voor iedere jongere wordt een integraal individueel belangdelingsplan opgesteld. Een diagnose vormt de basis voor de inhoud van het individueel behandelingsplan, terwijl het juridisch kader bepaalt welke organisatie de regie heeft bij het opstellen van het programma en er op toeziet dat afspraken worden nagekomen en resultaten worden bereikt.

Het programma richt zich zowel op de jongere als op zijn of haar ouders/verzorgers.

In de methodiek van Crossroads wordt uitgegaan van de ontwikkelings-/competentiegerichte benadering, omdat deze benadering reeds gebruikt wordt voor de werkwijze van de betrokken partijen (De Burcht, de school voor AKA van het ROC Midden-Brabant, Kompaan en Jeugdreclassering). Binnen de Jeugdreclassering wordt bovendien gebruik gemaakt van Intensieve Traject Begeleiding (ITB).

6.4 Behoeftebeginsel

Eén van de uitgangspunten van Crossroads is dat het project zich richt op veranderbare ‘criminogene’ factoren die gerelateerd zijn aan het probleemgedrag en/of delinquent gedrag van de deelnemer. Het gaat hierbij om onder andere het vergroten van sociale vaardigheden, het zinvol invullen van de vrije tijd, het volgen van opleiding of werk en het aangaan van ‘goede’ vriendschappen

6.5 Theoretische onderbouwing

Bij de opzet van Crossroads is de projectleiding op zoek gegaan naar bruikbare *good practice* op het gebied van effectieve interventies voor de behandeling van delinquent jongeren. Het gaat daarbij om programma’s die beantwoorden aan het soliditeitsprincipe, wat inhoudt dat de doelen zijn geëxpliciteerd en dat de programma’s deugdelijk zijn onderbouwd met praktijkkennis en wetenschappelijke kennis (evidence based). Uit de literatuur blijkt dat er vijf beginselen kunnen worden onderscheiden die aan de basis liggen van een effectief programma.^{8,9} Deze beginselen, die zijn verweven in de opzet van Crossroads en vorm krijgen in alle fasen van het project, zijn als volgt:

---

⁸ R. Loeber, N.W. Slot, J.A. Sergeant, J.A. (2001). Ernstige en gewelddadige delinquentie: omvang oorzaken en interventies. Bohn Stafleu Van Loghum, Houten.

⁹ B. Bijl, L.G.M. Beenker, Y. van Baardewijk (2005). Individuele Traject Begeleiding op papier en in de praktijk: een onderzoek naar de programmatheorie en de –uitvoering van ITB harde kern en ITB-CRIEM. PI Research in opdracht van het WODC, Duivendrecht.

- Het risicobeginsel

Dit houdt in dat de intensiteit van de interventie dient aan te sluiten op de mate van risico dat de jongere recidiveert. Hoe groter deze kans, des te intensiever en omvattender zal de hulp moeten zijn.

- Het behoeftebeginsel

De hulp dient gericht te zijn op veranderbare ‘criminogene’ behoeften en factoren die gerelateerd zijn aan het delinquente gedrag. Dit zijn tekorten en eigenschappen die direct samenhangen met het delinquente gedrag en die ‘open’ staan voor beïnvloeding door begeleiding of behandeling. Een adequate diagnose bij het begin is hierbij voorwaarde.

- Het responsiviteitsbeginsel

Het programma moet methodisch aansluiten bij de intellectuele en praktische vaardigheden en mogelijkheden van de cliënt, een goede ‘match’ dus.

- Het professionaliteitsbeginsel

Het programma kan alleen succesvol worden uitgevoerd als de professionals/hulpverleners/docenten goed zijn opgeleid, weten wat ze doen en voldoende gesteund worden door hun organisatie (supervisie, intervisie).

- Het beginsel van programma-integriteit

De theoretische onderbouwing en verantwoording van het programma is hiervan een belangrijk facet, maar ook of het programma consequent en volgens de bedoelingen wordt uitgevoerd.

6.6 Aansluiting bij de motivatie van de deelnemer

Van deelnemers wordt een minimale motivatie verlangd. Gezien het juridische karakter van het traject kan dwang en drang worden uitgeoefend indien een deelnemer weinig gemotiveerd is. Bij een niet succesvol traject wordt de oorspronkelijk opgelegde straf alsnog uitgevoerd, bijvoorbeeld een gesloten uithuisplaatsing of plaatsing in een Justitiële Jeugdinstelling.

6.7 Programma-integriteit (modeltrouw)

Gedurende de looptijd van de pilot worden de leer- en verbeterpunten, opgedaan tijdens de uitvoering van het traject, aangewend voor verbetering van het project. Uit de interne tussenevaluatie over de periode augustus 2006 tot oktober 2007 blijkt dat een aantal punten verbeteringen behoeft, namelijk de structuur en organisatie, scholing van de medewerkers, overeenkomsten met partners, meer bekendheid

van Crossroads, aandacht voor het thuisstelsel en andere vormen van onderwijs.

Dit punt zal in een later stadium van het onderzoek nader worden ingevuld.

6.8 Professionaliteitsbeginsel

Bij de uitvoering van Crossroads wordt gebruik gemaakt van verschillende bestaande organisaties (de school voor AKA van het ROC Midden-Brabant, VSO de Burcht, Kompaan en de Jeugdreclassering van Bureau Jeugdzorg) die intensief samenwerken. Deze samenwerking krijgt vorm in het Crossroads-team, bestaande uit de coördinatoren/teamleiders van de betrokken uitvoerende partners, onder leiding van de projectleider. Het geheel wordt aangestuurd door een Stuurgroep, die als taak heeft het project op hoofdlijnen te bewaken en aan te sturen en adviezen te geven over de voortgang en ingrijpende bijstellingen.

Bij de interne tussenevaluatie over de periode augustus 2006 tot oktober 2007 is gebleken dat aanvullende scholing van de betrokken medewerkers bij het project noodzakelijk is. Dit heeft zowel betrekking op specifieke deskundigheid in het omgaan met bepaalde problemen (agressie, alcohol- en drugsgebruik) en de wijze waarop met elkaar wordt samengewerkt als op het gebruik van goede interventietechnieken bij deze speciale groep jongeren.

6.9 Gespecificeerde randvoorwaarden

In de aanloopfase naar Crossroads heeft de gemeente met de verschillende betrokken partijen formele afspraken gemaakt over de randvoorwaarden (inzet van middelen, personeel, faciliteiten). Deze afspraken zijn vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst. Om het draagvlak bij de verschillende partijen te verzekeren is bovendien een intentieverklaring opgesteld, waarin de partijen aangeven mee te willen werken aan de ontwikkeling van een voorziening voor deze doelgroep.

Een belangrijke randvoorwaarde voor het project wordt gevormd door de juridische kaders. Het strafrechtelijke en civielrechtelijk kader biedt twee mogelijkheden om een jongere te verplichten een langere tijd (6 tot 12 maanden) een intensief traject te doorlopen, namelijk:

- bijzondere voorwaarde begeleiding jeugdreclassering

De Jeugdreclassering kan dwingend bepalen dat een jongere tot aan de strafzitting of tijdens en na de straf een traject op Crossroads gaat volgen.

- (voorlopige) onder toezichtstelling

OTS wordt voorwaardelijk opgelegd door de civiele kinderrechter. De gezinsvoogd kan dan dwingend bepalen dat de jongere een traject op Crossroads gaat volgen.

Voor jongeren die uit een JJI komen is er nauwelijks een juridisch kader. Per situatie dient bekeken te worden of deze jongeren op Crossroads geplaatst kunnen worden en of het zinvol is.

6.10 Continuïteit (ook met betrekking tot nazorg)

Binnen Crossroads wordt intensief samengewerkt tussen de verschillende betrokken partijen. De regie van het individuele traject per deelnemer is in handen van Bureau Jeugdzorg of de Jeugdreclassering. Ook na afronding van het traject draagt de Jeugdreclassering de eindverantwoordelijkheid voor de nazorg. De vorm van nazorg is onder meer afhankelijk van het juridisch kader (strafrechtelijk of civielrechtelijk) waarbinnen de jongere in Crossroads is geplaatst en de leeftijd van de jongere. Indien een jongere 18 wordt gedurende het nazorgtraject dienen maatregelen te worden genomen om ook na zijn/haar 18^e verjaardag het nazorgtraject (verplicht) voort te kunnen zetten. Binnen deze kaders zal voor iedere jongere, die zijn Crossroadsprogramma afrondt, een nazorgprogramma op maat worden gemaakt. Dit programma wordt uiterlijk vier weken voor uitstroom ter goedkeuring voorgelegd aan het Crossroads-team.

7. De BOP Academie

7.1 Doel van de interventie

Het doel van de BOP Academie is om jongeren die door motivatie- en gedragsproblemen het contact met het reguliere onderwijs zijn kwijtgeraakt of dreigen kwijt te raken zo hoog mogelijk te kwalificeren, zodat zij perspectief hebben op en uit kunnen stromen naar een baan dan wel een passende vervolgopleiding. Daarnaast wordt samen met de deelnemer een zinvolle dagbesteding, woonruimte en invulling van de vrije tijd geregeld. De deelnemer wordt bovendien voorbereid op het zelfstandig wonen.

Om dit te bereiken wordt gedurende het traject gewerkt aan de persoonlijke ontwikkeling van de deelnemer, het ontwikkelen van gewenst gedrag/attitude, zelfvertrouwen en trots, het volgen van onderwijs op een zo hoog mogelijk niveau en het opdoen van werkervaring. Ook wordt de deelnemer gestimuleerd een actieve bijdrage te leveren aan een positieve sociale omgeving.

7.2 Doelgroep

Aanleiding

Werkgevers, vertegenwoordigd in de Stichting BedrijvenOntwikkelpunt (BOP), hebben hun zorgen geuit over de huidige ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Zij zien een steeds groter wordende groep jongeren met gedragsproblemen die zonder (start)kwalificatie hun opleiding verlaten, terwijl vanwege de vergrijzing, ontgroeningen en de verdere automatisering in toenemende mate behoefte is aan nieuw en goed gekwalificeerd personeel. Ze willen investeren in de aanpak van het voortijdig schoolverlaten en een constructieve bijdrage leveren aan het probleem. Volgens de Stichting BOP ligt de oplossing voor het probleem van voortijdig schoolverlaten niet in verlagen van het opleidingsniveau en het bieden van extra zorg, maar juist in het uitdagen van de jongeren om hun talent maximaal te benutten. De werkgevers van de Stichting BOP zijn intensief bij de Academie betrokken.

Doelgroep

De BOP Academie richt zich op jongeren met ontwikkelpotentie, die zich vanwege gedragsproblemen niet of nauwelijks kunnen handhaven in het reguliere onderwijs. De doelgroep bestaat uit:

- jongeren jongens en meisjes in de leeftijd van ongeveer 14 tot 18 jaar;
- (potentiële) drop-outs uit het middelbaar (beroeps)onderwijs, die door hun gedrag problemen veroorzaken of teruggevallen zijn in onderwijsniveau;
- jongeren die groepsgevoelig zijn;
- jongeren die beschikken over normale leercapaciteiten;
- jongeren die te motiveren zijn om hun leven weer op de rails te krijgen en die zich maximaal willen kwalificeren voor de regionale arbeidsmarkt;
- jongeren met een IQ van boven de 80;
- jongeren afkomstig uit de regio rond Deventer.

Te zware psychiatrische stoornissen, trauma's en/of verslavingsproblematiek vormen een contra-indicatie voor deelname.

Aanmeldingsprocedure

Aanmelding kan verlopen via verschillende verwijzende instanties, waaronder het reguliere onderwijs, RMC's, Jeugdzorg of Haltprojecten. Ook kunnen jongeren door ouders worden aangemeld. Jongeren die in aanraking zijn geweest met justitie kunnen op verzoek van politie dan wel justitie of Jeugdzorg worden geplaatst. Op basis van de aanmelding wordt zo snel mogelijk een afspraak gemaakt om bij de deelnemer thuis een kennismakingsgesprek te houden. Na het kennismakingsgesprek volgt eventueel een intakegesprek. Deze intake wordt gedaan door coaches van de BOP Academie.

7.3 Methodiek

De BOP Academie biedt gedurende het hele jaar een programma op werkdagen van 08.00 uur tot 20.00 uur met uiteenlopende programmaonderdelen. 's Avonds na 20.00 uur is de jongere thuis, maar contact met de school is 24 uur per dag mogelijk. De opleidingsduur varieert van één tot vier jaar

Het programma van de BOP Academie bestaat uit onderwijs, arbeidsvoorbereiding, het verrichten van taken, sport en vrije tijd. Het onderwijs bestaat uit het bieden van reguliere VMBO, HAVO, VWO en/of MBO. De deelnemer volgt hierin een individuele leerweg op een voor hem zo hoog mogelijk niveau. De opleiding wordt afgesloten met een landelijk examen. Activiteiten gericht op arbeidsmarktvoorbereiding zijn onder meer loopbaanoriëntatie en beroepskeuze, excursies, baan-, sollicitatie- en presentatietraining, stage en leerwerkplekken. Ook het verrichten van huishoudelijke werkzaamheden en het koken van de maaltijd vormt een onderdeel van het programma van de

Academie. Door middel van deze taken worden de jongeren voorbereid op zelfstandig wonen. Door deze taken leren de jongeren tevens algemene werknemersvaardigheden die later in een werksituatie ook nodig zijn.

De methodiek van de Academie is gebaseerd op een aantal uitgangspunten, namelijk:

- de mens is een sociaal wezen;
- verveling is de grootste bron voor maatschappelijk onaangepast gedrag;
- de doelgroep bestaat uit jonge mensen die verkeerde dingen hebben gedaan, hebben aangeleerd en/of zelf de weg naar zelfstandigheid niet kunnen vinden;
- motivatie en beweging ontstaan door het hebben van perspectief op werk.

Binnen deze uitgangspunten kent de methodiek van de Academie een aantal elementen, namelijk: het hanteren van normen, gebruik maken van groepsdynamica met behoud van authenticiteit, consequent aanspreken op ongewenst gedrag, beloningssystemen en status, groeps gesprekken, deelnemerparticipatie, persoonlijke begeleiding en betrokkenheid van de sociale omgeving. Deze elementen worden hieronder toegelicht.

Normen

Binnen de BOP-Academie worden geen regels gesteld, maar normen. Normen ontstaan als een groep meerdere keren bij elkaar komt en verwachtingen hebben ten opzichte van ieders gedrag. De normen worden door de positieve deelnemers en de coaches gemaakt. De coaches en studentenleiders zijn uitdragers en bewakers van de normen.

Groepsdynamica

De groep bepaalt in grote mate de cultuur die er heerst en wordt dan ook ingezet als pedagogisch hulpmiddel. Met name de veiligheid in de groep vormt een sleutelfunctie. De groepsdruk uit zich in ontmoediging en afwijzing bij afwijking van de normen en door bevestiging en beloning (meer privileges) bij aanpassing aan de geldende normen. Dit geschiedt op basis van gezag en niet op macht. De groepsdynamica wordt gehanteerd, maar daarbinnen wordt uitgegaan van de authenticiteit van de deelnemer. De deelnemers van de BOP Academie zijn trots op hun Academie en op het programma dat zij mogen volgen.

Consequent aanspreken op ongewenst gedrag

Op de BOP academie worden de deelnemers zowel door elkaar als door coaches aangesproken op ongewenst gedrag.

Beloningssystemen

De deelnemers van de Academie worden wekelijks gescoord op hun gedrag, inzet en resultaten. Er kan hierbij negatief, neutraal en positief gescoord worden. Deze scores vormen een middel om invulling te geven aan de groepsdynamica, maar zijn bovendien gekoppeld aan een beloningssysteem: afhankelijk van de weekscore stijgt of daalt een deelnemer in functie en krijgt daarmee meer of minder verantwoordelijkheden en privileges.

Groepsgesprek

Dagelijks is er van 8.30 uur tot 9.30 uur een groepsgesprek. In dit gesprek komen alle zaken aan de orde die een deelnemer kwijt wil en welke het dagelijks functioneren belemmeren. Door het delen van gevoelens, het uitspreken van irritaties en observaties en het ontvangen van feedback kunnen de deelnemers zonder belemmeringen hun dag beginnen. Middels het groepsgesprek kan de coach de groepsstructuur in kaart brengen. Het instrument hiervoor is de diamant van Polski, waarbij aandacht is voor de normen in de groep, non-verbale communicatie, verborgen agenda's, communicatieprocessen, leiderschapsproblemen, vertrouwensniveaus in de groep, subgroepen en de facilitaire stijl. Naast een groepsgesprek bij de start van de dag, wordt iedere dag ook afgesloten met een dagevaluatie.

Deelnemersparticipatie

De BOP Academie kent een intensieve vorm van participatie door deelnemers. Zo is er de mogelijkheid deel uit te maken van een deelnemersbestuur, welke op operationeel niveau betrokken is bij de organisatie en uitvoering van de Academie. Daarnaast verzorgen de deelnemers de rondleidingen en presentaties op de Academie.

Persoonlijke begeleiding

Elke deelnemer op de BOP Academie krijgt een coach die de deelnemer individueel begeleidt. Dit geschiedt op een resultaatgerichte planmatige wijze en draag zo bij aan de individuele ontwikkeling van de deelnemer. Daarnaast krijgt iedere deelnemer bij binnenkomst op de Academie een buddy toegewezen, een positieve deelnemer in de functie van meester.

Betrokkenheid sociale omgeving

Ouders/verzorgers worden zoveel mogelijk betrokken bij het project. De ouders maken deel uit van de sociale context van de deelnemers en kunnen dus ook het gedrag van de deelnemers positief beïnvloeden. Zij krijgen hierin ondersteuning vanuit de BOP Academie in de vorm van gezinsbegeleiding. Daarnaast participeren ouders actief in het programma van de BOP Academie. Ook worden ouderdagen

georganiseerd, waarop ouders gezamenlijk activiteiten kunnen ontwikkelen en elkaar extra ondersteuning kunnen bieden.

7.4 Behoeftebeginsel

In de aanpak van de BOP Academie, zoals hierboven beschreven, wordt onder ander aandacht besteed aan het versterken van sociale vaardigheden, verantwoordelijkheidsgevoel, samenwerking, accepteren van gezag, omgaan met en praten over emoties en het nakomen van afspraken. Onderwijs en arbeidsmarkttraining zijn de centrale items. Met deze kennis, houding en competenties worden jongeren in staat gesteld werk te vinden op de reguliere arbeidsmarkt.

7.5 Theoretische onderbouwing

De methodiek van de BOP Academie is gebaseerd op elementen uit de groepsdynamica, waarbij onder andere gebruik wordt gemaakt van de diamant van Polski. Daarnaast wordt, bij het scheppen van een veilige omgevingen, gewerkt conform de behoeften hiërarchie van Maslow.

7.6 Aansluiting bij de motivatie van de deelnemer

De deelnemers van de BOP Academie ontbreekt het veelal aan succeservaringen met het onderwijs en in het normale dagelijkse leven. Dit heeft effect op de motivatie. Het traject aan de BOP Academie zit vol met het behalen, ervaren en het groot maken van successen. Op deze manier wordt extrinsieke motivatie ontwikkeld door hun eigen 'peer group'. Op basis van het internaliseren van de behaalde resultaten en houdingsverandering ontwikkelt zich vervolgens de intrinsieke motivatie.

Binnen de methodiek van de BOP-Academie wordt dwang zo veel mogelijk vermeden. Er wordt gewerkt op basis van gezag en groepsdruk. Wanneer een deelnemer te laat komt, krijgt hij commentaar van de groep. Indien een deelnemer herhaaldelijk te laat komt, heeft dit tot consequentie dat de jongere wordt genegeerd. In sommige gevallen wordt een deelnemer thuis opgehaald.

7.7 Programma-integriteit (modeltrouw)

Dit onderdeel kan pas in een later stadium worden ingevuld.

7.8 Professionaliteitsbeginsel

Bij de uitvoering van het project zijn de volgende disciplines betrokken: projectmanagement, onderwijskundigen, coaches, docenten, praktijkbegeleiders, mentoren, loopbaancoaches, administratieve en financiële ondersteuning, een bedrijvencontactpersoon en medewerkers van betrokken bedrijven.

Elke deelnemer van de BOP Academie krijgt persoonlijke begeleiding van een coach. Deze persoonlijk begeleiders hebben een uitnodigende houding naar de deelnemer, inlevend vermogen, durven te confronteren, beschikken over realiteitszin en zijn 'echt'. Verder beschikt de coach over voldoende sociale en communicatieve vaardigheden. De kernbegrippen die bij de persoonlijk begeleider horen zijn: planmatig en procesgericht kunnen werken; resultaatgerichtheid en; uitdagend en confronterend kunnen en durven zijn.

7.9 Gespecificeerde randvoorwaarden

De BOP Academie is gehuisvest in een school (oude MTS) op een bedrijventerrein in Deventer. Het project wordt gefinancierd met behulp van publieke middelen (subsidie van het ministerie van Jeugd en Gezin) en private middelen (sponsoring vanuit het bedrijfsleven).

De bedrijven, verenigd in Stichting BedrijvenOntwikkelpunt, zijn formeel eigenaar van de BOP Academie. De bemoeienis van het bestuur is met name beheersmatig en financieel van aard. De bedrijven spelen een belangrijke rol bij de arbeidsmarktvoorbereiding, onder andere door het bieden van excursies, stageplaatsen en werkervaringsplaatsen.

7.10 Continuïteit (ook met betrekking tot nazorg)

Gedurende het traject zijn er regelmatig voortgangsgesprekken met de deelnemer, de ouders en de mentor. In deze gesprekken wordt de voortgang besproken en de verbinding gemaakt tussen het gedrag op de Academie en thuis.

Als de deelnemer de Academie heeft verlaten wordt intensieve nabegeleiding geboden op maat. Deze begeleiding is met name gericht op de bewaking van de overgang van de deelnemer naar het 'zelfstandig bestaan'. In de nabegeleiding wordt onder andere gesproken over hoe het gaat op het werk, hoe het gaat met het runnen van een eigen huishouden, hoe de vrije tijd wordt besteed en of de deelnemer rond kan komen met het te besteden budget.

8. Wyldemerk

8.1 Doel van de interventie

De doelstelling van Wyldemerk is vroegtijdige schoolverlaters en bijna-uitvallers in een beschermde woonomgeving alsnog een diploma te laten halen of door te laten stromen naar regulier onderwijs of werk. De verwachting is dat minstens 60% van de deelnemers de campus zal verlaten met een regulier diploma, dat via de gebruikelijke examensystematiek is behaald. Van de jongeren die zonder diploma vertrekken zal zeker de helft voldoende persoonlijke groei hebben ervaren om zijn/haar weg in opleiding of werk te kunnen vervolgen.

8.2 Doelgroep

Aanleiding

In toenemende mate blijkt het reguliere onderwijs niet alle jongeren een kansrijk perspectief te bieden. Een groeiende groep jongeren loopt vast in het Nederlandse onderwijs. Voor een deel van deze jongeren vormt tijdelijke plaatsing in een reboundprogramma een antwoord op hun problematiek. Na een tijdelijk verblijf in zo'n voorziening vervolgen zij hun weg in het regulier onderwijs. Voor een ander deel van de schooluitvallers zijn deze voorzieningen echter niet de oplossing. Leef- en leerplaats Wyldemerk biedt hen een alternatief.

Doelgroep

Het project richt zich op jongeren met persoonlijke problemen die verkeren in omstandigheden die een belemmering vormen voor hun ontwikkeling, bijvoorbeeld niet passende opvoedingssituaties, armoede, een vriendenkring met een verkeerde invloed en slechte sociale omstandigheden in de wijk. Wyldemerk heeft bovendien toegevoegde waarde voor jongeren die in het huidig onderwijs onvoldoende uitdaging vinden. Het gaat hierbij om jongeren:

- uit het hele land;
- van 15 tot en met 18 jaar die zijn uitgevallen of dreigen uit te vallen uit het reguliere onderwijs (LWOO, VMBO, HAVO, VWO, MBO);
- die op sociaal-emotioneel vlak zijn vastgelopen in bestaande relatienetwerken en de kracht en vaardigheid ontberen hier goed uit te komen;
- die gemotiveerd zijn om hun leven en opleiding weer op de rails te zetten en een diploma willen halen;

- die zich vrijwillig onderwerpen aan de eisen die het leven en leren in de gemeenschap Wyldemerck zal stellen;
- die afkomstig zijn uit Nederland;
- en die qua persoonlijkheid in de gemeenschap passen.

Er wordt gestreefd naar een heterogene samenstelling van de groep met betrekking tot geslacht, afkomst en beoogd opleidingsniveau.

Aanmeldingsprocedure

Per trimester worden nieuwe deelnemers toegelaten. De intake bestaat uit een sollicitatie, waarbij de deelnemers middels een brief en een gesprek Wyldemerck overtuigen van de wenselijkheid van hun toelating. De motivatie van de deelnemer is hierbij van wezenlijk belang. De deelnemer loopt vervolgens een aantal dagen mee op de campus. Bij een positief advies van staf en mededeelnemers en na het volbrengen van een wyldernistrip¹⁰, vindt definitieve toelating plaats.

8.3 Methodiek

Wyldemerck biedt de deelnemers een leer- en leefomgevingen (de campus) waar ze 24 uur per dag zeven dagen in de week verblijven. Het leefconcept van Wyldemerck is gebaseerd op de Eagle Rock School in Colorado, Amerika, vertaald naar de Nederlandse cultuur. De deelnemers wonen in huizen op de campus, waarbinnen een gezinssituatie wordt nagebootst. De leefomgeving is gestructureerd, er is veel aandacht voor discipline en samenwerking en een afwisseling van individuele en collectieve momenten. Uitgangspunten in dit leefconcept is het vinden van harmonie met jezelf, met elkaar en de omgeving. De leer- en leefomgeving kent een paar centrale thema's, namelijk:

1. Individuele integriteit: geestelijke en lichamelijke ontwikkeling, discipline en creatieve expressie.
2. Goed burgerschap: natuur, leerlingparticipatie, dienstverlening, gevoel van sociale cohesie en begrip voor multiculturele verhoudingen.
3. Verwachting: ontwikkelen van kennis, vaardigheden op het gebied van communicatie, betrokkenheid bij een gezonde wereld, gerechtigheid en een gezond leven.
4. Leefregels: drugs, roken, seks, alcohol en geweld zijn verboden.

Wyldemerck biedt de deelnemers een onderwijsprogramma op maat aan dat opleidt tot een diploma op VMBO- MBO- HAVO- of VWO-niveau. Het leerconcept van Wyldemerck is gebaseerd op het 'natuurlijk leren'

---

¹⁰ De Wyldernistrip is een survivaltocht van drie weken in Frankrijk.

of betekenisvol leren. Voor iedere leerling wordt een leerroute ontworpen waarbinnen de deelnemers betekenisvolle prestaties leveren. De deelnemers worden hierin begeleid door leermeesters (coaches) en werkmeester (vakdocenten). Kerncompetenties in deze methodiek zijn reflectie, doorzettingsvermogen en discipline. Deelnemers van verschillende leeftijden en met verschillende capaciteiten werken samen, waardoor ze met elkaar en van elkaar kunnen leren. Dit zorgt voor een krachtige leeromgeving.

Elk trimester wordt afgesloten met presentaties van het geleerde aan een panel van mensen binnen en buiten de leef- en leerplaats. Er wordt gereflecteerd op academische en ambachtelijke groei en op persoonlijke ontwikkeling. Tussen de trimesters gaan de jongeren een aantal weken terug naar hun oude omgeving. Zo zal bij hen de weerbaarheid worden getest om niet terug te vallen in het oude gedrag.

Om te zorgen dat de deelnemers met beide benen in de maatschappij blijven staan en niet alleen maar op de leef- en leerplaats zijn gericht, is de dienstverlening in de echte maatschappij en in de natuurlijke omgeving een prominent onderdeel van het programma: bijvoorbeeld werken in de natuur, het bouwen van een kinderspeelplaats in het nabijgelegen dorp, schoonmaken van het strand, helpen in een verzorgingshuis, werken in het landschapsbedrijf.

8.4 Behoeftebeginsel

De leerbehoefte van iedere deelnemer wordt apart in kaart gebracht. Aan de hand hiervan wordt een individuele leerroute ontwikkeld. Die route houdt rekening met ambities en toekomstverwachtingen, individuele nieuwsgierigheid en talenten.

8.5 Theoretische onderbouwing

Vanuit de empirie zijn aanwijzingen voor de effectiviteit van het bieden van een leer-werkplaats: de Eagle Rock School in Colorado biedt sinds 1993 met succes een plek waar jongeren kunnen leren en groeien.¹¹ Daarnaast zijn er bemoedigende ervaringen opgedaan met het concept 'natuurlijk leren'. Dit concept wordt op een toenemend aantal scholen ingevoerd en de positieve resultaten van dit nieuwe onderwijs beginnen zichtbaar te worden. Zo meldde het Friesland College, dat in 1999 met

---

¹¹ Voor een beschrijving van de ervaringen van de Eagle Rock School wordt verwezen naar de website www.eaglerockschool.org.

natuurlijk leren startte voor leerlingen op niveau 1, dat de ongediplomeerde uitval inmiddels is gereduceerd van 50 naar 20 procent.¹²

8.6 Aansluiting bij de motivatie van de deelnemer

Een van de belangrijkste criteria voor toelating is de nadrukkelijke keuze om zelf weer verantwoordelijkheid te willen nemen voor hun eigen leven en de motivatie om te leren en te groeien. Jongeren worden gedurende het traject voortdurend gestimuleerd en uitgedaagd om hun ontwikkeling in eigen hand te nemen en te houden. Er is dus sprake van een drangbenadering, niet van dwang.

8.7 Programma-integriteit (modeltrouw)

Dit onderdeel kan pas in een later stadium worden ingevuld.

8.8 Professionaliteitsbeginsel

Het personeel van Wyldemerck is geselecteerd op bevoegdheid, maar is ook nuchter en zakelijk. Het zijn deskundige teamspelers, die flexibel, optimistisch en consequent zijn.

Het kernteam bestaat uit de volgende medewerkers: huisouders, docenten (deels woonachtig op de campus), fellows en ondersteunend personeel. Fellows zijn afgestudeerde leraren die een jaar lang ervaring kunnen opdoen bij Wyldemerck door te wonen op de campus en zo bij te dragen aan de leef- en leergemeenschap. Dit kernteam wordt aangevuld door gastdocenten die specifieke kennis zullen inbrengen om de studenten voor te bereiden op hun examens.

8.9 Gespecificeerde randvoorwaarden

Wyldemerck krijgt een brede maatschappelijke inbedding door de betrokkenheid van een groot aantal organisaties uit publieke en private sector. Tijdens de pilotfase zal het project bekostigd worden met overheidsmiddelen. Tevens zal tijdens deze fase worden vastgesteld

---

¹² Profiel, maart 2005.

welk bekostigingsniveau noodzakelijk is om de voorziening bij een positief resultaat te continueren.

Ervaringen die zijn opgedaan op Wyldemerk zullen worden uitgedragen via een kennis- en transfercentrum, dat aan Wyldemerk gekoppeld zal worden. Niet alleen via brochures en websites, maar vooral door persoonlijk bezoek zullen belangstellenden Wyldemerk meebeleven. Ervaringen en gedachtegoed van Wyldemerk worden beschikbaar gesteld aan het (Nederlandse) onderwijs.

De komst van de campus naar Harich is in de omgeving omstreken. De bouw van accommodatie heeft mede hierdoor vertraging opgelopen, waardoor ook de start van het project is vertraagd.

8.10 Continuïteit (ook met betrekking tot nazorg)

Jongeren die de campus hebben verlaten worden gevolgd. Actief zal de reguliere jeugdvoorziening/jeugdzorg worden benaderd indien blijkt dat de ontwikkeling van de betreffende jongere op een of andere wijze stopt. Er wordt bovendien actief bemiddeld bij (her-)inschrijving bij een gemeente en/of bij het zoeken van werk of een vervolgopleiding. Jongeren die de campus verlaten, worden bij iedere diploma-uitreiking weer uitgenodigd. Zo mogelijk worden zij ingezet bij het Kennis- en Transfercentrum om hun ervaring door te spelen aan anderen.

9. De Uitdaging

9.1 Doel van de interventie

De hoofddoelstellingen van De Uitdaging zijn toeleiding naar scholing en/of arbeid, disciplineren en structureren, om op die manier de deelnemers perspectief te bieden op volwaardige deelname aan het maatschappelijk leven.

Doorstromen naar een baan binnen de Krijgsmacht is geen primair doel, maar behoort wel tot de mogelijkheden. De subdoelen die het traject beoogd zijn het bijbrengen van mentale, fysieke en sociale vaardigheden, het bijbrengen van werkstructuur en leerervaring, het bieden van een elementaire opleiding en het bieden van beroepsoriëntatie.

9.2 Doelgroep

Aanleiding

De Uitdaging bestaat sinds 2001 en had ten doel om jongeren die het perspectief missen op volwaardig maatschappelijk functioneren en dreigen af te glijden in de criminaliteit, scholing te bieden en te begeleiden naar de arbeidsmarkt, met in het bijzonder de mogelijkheid door te stromen naar een baan binnen de Krijgsmacht. In de uitvoeringspraktijk is echter gebleken dat de karakteristieken van de jongeren die door de gemeenten werden aangemeld gaandeweg steeds minder beantwoordden aan wat oorspronkelijk werd beoogd en was afgesproken, waardoor doorstroming naar de Krijgsmacht vaak geen optie was. Ondanks pogingen om de selectie aan te scherpen is deze doorstroming naar de Krijgsmacht niet verbeterd. Het ministerie van Defensie was daarom voornemens De Uitdaging per 1 september 2007 stop te zetten. In het kader van de pilotprojecten jongerenparticipatie van het ministerie van Jeugd en Gezin is De Uitdaging echter alsnog voortgezet. In de huidige opzet geeft De Uitdaging vorm aan de maatschappelijke functie van Defensie en wordt het project niet meer primair gebruikt om jongeren voor de Krijgsmacht te werven. Doorstromen binnen de Krijgsmacht blijft evenwel een mogelijkheid. De beleidsmatige verantwoordelijkheid voor de wijze van selectie ligt vanaf 2008 bij het ministerie van Jeugd en Gezin, waarbij gebruik wordt gemaakt van de ervaringen die Defensie hiermee in de afgelopen jaren heeft opgedaan. Het ministerie van Defensie blijft verantwoordelijk voor de operationele kant van De Uitdaging.

Doelgroep

De Uitdaging in deze nieuwe vorm is bedoeld voor jongens in de leeftijd van 17 tot 23 jaar die beschikken over een goede gezondheid en potentieel opleidbaar zijn tot VMBO niveau. Daarnaast dienen de deelnemers te beschikken over een Nederlandse nationaliteit of een geldige verblijfsvergunning en een vaste woon- of verblijfplaats en dienen ze de Nederlandse taal te beheersen in woord en geschrift. Op dit moment worden geen meisjes toegelaten, onder meer omdat er te weinig vrouwelijke instructeurs zijn om meisjes te kunnen begeleiden en er momenteel te weinig facilitaire mogelijkheden zijn (bijvoorbeeld een wasgelegenheid voor vrouwen). Indien er een opleiding voor meisjes wordt opgezet, zullen zij een aparte groep vormen, parallel aan de bestaande opleiding.

Aanmeldingsprocedure

Ieder jaar starten drie groepen van maximaal 30 jongeren bij De Uitdaging. De werving van de deelnemers wordt verzorgd door Reclassering Nederland (RN) in Amsterdam en het Jeugd Interventie Team (JIT) in Den Haag. Beide steden leveren per lichter ongeveer 15 jongeren. Er wordt momenteel ook met andere steden (waaronder Amersfoort, Breda, Eindhoven en Noordoostpolder) contact gelegd voor het plaatsen van deelnemers binnen De Uitdaging. Ook andere gemeenten kunnen zich aanmelden voor deelname aan De Uitdaging.

Potentiële deelnemers worden uitgenodigd voor een voorlichtingsavond bij het RN of het JIT. Jongeren die zich na afloop van deze voorlichtingsavond aanmelden worden uitgenodigd voor een intakegesprek, welke direct de volgende dag plaatsvindt. Dit intakegesprek wordt gevoerd door twee instructeurs van De Uitdaging. Op basis van het gesprek krijgt een jongere wel of niet een plaats in het traject toegewezen (volgens een codering: 1: sowieso geschikt; 2: twijfel over geschiktheid; 3: niet geschikt). Bovendien wordt de deelnemer een formulier voorgelegd met regels die gelden binnen De Uitdaging (bijvoorbeeld geen alcoholgebruik en dagelijks om zes uur opstaan). De deelnemers dienen dit formulier te ondertekenen, waarmee ze verklaren dat ze kennis hebben genomen van deze regels. Ook een medische keuring maakt onderdeel uit van de aanmeldingsprocedure. Binnen het team van instructeurs van De Uitdaging wordt besloten over de uiteindelijke plaatsing in het traject.

Op de vrijdag voor aanvang van het traject worden de deelnemers samen met hun ouders/verzorgers uitgenodigd voor een voorlichtingdag op de kazerne. Op deze dag krijgen de deelnemers hun militaire kleding en krijgen de ouders/verzorgers een rondleiding op de kazerne.

9.3 Methodiek

Het traject dat de deelnemers volgen duurt drie maanden en start met een bivak van tien dagen. Ook in de daaropvolgende weken gaan de deelnemers een aantal keer op bivak, onder andere in de Ardennen. De resterende weken verblijven de deelnemers van maandagochtend tot vrijdagmiddag op de kazerne in Soesterberg. In de weekenden gaan ze naar huis.

Het programma kent grofweg twee componenten, namelijk het militaire component en het scholingscomponent. Het militaire component komt tot uiting in sportactiviteiten, oefeningen te velde, grensverleggende activiteiten, exercities, structurering en disciplineren. In het kader van het scholingscomponent worden verschillende cursussen aangeboden met een civiele meerwaarde die op veel werkplekken bruikbaar zijn, waaronder Bedrijfshulpverlening (BHV), Levensreddende Eerste Hulp (LEH) en Veiligheidscertificaat algemeen (VCA), computerkunde, presentatietechniek en sollicitatietraining. Deze cursussen worden gegeven door interne en externe deskundigen. Zowel bij de militaire onderdelen als bij de cursussen wordt veel aandacht besteed aan waarden en normen.

De cursussen en militaire trainingen worden uitgevoerd volgens een zeer gestructureerd programma. De deelnemers staan iedere dag om 6.00 uur op, moeten om 8.05 uur gereed staan voor het appèl en starten vervolgens met hun de lessen en trainingen. Het programma loopt ook na het avondeten door. Na afloop van het programma kunnen de deelnemers naar de ontspanningsruimte. Om 23.00 gaat het licht uit.

Binnen het traject wordt gewerkt met een mentorsysteem. Iedere instructeur is de mentor van twee á drie jongeren. Gedurende het traject stelt de mentor drie keer een mentorverslag op over de deelnemer, waarin de behaalde doelen en aandachtspunten van de deelnemer aan de orde komen. Deze drie mentorverslagen vormen de basis voor het eindverslag, dat aan het eind van het traject voor elke deelnemer wordt opgesteld. Daarnaast worden dagelijks bijzonderheden met betrekking tot de deelnemer gerapporteerd in een logboek. Elke woensdag en elke vrijdag vindt er een overdracht plaats, waarbij alle deelnemers worden besproken met het hele team.

Een belangrijk uitgangspunt bij de benadering van de jongeren door de instructeurs is consequent zijn. De jongeren leren op die manier wat de consequenties zijn van hun gedrag. Sanctionering gebeurt in de vorm van individuele op groepsgerichte straffen, waaronder hardlopen, strafcorvee of kamerarrest. De benaderingswijze bij het uitdelen van

sancties is positief en respectvol. Positieve aandacht en wederzijds respect zijn belangrijke kernwaarden binnen de militaire structuur.

Een ander belangrijk element van de methodiek wordt gevormd door de militaire setting van het traject: het wonen op de kazerne, het gekleed gaan als militair en de begeleiding van militaire instructeurs. Deze setting biedt de deelnemers de mogelijkheid aan de knellende situatie in het eigen milieu te ontsnappen. Alle deelnemers dragen een militair tenue en kunnen zich dus niet onderscheiden op basis van hun kleding.

De onderliggende filosofie van het verblijf op een locatie buiten de eigen woonomgeving is afkomstig van het CWI. Door de doelgroep uit de eigen sociale omgeving te halen en ze te plaatsen in een nieuwe, helder gestructureerde omgeving, is het mogelijk hen employabel te maken. De jongeren leren competenties die in het bedrijfsleven noodzakelijk zijn, waaronder discipline, zelfredzaamheid, werken in teamverband en op tijd komen.

De ouders/verzorgers worden op verschillende momenten betrokken bij het traject. Ten eerste worden de ouders/verzorgers bij de start van het traject uitgenodigd voor een voorlichtingsdag op de kazerne. Hier wordt aan de ouders/verzorgers uitgelegd welk programma de jongeren gaan volgen. Ook worden de ouders/begeleiders tijdens deze voorlichting voorbereid op de impact van het traject op de deelnemers en wordt uitgelegd hoe ze hier positief op kunnen reageren. Aan het eind van het traject worden de ouders/verzorgers uitgenodigd voor de diploma-uitreiking.

9.4   Behoeftebeginsel

De militaire training van De Uitdaging richt zich onder andere op het ontwikkelen van doorzettingsvermogen, discipline, vermogen tot samenwerking, grenzen verleggen en mentale training. Aan deze aspecten wordt invulling gegeven door middel van sportactiviteiten, exercities, disciplineren en structurering in de dagelijkse gang van zaken. Het scholingscomponent van De Uitdaging bestaat uit verschillende cursussen die een civiele meerwaarde hebben en die de kans op een arbeidsplaats kunnen vergroten.

9.5 Theoretische onderbouwing

De methodiek van De Uitdaging is gebaseerd op jarenlange ervaringen binnen de militaire structuur. Positieve aandacht en wederzijds respect vormen hierbij de belangrijkste uitgangspunten.

9.6 Aansluiting bij de motivatie van de deelnemer

Door middel van beloning en sanctionering wordt geprobeerd de jongeren gedurende het traject te motiveren. Mogelijke vormen van sanctionering zijn kamerarrest, hardlopen, strafcorvee of het uitvoeren van educatieve opdrachten. Een voorbeeld van een beloning is de benoeming van de 'the best man', de deelnemer die aan het einde van het traject de grootste vooruitgang heeft geboekt.

De meeste deelnemers worden aangemeld op vrijwillige basis. Deze jongeren hebben de mogelijkheid te stoppen tijdens het traject. Dit gebeurt echter alleen in uitzonderlijke gevallen. In sommige gevallen wordt het traject bij De Uitdaging door de rechter opgelegd als schorsende voorwaarde, maar ook dan blijft deelname aan De Uitdaging een keuze.

9.7 Programma-integriteit (modeltrouw)

Dit onderdeel kan pas in een later stadium worden ingevuld.

9.8 Professionaliteitsbeginsel

In totaal werken er 17 personen fulltime voor De Uitdaging. De 12 instructeurs zijn verdeeld in twee instructiegroepen van zes personen. Iedere instructiegroep wordt geleid door een commandant in de rang van adjudant. Daarnaast is er een Hoofd Inwendige Dienst en een sportinstructeur werkzaam voor het project. Het geheel wordt aangestuurd door een commandant (in de rang van majoor) en een plaatsvervangend commandant.

De instructeurs worden in principe aangenomen voor een periode van drie jaar. Bij het selecteren van de instructeurs worden hoge maatstaven gehanteerd. Er wordt voorkeur gegeven aan sergeanten-majors die ervaring opgedaan hebben met onwillige jongeren ten tijde van de dienstplicht.

9.9 Gespecificeerde randvoorwaarden

Voor de uitvoering van het traject is goede samenwerking met de deelnemende gemeenten noodzakelijk. De gemeenten dragen zorg voor alle zaken buiten de poorten van de kazerne, waaronder wekelijks het vervoer van en naar de kazerne, de verzekeringen en ziektekosten van de deelnemers en de contacten met de ouders/verzorgers gedurende het traject. Bovendien dienen de gemeenten aansluitend aan het traject bij De Uitdaging een intensief vervolgtraject te verzorgen voor de deelnemers. Alleen gemeenten die aan deze voorwaarden voldoen kunnen deelnemers aanmelden voor het traject. Daarnaast vormen ook goede accommodatie en voldoende gekwalificeerd, militair personeel belangrijke randvoorwaarden voor het project.

9.10 Continuïteit (ook met betrekking tot nazorg)

Voor de waarborging van de continuïteit werkt De Uitdaging nauw samen met de deelnemende gemeenten. De contactpersonen van deze gemeenten zijn wekelijks aanwezig bij de overdracht waarin alle deelnemers worden besproken. Daarnaast komen ze gedurende het traject twee keer langs om met iedere deelnemer één op één te praten over zijn toekomstmogelijkheden en beroepskeuze. Vlak voor uitstroom wordt in samenwerking met deze instanties gekeken wat de deelnemer na uitstroom precies gaat doen. Voor alle deelnemers wordt een (werk)plek gezocht.

BIJLAGE 4   AANTALLEN INSTROOM PER PROJECT

In onderstaande tabel wordt de startdatum van de verschillende pilotprojecten voor niet-participerende jongeren weergegeven. Ook toont de tabel hoeveel deelnemers in de projecten zijn ingestroomd sinds de start van het project, voor zover dit bij bekend is bij INTRAVAL. In de vierde kolom wordt het aantal deelnemers weergegeven dat is ingestroomd in de onderzoeksperiode (1 november 2007 tot eind april 2008). Alle instroomaantallen zijn inclusief deelnemers die het project voortijdig hebben verlaten/zijn uitgevallen.

Tabel 1 Instroom in pilotprojecten campussen jongerenparticipatie

Projectnaam	Startdatum	Instroom sinds start van het project tot eind mei 2008 ¹	Instroom vanaf 1 november 2007 tot eind april 2008 ²	Opmerking
De Nieuwe Kans	september 2007	45, waarvan 15 in het interne programma en 22 in het ambulante programma. Van deze 45 weigeren 8 jongeren deelname.	13 interne deelnemers	De deelnemers die alleen ambulante worden begeleid, worden niet meegenomen als instroom in het onderzoek.
Educatief Centrum	september 2006	134	18	Niet alle deelnemers die zijn ingestroomd in het project zijn ook daadwerkelijk dagelijks aanwezig bij het project.
ISH	mei 2007	82	28	
Schoolfort	april 2007	94	44	
WerkHotel	november 2007	17	15	
Crossroads	oktober 2006	27	9	
BOP-Academie	september 2007	20	14	
Wyldemerk	februari 2008	13	8	
De Uitdaging	januari 2008 ³	42	42	

¹ Volgens projectmedewerkers.

² Van deze 191 deelnemers zijn er bij de afrondingen van dit rapport 136 geïnterviewd. Aan de hand van deze 136 jongeren worden de deelnemers van de projecten beschreven in hoofdstuk 5 van dit rapport.

³ Het project De Uitdaging bestaat al sinds 2001, maar valt vanaf 2008 onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Jeugd en Gezin.

